

శ్రీ:

# శ్రీ సోమనాథ భాష్యమ్

(మహాకవి శ్రీ పాల్కుర్కి సోమనాథుడు)

పాఠ పరిష్కరణ

దోర్బల విశ్వనాథ శర్మ



ప్రకాశకులు

సాధన గ్రంథ మండలి

తెనాలి



శ్రీ:

# శ్రీ సోమనాథ భాష్యమ్

(మహాకవి శ్రీ పాల్కుర్కి సోమనాథుడు)

పాఠ పరిష్కరణ

దోర్బల విశ్వనాథ శర్మ



ప్రకాశకులు

సాధన గ్రంథ మండలి

తెనాలి



శ్రీ సోమనాథ భాష్యమ్

౨

© SADHANA GRANDHA MANDALI  
TENALI

Sri Somanatha Bhashyam

Pata Parishkarna - Sri Dorbala Viswanadha Sarma

First Edition : 9-1-2001

Copies : 1000

Pages : 110

Price : Rs. 25/-

All Rights Reserved

శ్రీ సోమనాథ భాష్యమ్ - మహాకవి శ్రీ పాల్కుర్కి సోమనాథుడు

పాఠ పరిష్కరణ - దోర్బల విశ్వనాథ శర్మ

ప్రథమ ముద్రణ - శ్రీ శివ ముక్కోటి విక్రమనామ సంవత్సరం

పేజీలు : 110

ప్రతులు : 1000

D.T.P by

MR LASER PRINTS

CHIRALA - 523 155

☎ : 08594 - 36086, 37684

Printed at : Kamala Art Printers, TENALI. ① : 24472, 25072



## ఉపోద్ఘాతము

ఆంధ్ర కర్ణాట నుహరాష్ట్రాది బహు భాషల నెఱిగిన వాడు, వీరశైవాచార్యుడు గా ప్రసిద్ధినందిన వాడు, సంస్కృతాంధ్రములలో బహుగ్రంథముల రచించిన వాడును ఐన శ్రీపాల్కుర్కి సోమనాథుడు మహాకవి, మహావిద్వాంసుడు. ఆంధ్రుడై ఆంధ్రదేశమున జన్మించి ఆంధ్రదేశమునకు గొప్ప కీర్తి సంపాదించి పెట్టినాడు. ఆంధ్రదేశము గర్వింపదగిన వీరశైవమతాచార్యుడు.

శ్రీపాల్కుర్కి సోమనాథుడు బసవేశ్వరుని ప్రభావమునకు లోబడని ఆరాధ్య బ్రాహ్మణ శైవ సంప్రదాయమునకు చెందిన వాడుగుటచేత వీరశైవ సిద్ధాంతమునందలి శిష్యాసారమును బహు శ్రుతి ప్రమాణములచే శ్రీవీరశైవ మాహేశ్వరాచారసారోద్ధార మను నామాంతరముగల శ్రీసోమనాథ భాష్యమున నిరూపించి యున్నాడు. అట్లే వీరమాహేశ్వరాచారములైన భస్మ రుద్రాక్ష శివ లింగధారణాదులను వేద ప్రమాణకముల నొనరించినాడు. ఆంధ్ర దేశీయ బసవరాజీయముగా నీ గ్రంథమును పేర్కొని తనకుగల బసవేశ్వరుని భక్తిని, ఆంధ్రదేశమందు ప్రచారములో నున్న శైవాచారమును సంభవించినాడు. ప్రాచీన శైవారాధ్య సంప్రదాయము ననుసరించి వర్ణాశ్రమాచార ధర్మముల సంభావించుచునే శివభక్తుండు వర్ణభేదమును చూచుట పాడిగాదను బసవేశ్వరుని సిద్ధాంతమును వైదిక వాఙ్మయ పురాణాదుల ననుసరించి సమర్థించినాడు. అద్వైతుల ఏకాత్మవాదమును హరిహరాద్వైతమును సర్వ దేవతాద్వైతమును ఖండించినాడు. చివటకు శైవులకు అభిమతమైన శివుని అష్టమూర్తిత్వమును కూడ ఖండించినాడు. ఈ రెండు ఖండనములందును తనకుగల హేతువాద పటిమను ప్రదర్శించినాడు. రమారమి తన ఈ సోమనాథభాష్యమున ౮౦ గ్రంథముల నుదాహరించినాడు. పాల్కుర్కికి ప్రాచీన గ్రంథమైన తాత్పర్యసంగ్రహము నెక్కువగా ఉదాహరించినందున అది శైవమతమున గొప్ప ప్రమాణగ్రంథమై యుండును. సోమనాథునకు చాలా కాలము పూర్వము శ్రీనీలకంఠాద్యాచార్యులచే రచింపబడిన బ్రహ్మసూత్రాది



భాష్యదిగ్రంథముల నుండి ఉద్ధరింపక పోవుటకు కారణము తెలియదు. ఆంధ్ర ప్రాంతమున ముద్రింబడిన శ్రీ సోమనాథభాష్య ముద్రిత ప్రతి మిక్కిలి దోషభూయిష్టముగా ఉన్నదని ముద్రాసకులు తమ ఉపోద్ఘాతమున తెలిసి యున్నారు. ఆ ప్రతికి బహుశః ఓరుగల్లులో గత శతాబ్దముయొక్క ఆరంభమున ముద్రింపబడిన ప్రతియే మాతృక కావచ్చును. కొంచెము సంస్కృత జ్ఞానముగల వారెవరో వీరశైవ ప్రతిపాదకమైన ఈ గ్రంథమును మార్చి కూర్చి చెఱచి పేజీలకు పేజీలను లోపింపజేసి పరిష్కరించియుండుటవలన గ్రంథము అర్థము కానంత దురవస్థకు చేరుకొన్నది. రెండు ప్రతులు బహు దోషములుగా ముద్రింపబడి యుండుటచే పాఠపరిష్కరణము దుస్సాధ్యమే అయినది. అయినను యథామతి పాఠ పరిష్కరణము చేయబడినది.

సమస్తశైవమతస్థులకు శివభక్తిపరులైన శంకరాచార్యద్యనుయాయులకును ఈ గ్రంథము మిక్కిలి సమాదరణీయము. నిద్వాంసులు, భక్తులును సరించి గుణదోషముల హంసక్షీరన్యాయమున గ్రహింప గోరుచున్నాను.

రామాయంపేట  
౧౫-౯-౨౦౦౦.

ఇట్లు  
భవదీయడు

దోర్బల విశ్వనాథ శర్మ

### మండలి మాట

మహాకవి శ్రీ పాల్కుర్కి సోమనాథ విరచితమైన శ్రీ సోమనాథ భాష్యమ్ శివపారమ్యాన్ని సృతి శ్రుతి పురాణేతిహాసపరంగా విశదీకరించే సంస్కృత గ్రంథము. దీనిని మా మండలి ద్వారా ప్రచురించడానికి సంతోషిస్తున్నాను. వీరశైవులకు ఎంతో ఆదరణీయమైన ఈ శ్రీ సోమనాథ భాష్యమ్ సర్వులూ పఠించవలసిన మహాన్నత గ్రంథము. పెక్కు అచ్చుతప్పులున్న రెండు ప్రాచీన ప్రతుల నాధారం చేసికొని ఎంతో శ్రమకొర్చి పాఠపరిష్కరణ చేసిన శ్రీ దోర్బల విశ్వనాథశర్మగారి అభినందనపూర్వక శుభాశీస్సులు.

బులుసు సూర్యప్రకాశశాస్త్రి



శ్రీమత్సోమనాథభాష్యే

ప్రథమ ప్రకరణే

వృషభేంద్ర మాహాత్మ్యమ్ - బసవనామ నిర్వచనమ్

భాష్యాయోషే నిభూషేచ సత సుజనతాదీనవిద్యాన్నదాతా కాంతాచింతా  
విదురః ప్రకటిత కరుణ స్వాంత నిశ్రాంతచింతః లోకాలోకాంతలోకాత్కృత దురిత  
ప రశ్లోకకీలాకలాపః సోమం సోమాభిధానః ప్రణమతి సదసద్భూతి లాభాయ  
భూయాత్

అస్య శ్రీపార్వతీశస్య లోకానుగ్రహకారిణః భక్తిమాహాత్మ్య వక్తారః సన్తి సంతః  
సహస్రశః పౌల్కుర్కి సోమనాథార్య స్తేషు భాష్య మువాచయః తత్పదార్థ  
సమాఖ్యాతా నభూతో నభవిష్యతి మనోహరేణ శ్రీకణ్ఠ భక్తాజ్ఞా వశవర్తినా  
తప్రీబససరాజీయ మన్త్రదేవీయముచ్యతే

శ్లో॥ వీరభద్రం మహావీరం రవికోటి సమప్రభం

రాక్షసాంతక మత్యుగ్రం శమ్భురూపమహం భజే ॥

శ్లో॥ జయతు బసవరాజః స్థైల్య నైర్మల్య పూజః

ప్రమథగణ సమాజః ప్రోల్లసద్భక్తినైజః ॥

శ్లో॥ ప్రహృతవినమితార్తి భాజదామ్నాయవర్తి

స్థిరదిగమితకీర్తి శ్రీవృషాధీశమూర్తిః ॥

కో బసవ ఇతి ఇదాసీం కలియుగే శివభక్తి ముద్ధర్తుం బసవాభిధేయేన వృషభ  
ఏవజాతః వృషభస్య బసవనామకత్వం కస్మాత్కారణా దాసీదితి? వ కారస్య  
సకారాదేశో భవతి । వ బయోరభేద ఇతి శషో స్స ఇతి సూత్రాత్ ష కారస్య  
సకారాదేశో భవతి । వః పవర్గస్యేత్యర్థకాత్ వారరుచ్య సూత్రాత్ బకారస్య  
వకారాదేశో భవతి ఏతద్వృషభాక్షర భవో (తద్భవో) బసవ ఇతినామ వక్ష్యతే  
సాక్షా ద్వృషభే శావతార ఇత్యర్థః పశూన్ పాతీతి పశుపః వృషభః తత్పశుపే  
త్యక్షరత్రయభవోవా (తద్భవో) బసవ ఇత్యక్షరత్రయం సమ్భవతి కుఠార  
కుద్దాలతామరసాది పదేషు తత్తదాద్యక్షరాణాం తత్తద్వర్గ తృతీయాక్షరాదేశో



భవతి! యథా కుఠారస్యాఽన్త్ర భాషాయాం గొడ్డలీతి కుద్దాలస్యాన్త్ర భాషాయాం  
గుడ్డలీతి భవతి! తథైవ పశుప నానూద్యక్షర పకారస్య బకారాదేశో భవతి! శషో  
స్స ఇతి సూత్రాత్ శ కారస్య సకారాదేశో భవతి పోవా ఇతి వరరుచి సూత్రాత్  
పకారస్య పకారాదేశో భవతి! తద్భవః!

అత ఏవ పశుపేత్యక్షరత్రయస్య బసవేత్యక్షరత్రయ సిద్ధి ర్భవతి! కింతు తస్య  
వృషభస్య మాహాత్మ్యం కిమితి చేదుచ్ఛతే!

శ్లో॥ ధర్మస్త్వం వృషయాపేణ జగదానన్తకారకః

అష్టమూర్తేరధిష్ఠానమతః పాహి సనాతనమ్ ॥

శ్లో॥ పృథివ్యాం యాని తీర్థాని సముద్రాదీని తాని చ ।

అణ్డమాశ్రిత్య తిష్ఠన్తి ప్రదోషగోవృషస్య హి ॥

శ్లో॥ వృషస్య వృషణం స్పృష్ట్వా శబ్దరస్యానలోకనాత్

సప్తజన్మకృతం పాపం తత్క్షణం చ వినశ్యతి ।

శ్లో॥ ఋణరోగాది దారిద్ర్య పాప ఘోరపమృత్యవః!

భయక్రోధ మనఃక్లేశా నశ్యన్తు మమ సర్వదా॥

ఇత్యాది వచన ప్రామాణ్యాత్ ప్రదోషకాలే వృషస్య వృషణ స్పృశ్చన మాత్రేణ  
సర్వపాప క్షయో భవతి! సర్వతీర్థ స్నానఫలం భవతి! సర్వారిష్ట నిరసనం భవతి!  
కింతు

శ్లో॥ న ప్రదోష హరిం పశ్యే త్రయోదశ్యాం విశేషతః ।

యది ప్రమాదా తృశ్యేచ్ఛ సుకృతం తస్య నశ్యతి ॥

శ్లో॥ నహి ప్రదోషే పశ్యేద్వాయది పశ్యే త్రమాదతః ।

వత్సారి తస్య నశ్యన్తి హ్యాయుః ప్రజ్ఞాయశోబలం ॥

బ్రహ్మాండుపురాణే

శ్లో॥ త్రయోదశ్యాం ప్రదోషే తు యః పశ్యే ద్దరి మాదరాత్

ద్వాదశాబ్దకృతం పుణ్యం తత్క్షణాదేవ నశ్యతి ।

ఇతి వచనాత్ త్రయోదశీ ప్రదోషకాలే హరి నిరించ్యాది దేవతానాం దర్శన  
మాత్రాదేవ పూర్వార్జిత సుకృత క్షయో భవతి! స శివ ఏవ నంది నామావర్తతే  
ద్వితీయ శమ్భురితి పురాణ ప్రసిద్ధత్వాత్ । తస్యోదాహరణ మాహ!



శ్లో॥

శ్లో॥ తన పుత్రో భవిష్యేను నన్తినామాత్వ యోనిజః॥

తత్పురాణే శ్రీపర్వరామహాత్యై

శ్లో॥ శిలాదస్య సుత శ్చాయం కామరూపీ మహాజవః॥

మమంగ స్సర్కయోగ్యశ్చ మమ వాహనతాంగతః ॥

ఇత్యాది నచనా చ్చమైర్భిరపరానతారస్స వృషభః॥ ఇదానీం వీరశైవాచార నుగత నిర్భుక్తి పుష్కలార్థం పరమేశ్వరాజ్ఞాయా వృషభ ఏవ కలియుగే బసవాభిధాన స్సమజనితద్భుజం రాజస్య సర్వజన సాక్షిక దృష్ట ప్రత్యయ దర్శిత నానాభక్తి విశేషస్య ప్రసన్నత సమయే॥

శ్లో॥ యస్య ఏకత్ర స్థితం దేవి బసవేత్యక్షరత్రయం॥

ఏనాం తత్ర సహితం సత్యం సత్యం న చాన్యథా ॥

ఇతి దేవ్య పరాశిష్టరేణోక్తం॥ అపి చ లోకహితార్థం కణ్ఠ ఏవ గరళం శివేన ధృతం॥ భక్తిహితార్థం బహు సైదిహాగళ మసిబది త్యహో తస్య మహిమా॥ ఇతి ప్రమథగణాలనా చమరే సాక్షాత్ప్రమోరపరానతారాయ శ్రీవృషభేశ్వరాయ నమో నమః॥ పుష్కలార్థై సరవతారాయ శ్రీబసవేశ్వరాయ నమో నమః॥ శ్రీవీరభద్ర ముఖ్యేభ్యః ప్రమథగణేభ్యో నమః॥ సదా సంఖ్యాతరుద్రేభ్యః ప్రమథ గణేభ్యో నమః॥

వీరభద్రచూచార్థమ్- వీరభద్రనామ నిర్వచనమ్

యజుర్వేదే

స వీరో దక్షసాధనః- వృష్టమ్భయత రోదసీఇతి॥ దక్షసాధనస్స వీరః స ఇతి కః - యః ద్యౌశ్చ పృథివ్యౌ వృష్టం భయత॥ అస్య తాత్పర్యం దక్షాధ్వర ధ్వంస వేళాయాం సర్వేశం దేవనాం ద్యౌశ్చ పృథివీ స్తానాం కరస్తమ్భం కృతనానితి॥ ప్రదేశాంతరే॥ సువీరో ఽవీరహో శోభనశ్చ సో వీరశ్చ సువీరః అవీర హేతి వీరం నానీతి వీరహాన విద్యతే వీరహో యస్మాత్తతో ఽవీరహో॥ బహుషి బహుషే అవావృణో శ్శరభాయ ఇత్యాది..

ఋగ్వేదే

త్వేషం వయం రుద్రం యజ్ఞసాధనం కవిమనసే నిహ్వాయామహే- అరే అస్మి ద్వేషం ... సుశుల మిలి ద్వియ మనై వృణో మహే॥



యజుర్వేదే

అస్యార్థః తేషాం యజ్ఞసాధనం రుజం ద్రావయతీతి రుద్రః రుతం ద్రావయతీతి అపి చ ఋతగ్ం సత్యం పరం బ్రహ్మరాతి దదాతీతి వా రుద్రః మనషణ సంభక్తౌ విహ్వయామహే తత్సద్భావే కిం ప్రమాణ మిత్యాహ కవిం ఇతి ఆమ్నాయ వేత్సత్వాత్ అథ కిం వేదేన ప్రత్యక్షమితి ప్రమాణం విద్యత ఇత్యాహ అరే అస్మదితి దేవ్యం.. సుమతిమితిద్వయం అస్యా వృణీమహే ఇతి శోభనాం స్థిరాం మతిం భక్తి మేవ వృణీ మహే వయం ప్రార్థయామహే

యజుర్వేదే

తన్నో వీరో అంతరిక్షమేధా ఇతి తస్యాభిప్రాయమాహ తాత్పర్య సంగ్రహే హింసా ప్రతీత్యభిహితే స్సకృ దేకదేశాచ్చబ్దాదయ స్తదిదమేవ. (స).. ముద్వహన్తి॥ కామాన్తక త్రిపురదక్షనుఖాదిభంగా ద్విఖ్యాత విక్రమతయా కథితోఽసి వీరః వీరశబ్దః పరమేశ్వరగోచర ఇత్యుక్తం కథితోఽసి వీర ఇతి అపి చ ఉగ్రస్యాగ్రహ స్సంజాయతే భూయాసమితి యది నిశ్చయో వీర ఇత్యర్థః

యజుర్వేదే బృహదారణ్యశాఖాయాం

భద్రం కర్ణభి శ్శృణుయామ దేవాః భద్రం పశ్యేమాక్షభి ర్యజత్రాః స్థిరై రంగై స్తుష్టవాగ్ంస స్తనూభిః ఇతి భద్రశబ్దః పర ఇత్యుక్తం పరమేశ్వరస్య ఘోరాకారేణ హారతను నామజాతం తదుభయాభిధేయత్వాత్ వీరభద్రనామ

వాతూల తంత్రే- ద్వాదశం వీరభద్రకమితి

శతరుద్రీయే

నమో హిరణ్యబాహవే సేనాన్యే దిశాం చ పతయే నమో నమః ఇతి శబ్ద నిర్వచన మాహ

శ్రీస్కాన్దే

దిశాం చ పతయే నమః ఏతర్థ మాహ దిక్పాలనామధీశమస్తు వీరభద్రో గణేశ్వరః దిశాం చ పతయే ఇలి శ్రుతి స్మృతీతిహాసాగమ పురాణ ప్రసిద్ధాయ శ్రీ వీరభద్రాయ నమో నమః

అసంఖ్యాతప్రమథగణమాహాత్మ్యమ్- రుద్రనామ నిర్వచనమ్  
శతరుద్రీయే- అథో యే అస్య సత్వానోహం తేభ్యోఽకర న్నమః ప్రదేశాంతరే



నమో వ. కిరికేభ్యః కరోతే కుర్వన్తి కిరంతీతివేతి।

స్కాన్తే

సార్థేన్దుగ్రహ నక్షత్రా ద్యాకుర్వన్తే మహీతలే ఇతి గణేశ్వర విషయాని వాక్యాని।  
ప్రదేశాంతరే తత్ స్కాన్తే దేవి సాక్షా ద్దివిషద స్త్వన్తరిక్ష సద స్తథా పృథివీషద  
ఇత్యేవ దేవ దేవ పదేస్తుతాః। అస్మిన్నర్థే శ్రుతిరప్యస్తి యో దేవా దివిషద స్తేషు  
దేవారణానుభవః శ్రూయతే ఇతి। అత ఏవ సకల శ్రుతి స్మృతి పురాణాగ  
మేతిహాస ప్రసిద్ధం నన్దినాథ వీరక వీరభద్ర పుష్పదంతాణ్డాభరణ రుణ్డాభరణ  
దణ్డాపాణి చండీశ్వర దారుక రేణుక వీరకర్ణ విజయకర్ణ ఘంటాకర్ణ రేణుక  
జయకర్ణ శంఖకర్ణ గోకర్ణాది ప్రమథ గణేభ్యో నమః। తథైవ।

యజుర్వేదే-బృహదారణ్యే

అసంఖ్యాతా స్సహస్రాణి స్మర్యతే నచ దృశ్యతే తేమనశ్చ ట్సుర్ గోచరా ఇతి  
అస్మిన్నర్థే ఏకాదశానువాకే అవతార మంత్రేషు సహస్రాణి సహస్రశో యే రుద్రా  
అధిభూమ్యామిత్యాది అస్మిన్నర్థే ।

శుక్ల యజుర్వేదే

అసంఖ్యాతా స్సహస్రాణి యే రుద్రా అధిభూమ్యాం అస్మిన్నర్థే ।

వాజసనీయే-అసంఖ్యాతా స్సహస్రాణి అస్మిన్నర్థే ।

తాత్పర్యసంగ్రహే

త్వన్నామ రూపగుణ వర్ణన లబ్ధ వర్ణాన్ మంత్రా నశక్య మవగంతు మియత్త  
యాతే నామరూపగుణ ప్రతిపాదనే రుద్రానువాకా స్తావ దుదాహరణ మిత్యాహ।  
రుద్రానువాక పఠితాని పఠం సహస్ర నామానురూపమపి దివ్య మనేకశ స్తే  
శక్యం గుణాన్ గణయితుం గణనాయకస్య । భూమౌ నపాంసుషు వినా తవ  
దేవమాయాం వినా తవ దేవమాయామితి సంఖ్యయా తచ్చైవ హి దేవ  
మాయయాపాంసవః యదిదమధీమహే తేష్య సంఖ్యా ఏవ అత ఏవ సకల  
శ్రుతి స్మృతి పురాణాగమేతిహాస సిద్ధ గణావతార మంత్ర దశక స్తవనీయ రుద్ర  
గణ గంగావాలుకా సమా సంఖ్యాత రుద్రగణేభ్యో నమః తథైవ

శ్రీరుద్ర భాష్యేపి

కస్యాప్యేకస్య వ్రత పరిపాలనా ద్గళిత యౌవనస్య కుహనా జలాధరవేషణాగత్య



పునరపి యావన మన్వగ్రహీత్ భైరవీయేన నపుషా కస్య చిద్భుత్యస్య మిత్ర  
మిచ్చురతిథి ర్భూభూవ చండాలాకృతిమండితః కస్య చిద్భుత్యస్య యజ్ఞాగార  
మభ్యర్చనాయైవ ప్రవినేశ । భూవివర భ్రష్టహవిః కస్య చిత్ భృత్యస్య తత్ర  
కృత సన్నిధానో బభంజే ఏకతరస్యాత్మ ప్రణయమానస్య జిహ్వగ్రా త్కించి  
దభ్యవ జహౌర జరద్విప్రతనుః ప్రదర్శిత కపటలేఖః కంచిద్భుత్యం జగ్రాహ  
సాపరాధ మాత్మానం నూరయితు కామం కంచిద్భుత్యం నివారయితుం నస్త్రే  
జ్జేర్ణ జలస్థానే ప్రాదుర్భూవ అన్యతరస్య కింకరస్య దౌర్గత్యాపనోదనం పరిణతం  
కనకవర్ణ మపర్షత । క్వచన పాదుకోపరి దర్శన ప్రహృష్టః స్వీకృత గండూష  
జలాభిషేచ నః స్థిరభక్తిః కస్యాపి కిరాతస్యోచ్ఛిష్టం వావృణోత్ప్రశితం  
అకృత్రిమాం చ భక్తి మవలంబమానాయాః పరిణత వయసః కస్యా శ్చిదుపాత్త  
వర్ణవేషః విహార స్పృష్ట జరరోమృత్తికావహన పర్యాయ సహాయ మకర్షీత్ ।  
జాతు కస్యాప్యపాస కస్య తపస్వీవేషధారీ భవత్ సమాగత్యవాసః స్యేచతే ।  
అన్యదాస్య చిదన్యస్య పరాధీనో రాజ్ఞావిహిత సమాన దండస్య ఇష్ట లింగమధ్యం  
ప్రవిశత శ్శిరసి విషక్త కేన చేలాంచలేన భక్తి పతాకౌ ధ్వజదండత్వమాలలంబే  
క్వచిద్భుత్యస్య సాక్షీభూత లింగమధ్యస్థిత సాక్షాదాచార లోకం శ్రావయామాస  
ఏకదా కస్యాపి దాసస్యభక్తి వాసన విశేషేణ వశీకృతం ప్రదర్శయామాస  
బృహతీఫలేషు స్వమాకారం

శ్రీస్కాండే

యే రుద్రలోకా దవతీర్య రుద్రాః మానుష్య మాశ్రిత్య జగద్దితాయ చరన్తి  
నానావిధ చారుచేష్టా స్తేభ్యో నమ స్త్ర్యంబక పూజకేభ్యః వ్యాళాకల్పా విషమ  
నయనా విద్రుమా తామ్రభాసా జాయామిశ్రా జటిల శిరస శృంగ్ర రేఖా  
వతంసాః నిత్యానందానియత లలితాస్నిగ్ధ కల్మాషకంఠా యే వా రుద్రాధృత  
పరశివా స్తే భవిష్యన్తి భక్తాః ఇతి సకల శ్రుతి స్మృతి పురాణాగమేతిహాస ప్రసిద్ధ  
త్రిష్టప్తిగణ షోడశ గణ త్రయోదశగణ పురస్సర నానాగణేభ్యో నమః నమో  
విశ్వేశ భక్తేభ్య స్తేభ్య ఏవ నమో నమః ఇతి నూతన భక్తేభ్యో నమః । ఏవమాది  
శ్రీమన్మహాప్రమథగణ శ్రీ రుద్రగణ పురాతనగణ నూతనభక్తగణేభ్యో నమః  
పునః పునర్నమస్కృత్య తేషా మాజ్ఞాం శిరసి వహిత్వా వీరశైవాచార సంపాదన  
సమస్త సారోద్ధారః ప్రవక్ష్యతే



శ్లో॥ నాన వేదేషుశాస్త్రేషు వేదాంతేష్వభిలేషు చ।

ఆగమేషు చ శాఖాసు పురాణేష్వభిలేషు చ॥

ఇతిహాసేషు సూక్తేషు పౌరుషేషు చ నాన్యథా॥

ఇతి వీరమహేశ్వరాచార సారోద్ధారః ప్రకల్ప్యతే। తత్తద్రుచితభేదమహా శ్రీ  
రుద్ర, బాష్కల, శ్వేతాశ్వాతర, బృహదారణ్యకమాధ్యందినాంగీరస, కఠ, బ్రహ్మ  
బిందు, పంచబ్రహ్మత్మగర్భ, కాల్యాయనశుక్ర, కాలాగ్ని రుద్ర, కాపాలశోషీయ,  
గాలవ, వాజసనేయ, జాబాల, హంస పవమాన, కైవల్య భోధాయన, శివసంకల్ప,  
నారాయణకాండ, అథర్వ శిర, శృఖా, పైపులాయన, ప్రవాంతరేయ, పౌండరీక,  
దున్దుభి, దణ్డీ, లాంగులి, నుండూకవార శృక్రమ, శూకలావధిక, శతాపరమావధి  
కరణ, విదాయ వారాహ, చరక, హిరణ్య కేశీయ, శుక్లేయ, యావన, యాదవేయ,  
వైనతేయ, చర్చక, శ్రవణ చర్చ, శ్రవణ సురాయణీయ, బిల్వ, ప్రాచ్యక, ముద్గల,  
శాల్యాయన, దేవదర్శి, సాంఖ్యానీయ, మైత్రాయణీయ శామత్వరిత,  
మాసురాయణీయ, దాంతనారాయణీయ, సత్య, సత్యాషాఢాధి, శానకేశావాస్య,  
బార్హస్పత్య, మౌండికాహ్వయేత్యాది శాఖోపనిష దాదిషు ప్రకల్ప్యత ఇతి।  
శ్రీమద్వీరశైవాచార నిరత స్పదాలింగ సన్నిహితైః తల్లింగ పాదోదక ప్రసాద  
భోగసావధానైః శిష్యభక్తైః శివేతర దేవతా స్మరణైః సంస్తవన దర్శన స్పర్శ నాదయో  
వర్జనీయా ఇతి చ తథైవ శిష్యభక్తి హీనాశ్చ శివేతర మార్గావలంబకాశ్చ యేకేచన  
సన్తి తేషాం దర్శన స్పర్శన సంభాషణ సహ వాసాదయో పరిత్యాజ్యా ఇతి చ  
శ్రుతి స్మృతీతిహాసాగమ పురాణోక్త ప్రకారేణ భృంగిరిటి ఘంటాకర్ణ సుకేశ  
రురూపమన్య దధీచి గౌతమాదిభిః ప్రమథ గణైశ్చైవ మనుష్టితత్వాత్ తేషాం  
మార్గమేవాలంబ్య వర్ణయంత స్తమేవార్థ మిదానీం శ్రుతి స్మృతీతిహాసాగమ  
పురాణాదిషు శ్రీవిభూతి మాహాత్మ్య, రుద్రాక్ష మాహాత్మ్య, శివలింగధారణ  
మాహాత్మ్య, లింగార్చనవిధి, లింగార్చన మాహాత్మ్య, పాదోదకమాహాత్మ్య,  
ప్రసాదమాహాత్మ్య, వీరశైవాచారమాహాత్మ్య, ఇతర దేవతా పరిత్యాగ,  
నమస్కారాధిపతిత్వ, దక్షాధ్వర నిరసన, సూర్యావ రోకన నిషిద్ధ,  
నారాయణోపాసన నిరసన, ఊర్ధ్వపుండ్రశంఖచక్రనిరసన, సర్వ దేవతాజనకత్వ,  
ఏకాత్మ వాద నిరసన, ద్వితీయమూర్తివాద నిరసన, తృతీయ మూర్తివాద



నిరసన, అష్టమూర్తివాద నిరసన, కర్మవాద నిరసన, భగవచ్చబ్జ నిర్వచన, మహాదేవ శబ్ద నిర్వచన మిత్యేవ మాదిషు పంచవింశతి ప్రకరణేషు దర్శయిష్యామః।

ఇతి శ్రీనీరజైవాచారసారోద్ధారే శ్రీ సోమనాథ భాష్యే బసవనామ నిర్వచనాసంఖ్యాత ప్రమథమాహాత్మ్యం నామ ప్రథమ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్।★

### ద్వితీయ ప్రకరణే విభూతి మాహాత్మ్యమ్

విభూతి మాహాత్మ్యం వక్ష్యామః। అథ విభూత్యాది సంపాదన విధిః।  
విభూతి ర్భూతం భస్మజ్వరం రక్షేతి పంచధా। అథ శ్రుతిః॥

జాబాలోపనిషది

సద్యోజాతా త్పుధీర్వి । తస్యాః నివృత్తి స్తస్యాః కపిల వర్ణా నందా తస్యాః గోమయే  
విభూతి ర్జ్ఞాతా । వామదేవా దుదకం । తస్మా త్ప్రతిష్ఠా । తస్యాః కృష్ణవర్ణ భద్రా ।  
తస్యాః గోమయే భూతం జాతం । అఘోరా ద్వహ్ని స్తస్మా ద్విద్యా । తస్యాః రక్త  
వర్ణా సురభి స్తస్యాః గోమయే భస్మజాతం॥ తత్పురుషో ద్వాయు స్తస్మా చ్చాన్తి  
స్తస్యాః శ్వేతవర్ణా సుశీలా । తస్యాః గోమయే షారోజాతః॥ ఈశానా దాకాశ స్తస్మా  
చ్ఛాన్త్యతీతా । తస్యా శ్చిత్ర వర్ణా సోమనాః । తస్యాః గోమయే రక్షజాతా॥ ఐశ్వర్య  
కారణాద్భూతిః । భాసనా ద్భూతం । సర్వాఘ భస్మనా ద్భూతం । ఆపదాం క్షరణాత్  
క్షరః । భూతప్రేతపిశాచ బ్రహ్మరాక్షసాపస్మరాది భీతిభ్యో రక్షణా ద్రక్షేతి ।  
త్రైవర్ణికానా మగ్నిహోత్రాగ్నిజం । గృహస్థానాం విరజానలజం । వివాహాగ్నిజం  
ముపాసనాగ్నిజం॥ బ్రహ్మచారిణాం సమిదగ్నిజం । శూద్రాణాం శ్రోత్రియా  
గారపావనాగ్నిజం॥ అన్యేషాం దావానల సముద్భవం । యతీనాం సర్వత్ర స్థితం ।  
అతివర్ణాశ్రమాణాం స్మశానానీతం । సర్వేషాం దేవాలయే స్థితమితి । తేషాం  
విరజానలజం వక్ష్యే । అగ్నిజ్వాలావృతం రుద్రం వహ్ని మండల మధ్యగం ।  
ధ్యాయే త్కళా దశయుతం । శక్తి స్వస్తిక ధారిణం । ఇతి రుద్రాగ్నిం సంచిత్య ।  
రుద్రాగ్నౌ విభూతిం సంపాదయా మీతి సంకల్ప్య । వికటాంగా మున్మత్తాం ।  
మహాశనాంఖలామలసాం శివ చిహ్నంకితాం పునర్దేనుం కృశాంగాంవత్సహీనాం  
వంధ్యా మంగహీనాం । శ్రాంతా మద్దుగ్ధదోహం నిరింద్రియా మజ్జగృతాం కేశ



చేలాస్థి భక్షిణీం సంధనీం నవసాతాం రోగాన్వితాం విహాయ అప్రశస్త భూమ్యాది  
పరీత క్షిన్న దుర్గంధ పర్యుషితమిత్యాది గోమయం విహాయ ప్రశస్త గోమయ  
మాదాయః ఈశ తత్పురుషసద్యోజాతాద్యై రుత్పత్తిస్థితిసంహారభేదైః గ్రహణ  
కబళన శోషణ దహన శోధనాది క్రమేణ పంచ ప్రణవ పంచబీజై స్సహ పంచ  
మంత్రై ర్విభూత్యాదీన్ సంసాద్య సుదృఢ రమ్య జ్ఞాళిత ప్రోక్షిత చూత  
బిల్వాశోక దారుమయ పాత్రే శీలామయ పాత్రే వాథ తత్సంగ్రహేనాదితి॥

కాలాగ్నిరుద్రోపనిషది

అథ కాలాగ్ని రుద్రం భగవంతం సనత్కుమార పప్రచ్ఛ అధీహి తత్త్రిపుండ్ర  
విధిం సతత్త్వం కిం ద్రవ్యం కిం స్థానం కిం ప్రమాణం కతిరేఖాః కే మంత్రాః  
కా శక్తిః కిం దైవతం కః కర్తా కిం ఫలమితి చ తం ప్రోవాచ భగవాన్ ఆగ్నేయం  
భస్మ సద్యోజాతాది పంచబ్రహ్మమంత్రైః పరిగృహ్య మానస్తోకేతి సముధృత్య  
త్రియాయుషం జమదగ్నీరితి శిరో లలాట వక్ష స్కంధేషు త్రిభిరాయుషై  
స్త్ర్యంబకై స్తిస్తోరేఖాః కుర్వీత వ్రత మేత చ్ఛాంభవం సర్వ వేదేషు వేదవాదిభి  
రుక్తం తత్సమాచరే న్ముముక్షు ర్న పున ర్భవాయ తత్సమాచరేత్ ఆలలాటా  
దావక్షుషః భూమధ్యతోయాచాస్య ప్రథమారేఖా ఆకారో రజో భూర్లోకః  
ఆత్మాతత్త్వం క్రియాశక్తిః ఋగ్వేదః ప్రాత స్సవనం ఆహవనీయాగ్నిః రుద్రోధి  
దేవతా యా చాస్య ద్వితీయ్యా రేఖా సా గార్హస్థ్య ఉకారస్తనో ద్యౌః  
పరమాత్మా జ్ఞానశక్తిః యజుర్వేదో మాధ్యం దినం సవనం మహేశ్వరో దేవతా  
యా చాస్య తృతీయారేఖా సా దక్షిణాగ్నిః మకార స్తత్త్వ మంతరిక్ష మంత  
రాత్మా ఇచ్ఛాశక్తిః సామవేదః సాయం సవనం సదాశివో దేవతేతి త్రిపుండ్రం  
భస్మనా కరోతి యో విద్వాన్ బ్రహ్మచారీ గృహస్థో వానప్రస్థో యతిర్వా సమస్త  
పాతకోపపాతకభ్యః పూతో భవతి తేనేతిహాస పురాణానాం శతసహస్రాణి జప్తాని  
భవంతి ప్రాణాయామానా మయతం జప్తం కృతం భవతి రూపే రూపే దశ  
పూర్వాన్ దశోత్తరాన్ పునాతి సమస్త తీర్థేషు స్నాతో భవతి సర్వకర్మసు సర్వదా  
యోగ్యో భవతి దేహం త్యక్త్వా శివ సాయుజ్యమేతి న సపునరావర్తత ఇత్యాహ  
భగవా న్న స పునరావర్తతే

అథర్వశిరసి- అగ్నిరితి భస్మ వాయురితి భస్మ జలమితి భస్మ స్థలమితి భస్మ



। వ్యోమేతి భస్మ సర్వదా సర్వం వా ఇదం భస్మ మన ఏతాని చక్షాంసి భస్మ  
అగ్నిరిత్యాదినా భస్మ గృహీత్వా విమృజ్యాంగాని సంస్పృశేత్  
జాబాలోపనిషది

స ఏష భస్మ జ్యోతి స్స ఏష భస్మ జ్యోతిః  
మానవపురాణే

భస్మ జ్యోతి ర్భవత్యేవ శివాఖ్యం నహి సంశయః జాబాలోపనిష త్సర్వం ।  
ప్రాహేదం పరయా ముదా  
శ్వేతాశ్వతరోపనిషది

మానస్తోకేన మంత్రేణ మంత్రితం భస్మ ధారయేత్ ఊర్ధ్వ పుండ్రంభవేత్సామ  
మధ్య పుండ్రం యజ్ఞాంషి చ అధః పుండ్ర మృచ సాక్షా త్తస్మా త్పుండ్రం  
త్రియాయుషం త్రియాయుషం జమదగ్నేః కశ్యపశ్య త్రియాయుషం  
అగస్త్యస్య త్రియాయుషం య ద్వేవానాం త్రియాయుషం తన్నే అస్తు  
త్రియాయుషం ఇతి మంత్రః ప్రథమ క్రమాత్ త్రియాయుషేణ కురుతే  
లలాటే చ భుజద్వయే నాభౌ శిరసి హృత్పార్శ్వే బ్రాహ్మణై ర్వేదికై స్సదా॥  
యజుర్వేదే- భూత్యైన ప్రమదితవ్యం॥

మానవపురాణే

భూత్యైవాగ్నిం సముత్తాయ తయా దేహోవ కుంతనం లలాటే హృది  
బాహ్వోశ్చ త్రిపుండ్రస్య చ ధారణం తథైవ కశ్యపః మధ్యమానామికాంగుష్ఠే  
స్త్రిపుండ్రం భస్మనాకృతమ్ తత్త్రిపుండ్రం భవే చ్చస్తం మహాపాతక నాశనమ్  
శాతాతపస్మతౌ సురాం పీత్వా గురు దారాంశ్చ గత్వా స్వర్గస్తేయం బ్రహ్మ  
హత్యాం చ కృత్వా భస్మ చున్నో భస్మశయ్యా శయానో రుద్రాధ్యాయా ముచ్యతే  
సర్వపాపైః

భీమాగమే

సర్వతీర్థేషు యత్పుణ్యమ్ సర్వయజ్ఞేషు యత్ఫలమ్ తత్ఫలం కోటిగుణితమ్  
। భస్మ స్నానా న్న సంశయః శ్రాద్ధే యజ్ఞే జపే హోమే వైశ్వదేనే సురార్చనే  
ధృత త్రిపుండ్రపూతాత్మా మృత్యుం జయతి మానవః తేనాధీతం శ్రుతం  
తేన తేన సర్వ మనుష్ఠితమ్ యేన విప్రేణ శిరసి త్రిపుండ్రం భస్మనాకృతమ్



కృతం స్యాదకృతం తేన శ్రుతమస్య శ్రుతం భవేత్ అధీత మనధీతం చ త్రిపుండ్రం  
ధారయేద్యది న దీక్షా న తపో మంత్రా న యజ్ఞోదేవతా నచ విద్యానైవాగమ  
జ్ఞానమ్ భస్మ మాహాత్మ్య వర్ణితమ్

శివధర్మే - భస్మస్నానం జలస్నానా దసంఖ్యేయ గుణాధికమ్ తస్మై ద్వారణ  
ముత్స్రుజ్య స్నానమాగ్నేయ మాచరేత్

బ్రహ్మాండపురాణే

విప్రాణాం వేదవిదుషాం వేదాంత జ్ఞానవేదినామ్ సితేన భస్మనా కార్యం  
త్రిపుండ్ర మితి పద్మభూః ఆగ్నేయం భస్మనా స్నానం యతిభి స్సువిధీయతే  
అంభ స్నానా త్పరం భస్మ త్వంహో నాశయతి ధ్రువమ్ భూతి ర్భూతికరీ  
పుంసాం రక్షా రక్షకరీ పరమ్ భసితం భాసనా త్సోక్తం భస్మ కల్మష భర్తృనాత్  
గరుడపురాణే

అభావే వా తథా విప్రో లాకికాగ్నే స్తదా హరేత్ భస్మనైవ ప్రకుర్వీత న కుర్యా  
న్మృత్తికాదిభిః గోపేవందనధారి తు శివం స్పృశతియో ద్విజః తస్యైవ వింశతి  
కుల మక్షయం నరకం వ్రజేత్ శ్రుతియ స్మృతయ స్సర్వాః పురాణాన్యఖిలాన్యపి  
వదంతి భూతిమాహాత్మ్యమ్ తత్తస్మా ద్ధారయే ద్విజః సప్తా స్పృష్టి చ్చలేనాహ  
త్రిపుండ్రస్య ప్రశస్తతామ్ ససర్జ చ లలాటం హి తిర్యగూర్ధ్వం చ వర్తులమ్  
ధి గ్భస్మరహితం ఫలమ్ ధి గ్రామ మశివాలయమ్ ధి గసీశార్చనం జన్మ  
ధిగ్విద్యా మశివాశ్రయామ్

కూర్మపురాణే

త్రిపుండ్రం హోహ్మణో విద్వాన్ మనసాపి న లంఘయేత్ శ్రుత్వా విధీయతే  
యస్మా త్తత్త్వగీ పతితో భవేత్ ఏతాని తాని శివమంత్ర పవిత్రితాని భస్మాని  
కామదహనాంగ విభూషితాని త్రైపుండ్రకాని రచితాని లలాటపట్టే లుమ్పన్తి  
దైవ లిఖితాని దురక్షరాణి వేదస్యాధ్యయనే శూద్రో నాధికారి యథా భవేత్  
త్రిపుండ్రేన వినా విప్రో నాధికారి శివార్చనే త్రిపుండ్ర ధారణం త్యక్త్వా ముక్తి  
మిచ్ఛతి యః పుమాన్ విషపానేన నిత్యత్వమ్ కురుతే స్వాత్మనో హి సః

వాశిష్టరామాయణే

అహో సుచిత్రం య త్సత్యం భస్మ తద్విస్మృతం ధ్రువమ్ యదసత్యమృతం



ధార్యం తత్పరం పరివల్లతః యావంతః పతితా భూమౌ భస్మనః పరమాణవః  
తావద్వర్ష సహస్రాణి నరోభవతి కిల్బిషీ సర్వే తపస్వినః ప్రోక్తాః సర్వే యజ్ఞేషు  
భాగినః రుద్రభక్తా స్మృతా స్సర్వే త్రిపుండ్రాంకిత మస్తకాః  
వాయవీయ సంహితాయాం

రుద్రాక్షవలయ శృభో జటాజూట విరాజితః భస్మావలిస్త సర్వాంగః  
కమండలు కరాన్వితః కృష్ణాజినోపవీతాంకః ఆషాఢః పుణ్యకీర్తనః ఆసేవిత  
మహాదేవో యోగీనా హృదయాలయమ్ ఇతి

తథైవ ప్రణవ వ్యావర్ణనే రుద్రాక్షభూషణా స్సర్వే జటామండలధారిణః  
అక్షమాలార్చితకరాః కమండలు కరాన్వితాః త్రిపుండ్రావలియుక్తాంగా  
ఆషాఢేన విరాజితా ఋగ్యజు స్సామరూపేణ సేవంతే తం మహేశ్వరమ్ తథైవ  
గాయత్రీ వ్యావర్ణనం తత్రైవ శుభ్ర త్రిపుండ్రాంకముఖాశ్చ తిర్యగ్రక్షాభి  
రుద్వాళిత సర్వగాత్రాః రుద్రాక్షమాలా విమలాశ్చ శుభ్రాస్తాదృగ్విధై శ్శిష్యగణై  
ర్మునీంద్రాః ఇతి తథైవ వేద వ్యాసమునివ్యావర్ణనే సంస్కాయమానో దీప్తాంగై  
ర్దైవై ర్మునిగణైస్తథా ధృత త్రిపుండ్రకో దిప్త్యై రుద్రాక్షైశ్చ విభూషితః శుశుభే  
సతతం విష్ణు ర్భస్మ ద్ద్ధితమాలతః త్రిపుండ్రాంకిత సర్వాంగో జటామండల  
మండిత ఇతి

తత్రైవ విష్ణు వ్యావర్ణనే ఇత్యాది శ్రుతి స్మృతీతిహాసాగమ పురాణ వచనో  
దీరిత సితభసిత త్రిపుండ్రహీనాశ్చ యే సన్తి తే న దర్శనీయా న సంభాష్యేః

ఇతి శ్రీవీరమహేశ్వరాచార సారోద్ధారే శ్రీ సోమనాథ భాష్యే విభూతి  
మాహాత్మ్యం నామ ద్వితీయ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్ ★

### తృతీయ ప్రకరణే రుద్రాక్షమాహాత్మ్యమ్

కాత్యాయన శాఖాయాం

అథైవం భగవంతం రుద్రం సనత్కుమారః పప్రచ్చ అధీహి భగవన్ కథం  
రుద్రాక్షోత్పత్తి స్తద్ధారణ ఫలం కిమితి స ఉవాచ భగవన్ రుద్రః పురా త్రిపురావధా  
యోన్మీలితాక్షోహం తేభ్యో జలబిందవో భూమౌ నిపతితాస్తే రుద్రాక్షజాతాః



సర్వానుగ్రహార్థాయ తేషాం నామోచ్చారణేన దశశతగోదాన ఫలం భవతి దర్శన  
స్పర్శనాభ్యాం తద్విగుణ త్రిగుణఫలం భవతి అతః ఊర్ధ్వం వక్తుం న శక్యమితి  
తత్ జపమంత్రధారణ విధిం కథయామి స్నానవిధినా స్నాతః శుచిరాగ్నేయ  
స్నానం త్రిపుండ్రధారణం చ కృత్వా ఏకాస్యాది చతుర్దశాంతానాం స్పృష్టిక్రమేణ  
సప్రవణం హ్రూం శ్రూం బ్రూం రూం జ్రూం ప్రాం రుం రూపమసి స్త్రీం  
వం ఙ్గాం ఙ్గం ద్రాం హ్రోం సమేతి మం యాం ఇతి పూర్వోక్త మంత్రానసి  
జపేదేవం ప్రాణానాయమ్య సమస్త పాపక్షయార్థం శివజ్ఞానావాప్యర్థమ్ సమష్టి  
మంత్రై స్సహధారణం కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య

శిఖాయామేకమేకాస్యం శ్రీ సదాశివాయ నమ ఇతి ద్విత్రిద్వాదశ  
వక్రాణీత్రీణి శిరసి వహ్నిసోమాధిపాయ శివాయ నమ ఇతి ఏకాదశ వక్రాణి  
షట్త్రింశ మూర్ధ్ని షట్త్రింశ తత్వాత్మకాయ పరశివాయ నమ ఇతి పంచదశ  
సప్త వక్రాణి కర్ణయో రేకమేకం సోమాయ నమ ఇతి షడష్ట వక్రాణి కంఠే  
ద్వాత్రింశత్ త్ర్యంబక కలాత్మనే శ్రీకణ్ఠాయ నమ ఇతి చతుర్వక్త్రాం పంచాశ  
న్మాలికా మురసి శ్రీకంఠాది మూర్త్యాత్మకాయ శ్రీసర్వజ్ఞాయ నమ ఇతి  
బాహ్వోస్త్రయోదశ వక్రాణి షోడశ త్రిమూర్త్యాత్మకాయ శ్రీ కంఠాయ  
నమ ఇతి దక్షిణే శ్రీసోమకలాత్మకాయ శ్రీసోమ నాథాయ నమ ఇతి వామే  
మణిబంధయోర్నవ వక్రాణి ద్వాదశ ద్వాదశాది త్యాధిపాయ శ్రీసుహదేవాయ  
నమ ఇతి దక్షిణే కేశవాదిమూర్త్యాధిపాయ ఉమాధిపతయే నమ ఇతి వామే  
అష్టోరరశతం చతుర్దశ వక్రాణి శతరుద్రవిద్యేశ్వ రాత్మకాయ శ్రీవిశ్వేశ్వరాయ  
నమ ఇతి చతుర్దశ వక్రాణి అష్టోరరశతం చోపవీతమ్ రుద్రాక్షం ధారయే ద్విప్రః  
సంధ్యాదిషు చ కర్మసు తత్సర్వం సమవాప్నోతి కోటి కోటి గుణం సదా  
స్నానే దానే జపే సోమే ।

వైశ్వదేవే సురార్చనే ప్రాయశ్చిత్తతథా శ్రాద్ధే దీక్షాకాలే విశేషతః అరుద్రాక్షధరో  
భూత్వా యత్కించి త్కర్మ వైదికమ్ కుర్యా ద్విప్రస్తుయో మోహో  
న్నాసావాప్నోతి తత్ఫలమ్ ఏవం విద్వా బ్రహ్మచారీ గృహస్థో వానప్రస్థో  
యతిర్వా ధారయే త్పదే పదేఽశ్వమేధ శతఫల మాప్నోతి



ధారయన్తి తస్మా ద్వైవా ధారయన్తి యస్తాని ధారయన్ గచ్ఛన్ తిష్ఠన్ ఖాదన్  
ఉన్నేషన్ నిమిషన్ వసన్ సర్వాణ్యేనాంసి తరతి రుద్రో భవతి

లైంగే

ఖాదన్మాంసం పిబన్మద్యం సంగచ్ఛన్మంత్రజామపి సద్యో భవతి పూతాత్మా  
రుద్రాక్షే శిరసి స్థితే

మానవపురాణే

రుద్రాక్షం ధారయే న్నాపమ్ కుర్వన్నపి చ మానవః సర్వం తరతి పాప్మానమ్  
జాబాలశ్రుతిరాహహి రుద్రాక్ష ధారణం హస్తే వక్షస్యపి చ మస్తకే చిహ్నం  
శివాశ్రమస్థానామ్ భస్మనా చ త్రిపుండ్రకమ్ హస్తే చోరసి కంఠేవా మస్తకేవాపి  
ధారయేత్ ముచ్యతే సర్వపాపేభ్యో రుద్రాక్షస్య చ ధారయేత్ కంఠే రుద్రాక్ష  
మాశ్రిత్య శ్వాపి వా మ్రియతే యది సోపి రుద్రత్వ మాప్నోతి కిం పున  
ర్మానుషేదయః మృణ్మయం చాపి రుద్రాక్షమ్ కృత్వా యత్నేన ధారయేత్  
అపి దుష్కృత కర్మాణస్తే యాన్తి పరమాంగతిమ్ త్రిపుండ్రం ధారయే ద్విప్రః  
వరో రుద్రాక్ష ధారణాత్ సపంక్తి పావన శ్శార్దే పూజ్యో విప్రై స్సరై రపి

ఇత్యాది శ్రుతిస్మృత్యాగమ వచనోదీరిత భసిత త్రిపుండ్ర రుద్రాక్షధారణ  
హీనాశ్చ యే సన్తి తే న దర్శనీయాః న సంభాష్యాః॥

ఇతి శ్రీ వీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీ సోమనాథ భాష్యే రుద్రాక్ష  
మాహాత్మ్యం నామ తృతీయ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

చతుర్థ ప్రకరణే

శివలింగధారణ మాహాత్మ్యమ్

యజుర్వేదే శతరుద్రీయే

యా తే రుద్ర శివా తనూ రఘోరా పాపకాశినీ అస్వార్థః హే రుద్ర తే అఘోరా  
శివా యా తనూః సా అపాపకాశినీ అపాపేషు నిష్పాపేషు ప్రకాశినీ సకల శ్రుతి  
సారభూతే మహా స్తోత్రేపి అపాపకాశీతి వపు శ్శుతం తే శిష్టాః ప్రసిద్ధా భగవ  
న్నపాపాః అత స్త్వదీయా నపహాయ భక్తానన్యాన శిష్టా ఇతి నిశ్చిన్మి అస్య  
వాక్యస్యాభిప్రాయ మాహ సదాలింగ సన్నిహితా యే భక్తా స్సన్తి తే శిష్టాః ప్రసిద్ధా  
అపాపాశ్చ తదన్యే అశిష్టా అప్రసిద్ధా స్సపాపా ఇత్యర్థః॥



ఋగ్వేదే

అయ మ్మే హస్తో భగవానయమ్మే భగవత్తరః। అయ మ్మే విశ్వభేషజోయం  
శివాభిమర్శనః। అయం మాతా అయం పితా అయం జీవాతు రాగమత్ ఇదం  
తవ ప్రసర్పణం। సుబంధవే హి నిరీహి। ఆస్వార్థః। అయ మ్మే హస్తః మే అయం  
హస్తో భగవాన్ భగవానితి। ఐశ్వర్యస్య సనుగ్రస్య। నీర్యస్య యశసశ్శ్రియః। జ్ఞాన  
వైరాగ్యయోజ్జైవః షణ్ణాం భగ ఇతి స్మృతః। భగవాంతతః భగవానితి కిమ్ భగవచ్చబ్జః  
పూజ్యవాచకః। అయ మ్మే భగవత్తరః। అయం హస్తః భగవత్తరః। తరశబ్దోఽతి  
శయార్థే వర్తతే। అతిశాయనే తరతమా వితి సూత్రేణేతి। తస్మాద్దేవ శిస్తో హస్తః।  
అయ మ్మే విశ్వభేషజః। అయం శివాభిమర్శనః। మే అయం హస్తః విశ్వభేషజః।  
విశ్వస్య మాయాప్రపంచస్య రోగస్య వైద్యః। అభిమర్శన శబ్దః। కేవలం న  
స్పర్శవాచీ। కింతు ఆభితః పరితః స్పృశతీత్యభిమర్శనః। శివస్య నిజకరశాఖాభిః  
కరతల కలిత లింగమూర్తే సుర్వాంగం స్పృశతీత్యభిమర్శనః। అయం మాతా।  
అయం హస్త ఏవ మాతా। అయం పితా అయం హస్త ఏవ పితా। అయం  
జీవాతుః। అయం హస్త ఏవ జీవాతుః। జీవాతు ర్ద్వీవనోషధమ్। అగమత్ ఇదం  
తవ ప్రసర్పణం ప్రసర్పణమితి। ప్రజననమ్।

శ్రీరుద్రభాష్యే

ఉత్తమదేవ భూషితో దేవోత్తమాభ్యాం ప్రజనన మలంకృతమ్। జగ  
త్కారణత్వేన జనయామాసేతి లక్షణాత్।

యజుర్వేదే

రుద్రయత్తే జనిమ చారు చిత్రమ్। జనిమేతి లింగనామ। చిత్రం చార్చనీయమ్।  
పూజనీయ మిత్యర్థః। సుబంధో శోభనో బంధుః। ఆత్మబంధురిత్యర్థః। తస్య  
సంబోధనమ్। హే సుబంధో తవ ఇదం ప్రసర్పణమ్। ఇదం లింగం। ఏహి నిరీహి।  
సర్వదా వసేత్యర్థః। హస్తా ద్విముక్తః। కదాచి న్న భనేత్యర్థః। అస్మిన్నర్థే।

వాతూలతంత్రే

ధారయే ద్యస్తు హస్తేన। లింగాకారం శివం సదా। తస్య హస్తే స్థితం సిద్ధమ్।  
మత్పదం సంపదాం పదమ్। ఉత్తమాంగే గళేవాపి కక్షే వక్షస్థలేపివా। తథా హస్త  
తలేవాపి। ప్రాణలింగం ధరే త్పుధీః। ఉత్తమాంగే గళే కక్షే సర్వదా ధారయే చ్చివమ్।



మూత్రా ద్యుత్సర్జనే యానే భోజనేపి సదా శుచిః గచ్ఛన్ తిష్ఠన్ స్వప్న్ జాగ్ర  
 న్నున్మిషన్ నిమిషన్మషి శుచిర్వాప్యశుచిర్వాపి లింగం సర్వత్ర ధారయేత్ నాభౌ  
 చ హృదయే మూర్ధ్ని సర్వావస్థా సుసర్వదా శ్రీలింగధారణం కుర్యాద్దేవి  
 నిత్యం మమ ప్రియమ్ నాభేరథో లింగధారీ పాపాత్మేతి స ఉచ్యతే నాభ్యుర్వం  
 లింగధారీ చ సౌభాగ్య జ్ఞాననర్దనః అపవర్గ చ్చరీశానమ్ గళే భక్తి పరాయణః  
 ఈశ్వరేణావినాభావ సంబంధం కర్తు మాత్మనః మూర్ధ్నివా ధారయే ల్లింగమ్  
 న కదాచి ద్విజయోయేత్ ఈశాన నిత్య సంయోగ పరయా నిజనిష్ఠయా  
 వక్త్రేవా ధారయే ల్లింగమ్ మత్ప్రభావా ద్విభావయేత్ తస్మిన్ సన్నిహితే కించి  
 న్నోచ్చిష్టమితి నిశ్చితమ్ అధమాధమ యుక్తానామ్ పాపినాం చాభిచారిణామ్  
 యమలోకో న విద్యేత సదా వై లింగధారిణామ్ భక్తో న బిభృయా ల్లింగమ్  
 యావ త్రాణ విధారణమ్ శ్వమాంస భక్షణం తావ దన్నే న రచితం భవేత్  
 ప్రాణేశం లింగ మాకల్ప్య యో భుంక్తే లింగ వర్జితః స శ్వమాంసం సరుధిరమ్  
 సాదరం భక్షిత్ భవేత్ యదాహ్యాగ్ని సమావేశా చ్ఛీతబాధో న విద్యతే తథైవ  
 మమ సాన్నిధ్యా ద్యమబాధో న విద్యతే తస్మా త్కారణాత్ బ్రహ్మవిష్ణు  
 సురేశాన దేవతాః పరయా ముదా శిరోభి ర్ధారయంత్యేతే శివ లింగ  
 మహర్నిశమ్ అక్షపాదాదయ స్సర్వే శక్తయః పరయా ముదా ధారయం త్యలి  
 కాగ్రేషు శివలింగం చ సాదరమ్ వినిర్భిద్య సదాగాత్రమ్ వివరే లోహపాత్రకే  
 శివలింగం వినిక్షిప్య పూజయన్తి చ రాక్షసాః కంఠేషు హరకంఠాది మునయో  
 మనవ స్తథా సర్వదా శివలింగం తు ధారయన్తి యజన్తి చ జైమిని రువాచ॥  
 వ్యాసం సర్వగమావాసమ్ మునిం మునిగణావృతమ్ నీలోత్పలదలాభాసమ్  
 నీలకంఠ మివాపరమ్ కృత పూర్వాహ్నికాచారమ్ కృతాసన సరిగ్రహమ్ ప్రసన్నం  
 ప్రాంజలిః ప్రాహ ప్రణమ్యా పూజ్య జైమనిః ధన్యస్త్వం ధన్యభావేన నక్తు మ్మర్తసి  
 మే గురో కో దేవః పరమః పూజ్యః పూజా తస్య చ కిం విధా ధ్యానంచ కీ  
 దృశం తస్య కి రూపం వదస న్మనో వ్యాస ఉవాచ సురాసురేంద్రసన్మోళి  
 నీరాజిత పదాంబుజమ్ గంగాధరం ప్రణమ్యాథ కళానిధి కళాధరమ్  
 ఇలిహోసేషు వేగేషు పురాణేషు పురాతనైః మహర్షిభి ర్మహాదేవో మహనీయ  
 ప్రయత్నరః రత్న సౌవర్ణ రచిత పీఠేవా చంద్రకాంతకే స్ఫాటికే నరసేనాథ



స్తాపయే ల్లింగరూపిణమ్ | ఉపచారాన్ సమర్ప్యాథ | స్తుత్వా నత్వాచ ధారయేత్ |  
తదాగస్త్యాది మునయో | దుర్వాసా నందికేశ్వరః | మహాకాలో దధీవిశ్చ | కణాదః  
పాణిని స్తథా | చండో భృంగిరిటి ర్వీర | భద్రశ్చ స్రమథాదయః | అజో హరి  
స్సహస్రాక్షో | బాణాసుర దశాననో | వసిష్ఠ రురు వాల్మీకి భరద్వాజాత్రి గౌతమాః  
ఏతే పరమశైవాశ్చ | యజన్తి పరయా ముదా | ప్రసాదసేవనా ద్ద్వయా | దర్శనా  
ద్ధారణాదపి | జాతా దర్శన కర్తారః క్షపయన్తి జగత్తనుః | ఆవైదికాయా శైవాయ |  
రహస్యం తదిదం మునే | న వక్తవ్యం న వక్తవ్య | మితి శంకర భాషితమ్ | తస్మా  
త్సర్వ ప్రయత్నేన | గోపనీయ మిదం త్వయా | వైదికాయాపి శైవాయ | వక్తవ్యం  
భక్తిశాలినే | సోమశంభౌ | నిజమూర్తౌ గురో య్మూర్తౌ | హస్తకే సలిలేఽనలే  
చిత్రాదౌ స్థండిలేవాపి | లింగస్వాప్త్యవిధార్చనమ్ |

మహాభారతే

శుద్ధం మిశ్రం చ సంక్లిర్ణం | త్రివిధం శివపూజనమ్ | శుద్ధం తు లింగ తన్మాత్రం |  
మిశ్రం శైవ సదాశివమ్ | సంక్లిర్ణం ప్రతిమాకారం | లింగత్రయ మిదం శృణు | న  
తుష్యా మ్యర్చితోన్యస్మిన్ | తథా దేవి నగాత్మజే | లింగార్చితో యథాత్వర్థమ్ |  
పరితుష్యామి పార్వతి | యత్పుణ్యం ప్రతిమార్చాయామ్ | యుగకోటిశతైరపి |  
తత్పుణ్యం లభతే దేవీ | లింగేతు ఘటికార్థకే |

అత ఏవ శివధర్మశాస్త్రే

ఇంద్రనీలమయం లింగం | విష్ణుః పూజయతే సదా | విష్ణుత్వం ప్రాప్తవాన్ తేన |  
సాద్భుతైకం ససాతనమ్ | బ్రహ్మ పూజయతే నిత్యం | లింగం శైలమయం శివమ్ |  
తస్య సంపూజనా తేన | ప్రాప్తం బ్రహ్మత్వ ముత్తమమ్ | తామ్రలింగం సదాకాలం |  
భక్త్యా దేవో దివాకరః | త్రికాలం భజతే తేన | ప్రాప్తం సూర్యత్వ ముత్తమమ్ |  
ముక్తాఫలమయం లింగం | సోమః పూజయతే సదా | తేన సోమేన సంప్రాప్తం |  
సోమత్వం సతతోజ్వలమ్ | శక్రోపి దేవరాజేంద్రో | లింగం మణిమయం శుభమ్ |  
భక్త్యా పూజయతే నిత్యం | తేన శక్రత్వ మాప్తవాన్ | లింగం రత్నమయం చారు |  
వరుణోర్భయతే సదా | తేన తద్వరుణత్వం హి | ప్రాప్తమృద్ధ్వా సమన్వితమ్ |  
లింగం హేమమయం కాంతం | ధనదోర్భయతే సదా | తేనాసౌ ధనదో దేవో |  
ధనదత్వ మవాప్తవాన్ | నసవః కాంస్య లింగం ప్ర | పూజ్యకామానవాప్పుయుః |



నాగాః ప్రవాళ లింగం సంపూజ్య రాజ్యానిలేభిరే ఏవం దేవా స్సగంధర్వాః  
స్సయక్షోరగ రాక్షసాః పూజయంతి సదాకాలం మీశానం సురనాయకమ్ సర్వం  
లింగమయం లోకం సర్వం లింగే ప్రతిష్ఠితమ్ తస్మా త్సంపూజ్యతే లింగం  
యదిచ్ఛే త్సిద్ధి మాత్మనః బ్రహ్మవిష్ణు స్తథా శక్రో లోకపాలాశ్చ దేవతాః  
లింగార్చన రతాహ్యేతే మానుషేషు చ కా కథా ఇత్యాది వాక్యైరర్చనీయేశ్వరస్య  
లింగమనభ్యర్చ్య క్రియాం యేకేచ న కుర్వంతి తే న దర్శనీయా న సంభాష్యాః  
హన్యా తు క్కద్దోపి చాకాశం క్షుధార్థం ఖాదయేత్తుషమ్ త్యక్త్వా లింగార్చనం  
మూఢో ముక్త్యర్థం యత తే వృథా॥

ఇతి శ్రీవీరశైవచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథ భాష్యే శివలింగధారణ నామ  
చతుర్థ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

పంచమ ప్రకరణే

లింగార్చనవిధిః

అథ లింగార్చనవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామః లింగమధ్యే మహాదేవః సాక్షాదేవ  
వ్యవస్థితః అనుగ్రహాయ లోకానాం తస్మా ల్లింగం ప్రపూజయేత్ లింగమధ్యే  
జగత్సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ లింగ బాహ్యేత్పరం నాస్తి తస్మా ల్లింగం  
ప్రపూజయేత్ దేవ దానవగంధర్వాః సిద్ధ క్షిన్నరగుహ్యాకాః లింగమేకం ప్రశంసంతి  
తస్మా ల్లింగం ప్రపూజయేత్ బ్రహ్మాది స్తంబ పర్యంతం సిద్ధయోగ  
ముదాహృతమ్ లింగార్చన విహీనానాం కుతో మోక్షః కుతో విధిః అసురై  
ర్దానవైశ్చైవ పిశాచైర్మనుజైస్తథా ఆధారం తత్పరం లింగం ప్రాప్యతే సిద్ధి రుత్తమా  
స్వర్గో మర్త్యం చ పాతాళం త్రైలోక్యం స చరాచరమ్ స్థావరం జంగమం వాపి  
భూతగ్రామం చతుర్విధమ్ నాస్తి లింగాత్పరం దైవం మూఢాః క్లిశ్యంతి చాన్యథా  
రుద్రభక్తస్య శుశ్రూషో దేవి కిం కథయామి తే

తాత్పర్య సంగ్రహే

బహుశాస్త్రాభిహితత్వా దుపవీతధారణ వ దీశ్వరార్చన మనుష్టేయ మిత్యాహ  
ప్రత్యక్ష వేదవిదితం ప్రథితం పురాణే బోధాయనేన మునినా బహుశః ప్రణీతమ్  
సర్వార్థ దర్శన విధైరపి గృహ్యకారైః యజ్ఞోపవీతధృతివచ్చిన మర్చయంతి



ఉభయమపి ప్రత్యక్ష మధీమహే! తస్మా ద్యజ్ఞోపవీత వదితి! వక్ష్య మహే  
సోమనసాయ రుద్రం!

బోధాయన శాఖాయాం!

నిత్యకామ భేదేన లింగార్చనం ద్వివిధమిత్యాహ! ద్వేధా తదర్చన విధి స్తవ  
చంద్ర మౌళే! కామాయ కేచి దపరో దురితక్షయాయ! అథాతోమహాదేవస్య  
అహరహః పరిచర్యావిధిం వ్యాఖ్యాస్యామః! ఇతి విధానం నిత్యత్వే తస్య పాప  
క్షయార్థీ వ్యాధి మోచనార్థీ శ్రీకామః శాంతికామః పుష్టికామః స్తుష్టికామ  
ఆయుష్యకామ ఆరోగ్య కామశ్చ కుర్యా దిత్యాదినా కామసంయోగ విధానా  
త్కామ్యమితి!

ఋగ్వేదే

తవశ్రియే మరుతో మర్త్యయంత రుద్ర యతే జనిమ చారు చిత్రం హృదం  
యద్విష్ణో పరమం ధ్యాయతే చ! అస్వార్థః! హే రుద్ర తే జనిమ! జనిమేతి  
లింగనామ! శివలింగం! చారుచిత్రం! స్పృహణీయం! పూజనీయ మిత్యర్థః! తవ  
శ్రియ ఐశ్వర్యార్థం! మరుతః దేవాః మర్త్యయంత అర్చయంతః! స్వకీయకరస్పర్శన  
పూర్వకం! యజన్తే!

ఋగ్వేదే- త్ర్యంబకం యజామహే! సుగంధిం పుష్టివర్దనం! ఉర్వారుకమివ  
బంధనా నృత్యో ర్ముక్షీయమామృతాత్! అస్మిన్నర్థే॥

శ్రీత్రైంగే

త్ర్యంబకం యజే ద్దేవం! సుగంధిం పుష్టివర్దనమ్! కిం కరిష్యతి నాం మృత్యు!  
నృత్యోర్మృత్యురహం తథా!

బ్రహ్మబిందూపనిషది

ఓంకార రథ మారుహ్య! విష్ణుం కృత్వా చ సారథిమ్! బ్రహ్మతోకపదాన్వేషీ!  
రుద్రారాధన తత్పరః! యావ ద్రథేన గంతవ్యం! తావ ద్రథపదస్థితః! స్థిత్యా రథ  
పథస్థానే! రథముత్సృజ్య గచ్ఛతి!

యజుర్వేదే- సుయజాయజామేతి!

గర్భోపనిషది

అథ నవమే మాసే సర్వ లక్షణ సంపూర్ణో భవతి! పూర్వజాతిం స్మరతి!  
కృత్యా కృత్యం చ కర్మ జానాతి! శుభాశుభం చ కర్మ విన్దతి! నానా యోని



సహస్రాణి గత్వా దైవతు మాయయా ఆహారా వివిధా భుక్తాః పీతాశ్చ వివిధా  
స్తనాః యది యోన్యాః ప్రముంచామి చేయం తం ప్రపద్యే మహేశ్వరమ్  
సూతసంహితాయాం

యది యోన్యాః ప్రముంచామి తం ప్రపద్యే మహేశ్వరమ్ విరజానలజం  
భస్మగృహీత్వా చాగ్నిహోత్రజమ్ సముద్దాళ్య సదాచార్యం ప్రణిపత్యాత్మనా  
ముదా సంసారసాగరం ఘోరం లంఘయామ్యహ మాత్మనా ఇత్థం  
మహేశ్వరం స్మృత్వా యోసి యంత్ర ప్రసీడనాత్ జాయతే వాయునా యాతి  
విస్మృతిం వైష్ణవే నచ ఇతి తవ శ్రియే మరుత ఇతి వచన ప్రామాణ్యాత్ బ్రహ్మ  
విష్ణు పురందర పురస్సరా స్సర్వే దేవాసురాః స్వకీయాం పదవీ మపేక్ష్య  
లింగాకారం పరశివమేవ సదాకాలం యజంతీతి తాత్పర్యం తథైవ శ్రీనంది  
నాథాది ప్రమథగణాః శ్రీరుద్రగణాః పురాతనభక్తగణాశ్చ మృత్యుంజయార్థ  
మనశ్వర పద ప్రాప్త్యర్థమ్ త్ర్యంబకం యజామహే ఇతి వచన ప్రామాణ్యాత్  
మృత్యోర్మృత్యురూపం పరమేశ్వరం సదాకాలం యజంతి శుక వామదేవ సనక  
సనందన వసిష్ఠాగస్త్యాది మునీంద్రాశ్చ అపవర్గాపేక్షయా బ్రహ్మలోక పదాన్వేషీ  
రుద్రారాధన తత్పర ఇతి ప్రామాణ్యాత్ పరమేశ్వరం సదా యజంతి  
సోమయాజినశ్చ జ్యోతిష్త్వమేన స్వర్గకామోయజేతేతి స్వర్గోపభోగాపేక్షయా  
సుయజా యజామ ఇతి వచన ప్రామాణ్యాత్ యజ్వానః పరమేశ్వరమేవ  
యజంతి గర్భస్థాశ్చ గర్భజన్మ జరామరణదుఃఖోప శమనార్థమ్ పునస్సంసారా  
సిద్ధ్యర్థం యది యోన్యాః ప్రముంచామి తం ప్రపద్యే మహేశ్వరమితి వచన  
ప్రామాణ్యాత్ యోనే ఝడితి నిష్క్రమ్య పరమేశ్వరం యజామహే ఇతి  
గర్భగతా ఏవ స్మరంతి కిం తు ఈశ్వరోపాసకానా ముపాస నాప్యేత చ్చరీరదారణ  
నిబంధనత్వా దమోఘాఇత్యాహ మంత్రేణ చాంతరితి యుష్మ దుపాసకానాం  
వేదాత్మనాం యదశనం తదమోఘ మాహుః॥

ఋగ్వేదే

అంతరిచ్ఛంతి తం జనే రుద్రం పరో మనీషయా గృభ్ణంతి జిహ్వయాశనం  
అస్వార్థః యే నామ జనేషు మధ్యే సర్వస్మాదధిక మీశ్వరం హృదయాకాశ  
స్థితం బుద్ధిపూర్వక ముపాసతే త ఏవాన్న మశ్నంతి అంతరారాధనం బహి  
రారాధన పూర్వకమ్ కృత్వా తస్యాప్యపలక్షణ మితి భోజనా త్రాగేవ అభ్యర్చన



ప్రతిజ్ఞావచనమ్|యచ్ఛోపపన్న మనసాం త్వదుపాసకానాం| పుంసా మమోఘ  
మశనమ్ భగవా న్భువాణః|మంత్రోయ మంతరితి చ ప్రతిభాతిమూలం ప్రాగ్భుక్త  
మర్చన విధే రనువాసరంతే| భోజనా త్రాగేవ అభ్యర్చన ప్రతిజ్ఞావచనం శివ  
ధర్మాదిషు| వరం ప్రాణపరిత్యాగః ఛేదనం శిరసోపి మే| నత్వనభ్యర్చభుంజీయా|  
ద్భగవంతం త్రిలోచనం| ఏవం నిర్వహతే యస్తు| యావజ్జీవం ప్రతిజ్ఞ యా|  
మనుష్య చర్మణాబద్ధః| స రుద్రోనాత్ర సంశయః| అర్థాభిధాన పురస్సరమయమేవ  
మంత్రః| శివారాధన వాక్యస్య మూలమిత్యాహ| యుక్తం సురా మరణత  
స్తనయిత్తు కల్పాదా కారణం పరమ కారుణికం బ్రువాణం| మంత్రోయ మాన  
ఇతి యాన దుపక్రమాయ మూలం మహేశ విదితం శివధర్మసూక్తేః|

శివధర్మశాస్త్రే

యావ న్నాయాతి మరణం| యావ న్నక్రమతే జరా| యావ న్నేంద్రియ  
శైథిల్యం| తావ త్పూజయ శంకరమ్| త్వరితం జీవితం యాతి| త్వరితం యాతి  
యావనమ్| త్వరితం వ్యాధి రభ్యేతి| తస్మా త్పూజయ శంకరమ్| తాత్పర్యం  
వక్తవ్యం|| దురాశా దూరస్థా క్షితిపతిషు పంచాక్షగసుధారస ప్రహ్వజోహ్వ పరిజన  
పరే బ్రహ్మణిపదం| అవజ్ఞా సంజ్ఞాయాని విశతి నయావ చ్చుతిపుటే  
నిలుంటం కాయామో యమ మహిష ఘంటాఘణఘణః | రహస్యే||  
అసంపూజ్య న భుంజీత| శివ మాప్రాణ సంచరాత్| యది పాపేన భుంజీత|  
స్వైరం తస్య న నిష్క్రుతిః| యస్తు లింగార్చనం త్యక్త్వా| భుంక్తే విత్క్రిమికీలుభుక్|  
నరో నరకగామీ స్యాత్పర్వతోక బహిష్కృతః| అకృత్వా పూజనం శంభో ర్యో  
భుంక్తే పాపకృ ద్ద్విజః| కుణవం చ మలంచైవ| సమశ్నాతి దినే దినే| యోజాతు  
నార్చయే ల్లింగం| న స్మరే న్నచ కీర్తయేత్| కిం తేన జాతమాత్రేణ| భూభారేణా  
న్న శత్రుణా| జన్మకోటి సహస్రాణి సూకరాంతాని యానిచ| సకృ దభ్యర్చనా  
ల్లింగే ముక్త స్సంసార బంధనాత్| ఇతి శివధర్మశాస్త్రే|| ఇత్యాది వేదవాక్యై  
రర్చనీయం పరమేశ్వర మనభ్యర్చ్య క్రియాః కేచన కుర్వన్తి తే న ధర్మనీయా  
న సంభాష్యేః|

ఇతిశ్రీవీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారేశ్రీసోమనాథభాష్యే లింగార్చన  
మాహాత్మ్యం నామ పంచమప్రకరణం సంపూర్ణమ్★



షష్ఠ ప్రకరణే

## లింగార్చన మాహాత్మ్యమ్

లింగార్చనమాహాత్మ్యం వ్యాఖ్యాస్యామః। తావత్త్రిమన్తి సంసారే దుఃఖశోక  
పరిష్లుతాః। న భవన్తి శివే భక్తాః। యావత్సర్వేపి దేహినః। సంసార దుఃఖ కాంతారే।  
నిమగ్నా స్సమాహాతపే। చక్రవద్భ్రమతే దేవి। లింగార్చన వివర్జితః। యోజాతు  
నార్చయే ల్లింగం। న స్మరేన్నచ పూజయేత్। కి తేన జాత మాత్రేణ। భూభారేణా  
న్న శత్రుణా। జన్మకోటి సహస్రాణి। సూకరాంతాని యాని చ। సకృ దభ్యర్చనా  
ల్లింగే। గర్భజన్మ న విద్యతే। సతతం చార్చయే ద్యస్తు। స యాతి పరమాం గతిమ్।  
సకృ త్పూజయతే లింగం। వర్షకోటి శతత్రయమ్। కైలాసశిఖరే రమ్యే। మాతృజైః  
పితృజైః స్త్రీభిః। సదా యజతి యజ్జేన। సదా దానం ప్రయచ్ఛతి। సదా వై వాయు  
భక్షస్యా। తృకృ దభ్యర్చయే చ్చివమ్। యాని కానిచ తీర్థాని। చా సముద్రా  
త్సరాంసి చ। స్నానా త్ఫల మవాప్నోతి। సకృ దభ్యర్చయే చ్చివమ్। అగ్నిహోత్రాశ్చ  
వేదాశ్చ। యజ్ఞాశ్చ బహుదక్షిణాః। శివలింగార్చనస్యైతే కోట్యంశేనాపి నో సమాః।  
ప్రయాగసంగమే చైవ। గంగాసాగర సంగమే। తప స్తప్తం భవత్యేన। యస్తు లింగార్చనే  
రతః। మేరు మందర మాత్రోపి। రాశిః సాపస్య కర్మణః। ఈశ్వరం వైద్య మాసాద్య।  
నశ్యతే దుష్టరోగవత్। గవాం కోటి ప్రదానేన। విధి దత్తేన యత్ఫలమ్। లింగన్యస్తైక  
పుష్పస్య। సహస్రాంశం న పూరయేత్। యో దద్యాత్కాంచనం మేరుం। సస్య  
పూర్ణాం వసుంధరామ్। లింగన్యస్తైక పుష్పస్య। సహస్రాంశం న పూరయేత్।  
కించి ద్దళం వా చుళుకోదకం వా। దేవేంద్ర లక్ష్మీం దదత్ దదాసి। ఆదాన  
దానే జగదేక బంధో। ముగ్ధో భవాన్ సర్వవిదేవ దేవ। జలం వా పుష్ప మేకం వా।  
లింగస్యోపరి నిక్షిపేత్। అమంత్రం వా సమంత్రం వా। కులకోటిం సముద్ధరేత్।  
పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం। యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి। తస్యాహం న  
ప్రణశ్యామి। స చ మేన ప్రణశ్యతి॥

లింగపురాణే-

బాలాశ్చ మోహేన శివం చ కృత్వా। మృదాదినా పాంసుభి రాదిదేవమ్।  
గృహం చ తాదృగ్విధ మస్య శంభో సుంపూజ్యరుద్రత్వ మవాప్నుయుశ్చ॥  
సౌరసంహితాయాం- క్రీడన్తి శిశవో యత్ర లింగం కృత్వా యజంతి యే। సైకతం  
మృణ్మయం వాపి। తే భవంత్యేవ భూభుజః।



శినధర్మే

క్రీడమానోపి యః కుర్యాద్బాలభావే శినాలయమ్ | రుద్రలోక్ భవే తస్య |  
సత్యం సత్యం న చాన్యథా | పాంసునా క్రీడమానోపి | లింగం కృత్వా తు వై వరః |  
ప్రేత్వాన్తే లభతే రజ్యం | సుసంపన్న మకంఠకమ్ | క్రీడాలోభాద్భయాయోన్మోహః |  
ద్వంభోకపటేన వా | యేన కేన ప్రకారేణ | ధన్యః పూజయతే శివమ్ | న శివార్చన  
తుల్వోన్తి | ధర్మస్తు భుషనత్రయే | ఇతి విజ్ఞాయ యత్నేన | పూజనీయ స్సదాశివః |  
వ్యాపారం సకలం త్యక్త్వా | పూజయధ్వం సదాశివమ్ | నికటాదేవ దృశ్యనే |  
కృతాంత నగర ద్రునూః || ఇల్యాది వేదవాక్యై రర్చనీయం పరమేశ్వర మనభ్యర్చ్య  
వ్యవహారాది క్రియాం యేకేచన కుర్వన్తి తే న దర్శనీయా న సంభాష్యః |

ఇతి శ్రీ సీరమసేశ్వరాచార సారోద్ధారే శ్రీ సోమనాథభాష్యే లింగార్చన  
మాహాత్మ్యం నామ షష్ఠ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్ | ★

### సప్తమ ప్రకరణే శివ పాదోదక మాహాత్మ్యమ్

బోధాయన శాఖాయాం

అథాత్ మహాదేవస్య పాదోదకవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామః | శ్రీరుద్రేణ పవిత్రేణ  
శతధారేణ సహస్రధారేణ రుద్ర మపరిమిత మనిష్ఠుద మక్షయద మభీష్టద  
మమృతం పరమం పవిత్రం భగవంత మేవం మహాదేవం స్నాపయిత్వా సర్వో  
వై రుద్ర ఇతి ద్వాభ్యామ్ | ఋతగ్ం సత్యం పరం బ్రహ్మేతి ప్రాశయేత్ | జాబాల  
శాఖాయామ్ || భగవతః పాదౌ ప్రక్షాళ్య శంఖం ప్రపూర్య | గంధ పుష్పైశ్చై  
రభ్యర్చ్య | చరుం నివేద్య | ఇమం మే గంగే యమునే త్యభిమంత్ర్యక ద్రుద్రాయేతి  
మాత్వా రుద్రేతి సమ్మార్జనం కృత్వా | ఋతగ్ం సత్యం పరబ్రహ్మేతి ప్రాశయేత్ |  
ఏనం కుర్యాత్ | సకులజాన్ దశ పూర్వాన్ దశాపరా నాత్మానం చ తారయేత్ |  
బ్రహ్మాండపురాణే

కురుక్షేత్రే నైమిశే చ | భూమి భాగాశ్చ యే శుభాః | శర్వతీర్థోదకస్యైతే | కళాం  
న్వార్జంతి షోడశీమ్ | అకాల మృత్యు మధనం | సర్వవ్యాధి వినాశనమ్ | సర్వ  
పాపాపశమనం | శంభోః పాదోదకం శుభమ్ | సర్వ మంగళ మాంగల్యం | సర్వ



పాపన పాపనమ్ సర్వ తీర్థ ఫలం సద్యః ప్రాప్యతే మూర్ధ్ని ధారయేత్ సర్వోత్తాత  
ప్రశమనం సర్వరోగ ప్రభేదనమ్ దుష్టగ్రహోపశమనం ఇష్టసిద్ధి ప్రదాయకమ్  
అగమ్యాగమనం చైవ సర్వపాపాశ్చ యే శుభాః తేపి పూతా భవంత్యాశు సద్యః  
పాదాంబు ధారణాత్ అశౌచం నైవ విద్యేత సూతకే ప్రేతకే తథా గృహే యస్మి  
న్రసూతా స్త్రీ సంభోగాత్ స్పర్శనాదపి దూషితస్యాపి పాదాంబు పానా చ్చుద్ధి  
మవాప్నుయాత్ పాదోదకం పురభిదః పాపజాలహరం పరమ్ పాణిశుక్తిభి  
రాదాయ పపుః కామం గణేశ్వరాః శంభోః పాదోదకం పీత్వా పశ్చా దశుచి  
శంకయా య ఆచమతి మోహేన తం విద్యా ద్బ్రహ్మఘాతుకమ్॥

ఆదిత్యపురాణే-పాదౌ ప్రక్షాళ్య దేవస్య కరాభ్యాం కమలేక్షణా అభ్యుంక్ష్య  
చాత్మనో మూర్ధ్ని అతిథేశ్చ గురో స్తథా॥

రామాయణే

ప్రమథ ప్రవర్తే పీత్వా సురముఖ్యై శ్శిరోధృతం శుద్ధం తత్సతయా దిష్టం  
వల్మీక ప్రభవేన చ తత్ర దేవర్షి గంధర్వా వసుధాతలవాసినః భవాంగ పతితం  
రోయం పవిత్రమితి పస్పృశుః

వైద్యశాస్త్రే

నిర్మాల్య సలిలం ప్రాశ్య దేవదేవస్య శూలినః క్షయ కుష్ఠ జ్వర శ్వాసై ర్ముచ్యతే  
కిల్బిషైరపి అభిషేకజలం ప్రాతః పిబేన్నిత్యం దినే దినే శూలకుష్ఠాద్యపస్మార  
జ్వరాణాం భేషజం ప్రియేదాసమార్గ ప్రపన్నాయే శ్రౌతే పాశుపతే స్థితాః తై  
రేవ పేయం ధార్యం చ ఘ్రూతవ్యం చ ముముక్షుభిః॥

ఇతి శ్రీవీరశైవాచార సారోద్ధారే శ్రీ సోమనాథ భాష్యే పాదోదకమాహాత్మ్యం  
నాను సప్తమ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్ ★

అష్ట ప్రకరణే

ప్రసాద(స్థల) మాహాత్మ్యమ్

ప్రసాద(స్థల) మాహాత్మ్యం వక్ష్యామః మహాదేవస్య నిర్మాల్యం స్వీకార్య  
మధికారిభిః తద్బోధకాని వాక్యాని దర్శయామి సమాసతః తత్ర తావ ద్విరోధ  
ప్రదర్శనార్థం నిషేధ వచనా న్యుపస్థాప్యంతే వ్యాస జ్ఞైమిని సంవాదే



శైవ సంహితాయాం జైమిని రువాచ

అన్తర్థం మమ నైవేద్యం సాదాంబు కుసుమం దళమ్ ఇతీశ్వరేణ కథిత మితి  
కేచి న్మసార్థయః వదంతి తత్కథం స్వామిన్ యథార్థం కథయస్వ మే వ్యాస  
ఉవాచ దేవ దేవస్య వచసో నిషయోయం హి జైమినే యే వీరభద్ర శపితాః  
శనభక్తి పరాఙ్ముఖాః శంభో రన్యత్ర దేవేషు యే భక్తా యేన దీక్షితాః యే శుద్ధ  
కర్మిణ శృంభో రన్యత్ర సమ బుద్ధయః తేషా మన్తర్థ మీశస్య తత్రసాద  
చతుష్టయం అపి వ శ్రీభగవానువాచ మదీయ భుక్తం నిర్మాల్యం పాదాంబు  
కుసుమం దళం ధర్మ మర్థం చ కామం చ మోక్షం చ విదధే త్రుమాత్  
మల్లింగ ధారణో ల్ కే దేశికామ త్పరాయణాః మదేకశరణా స్తేషు యోగ్యం  
నైవాన్య జంతుషు తత్ర మనుః శూద్రాన్నం సూతకస్యాన్నం నైవేద్యం శ్రాద్ధమేవ  
చ పతితాన్నం సమూహాన్నం రాజాన్నం చైవ వర్జయేత్ శూద్రాన్న నిషేధః  
బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య జాతీనామేవ నేతరేషాం సూతకాన్న నిషేధో జ్ఞాతీ  
తరాణామేవ నైవేద్యాన్న నిషేధస్తు నైవేద్య శబ్దేన త్రివిధ ముచ్యతే నైవేద్యం విష్ణునా  
భుక్తమితి వచనాత్ విష్ణుభుక్త నైవేద్య నిషేధః శౌత స్మార్తానువర్తినా మేవ య  
త్సంకల్ప్యతుదేవాయ తత్సర్వం నైవేద్య మితి వచనాత్ నైవేద్యం పురతో న్యస్త  
మితి మానాత్ శివోఽభుక్తనైవేద్య నిషేధ భివ సంస్కార రహితానాం ప్రాకృతానా  
మేవ॥

శివపురాణే- నిర్మాల్య లంఘనే దోషో ధారణో చ విశేషతః

శివరహస్యే- న ధారయే త్వచి చ్చంభో నిర్మాల్యం నచ భక్షయేత్

స్కాన్తే

నిర్మాల్యం చ నివేద్యం చ విశేషేణ వివర్జయేత్ రుద్రేణ భుక్త నిర్మాల్యం న  
తథా దేవతాంతరైః నైవేద్యం విష్ణునా భుక్తమ్ అన్యతం చాన్య దైవతైః నిర్మాల్యం  
చ నివేద్యం చ భుక్త్యా చాంద్రాయణం చరేత్

శివ పురాణే

నిర్మాల్యం నిర్మలం శుద్ధం నిర్మలత్వా దనిందితమ్ తస్మా దభోజ్యం  
నిర్మాల్యం ప్రాకృతై రశివాత్మభిః లోభా న్న ధారయే చ్చంభో నిర్మాల్యం న  
చ భక్షయేత్ నిర్మాల్య లంఘనా చ్చంభో స్సిద్ధి భంశో భిజాయతే జిహ్వాచాపల్య



సంయుక్తః । శివసంస్కార వర్జితః । శివ నిర్మాల్యభోగీ చ । రోరం నరకం ప్రజేత్ ।  
 ఇత్యనేన చక్యేన పరమేశ్వర నిర్మాల్య నిషేధః । ప్రాకృతానాం శివార్చన రహితానా  
 మేన శివార్చనానాం నిషేధాయన భవతి । ఏవ మాదినిషేధ వాక్యానాం । తాత్ర్య  
 మజానంత వైదికశావా । కేచన పరమేశ్వరస్య ప్రసాద మభోజ్య మస్మిన్ శుభార్థ  
 మితి నదన్తి । సామాన్య విధే ర్విశేషవిధి ర్భూలవానితి వచనాత్ ప్రసృతిర్  
 వచనాన్నివృత్తి వచనస్య ప్రామాణ్యమితి తన్నిషేధ వాక్యేషవ ర కానిక నిచిత్  
 వచనాని కథ్యంతే । అభోజ్య ప్రతిపాదో యం । అశుచి మవలంబతే । శుచిభి ర్భోజ్య  
 మన్నాది నిర్మాల్యమితి । కామికే॥ అశుద్ధాత్మాశుచి ర్లోభా న్మద్భుక్తం సావనం  
 పరం । భక్షయ న్నాశమాయాతి । శూద్రోహ్యధ్యయనా దినా తథా  
 శివధర్మే

నిర్మాల్యం ధారయేన్నిత్యం । భక్త్యా లోభాన్నధారయేత్ । నిర్మలత్వాచ్చ  
 నిర్మాల్యం । మలదేహీ న ధారయేత్ । సర్వదా శుద్ధిరహితానాం శుద్ధవస్తుపభోగో  
 దోషాయ భవతీత్యయమేవార్థః । శ్రుతి స్మృతి పురాణేషు సర్వత్రోద్వేష్యతే ।  
 ఆదిత్య పురాణే- శూద్రస్య వేదాధ్యయన మగ్రజా గ్రహణం తథా ।  
 మానవపురాణే

న స్పృశేత్పాణి నోచ్ఛిష్టం । విప్రో గో బ్రహ్మణానలాన్ । న చపి పశ్యే దశువి ।  
 స్పృష్టో జ్యోతి ర్గణాన్ దివి । యథా కామికే॥ నైవేద్య మ్మహా దుచ్ఛిష్టం । భుంక్తే  
 ప్రత్యహ మాచరాత్ । సోపి మత్సదృశః ప్రోక్తః । వరుభుగ్యస్తథా భవేత్ ।  
 ఆపస్తంబ సూత్రే

అగ్ని ర్వై దీక్షితః తస్మా దేనం నోపస్పృశేత్ । ఇతి దీక్షితాది స్పృష్టివత్ । యథా  
 మానవేపి । వటాశ్వత్థార్క పర్ణేషు । కుంభి లిందుక పర్ణయోః । పలాశ పద్మ సత్రేషు ।  
 భుక్త్యా చాంద్రాయణం చరేత్ । ఇత్యాదిభి ర్వచనైః సర్వ ముదాహృతం । ఏత  
 ద్యుక్తం భవతి । వచనతో న్యాయతోస్య । నిర్మాల్య పవిత్రత్వ సిద్ధిః । దీక్షితస్య  
 స్పృశ్యనవత్ । జ్యోతిర్దర్శనవత్ । పలాశాది పత్ర భోజనవత్ । న ప్రతిషేధో న విరుద్ధ  
 ఏవ । అత ఏవ నిర్మాల్య మతిశుద్ధతయా భోజ్యమేవేతి । సర్వ మనవద్యం హృద్యం  
 చ । ఏవం తర్హి శనైకశరణానాం । వీరశైవానామపి న్యాయ గర్భణీ ఫణిలి  
 రాయుష్మతాం శ్రవణ పదవీమియ మమాహతామితి । అథ విధానం దర్శయతి ।  
 భోగమోక్షార్థిభి స్సేవ్యమితి పౌరాణికా జగుః । భోజ్యం ప్రశాంత చేతస్సైరితి ।



శైవాగమే

పురాణానాం ప్రమాణం చ సర్వ సమ్మతమేవ చ వచన ప్రామాణ్యవాదినాం  
వచ్చారేవ సంతోష ఇతి కాని చిద్వచనాని ప్రదర్శితాని ఇదానీం తు నిర్మాల్యానుప  
భోగే బాధకత్వ మాహ ప్రక్షిప్తే రుద్ర దైవత్వై హవిషీ శ్రుతిశాలిభిః నిర్మాల్యదా  
న దోషేణ వహ్నిరప్యశుచి ర్భవేత్ రుద్రః పశూనా మధిపతి రితి మంత్రేణ  
హుతం హవీరూపం నిర్మాల్యం యది భగవా నగ్ని రాదధీత అశుచిరపి స్యాదేవ  
స్కాన్తే

అశుచి ద్రవ్య సంస్పర్శా త్వయ మప్యశుచి ర్భవేత్

తాత్పర్య సంగ్రహే

సోమం త్వ దర్థ మను శుశ్రుమహూయమాన మాలంబనం పశుపతే  
నియతం పశూనాం గవ్యం చ వాగవి సదైవత మధ్వరేషు చండీశ్వరేణ  
సహనాకసదాం వివాదః

యజుర్వేదే

అయం సోమః కపర్దినే నృతం వర్షపతే మధ్వతి మహేశ్వర శేషత్వ ముక్తం  
సోమస్య రుద్రాయ గామిత్యాహ రౌద్రా వై గౌః రౌద్రం గవీతి గవ్యస్య ఇమం  
పశుం పశుపతే అద్య బధ్నామీతి పశూనాం ఏతదేవ వివృణోతి యథా  
స్కాన్తే- అశూద్ర ద్రవ్య సంస్పర్శే త్వయమప్య శుచి ర్భవేత్

తాత్పర్య సంగ్రహే

ఉత్పత్తితః శివగృహీత సనున్వయస్తే సోమః పశోర్గవిచ సన్తి హవీంషీ యాని  
దేవాః పశోర్గవిషి భాగ మనుజ్జయాతే గృహ్లాన్తి తద్వదితరేష్వపి కల్పనీయం  
అస్మిన్నర్థే శ్రుతిరప్యస్తి జుష్టం దేవానా మిద మస్తు హవ్యం అపి చ ఆవో  
రాజాన మధ్వరస్య రుద్ర ఇతి గాధపతిం మేధపతిం రుద్రమిత్యధ్వర రాజస్య  
ప్రసాద సేవనయా ఆహవనీయాగ్నేశ్చ హవిర్భాగాభీప్సయా ప్రాప్తానాం విష్ణ్వది  
దేవతానాం అశుచిత్వం న భవతి కిం ననుమాస్తు రుద్ర భుక్తాన్న విషయత్వం  
నిషేధ వచనానాం రుద్రస్వామి కాన్న విషయత్వ మస్తీత్యత ఆహ సర్వమన్నం  
హి రుద్రస్య స ఏవాధిపతి ర్యతః తన్నిషేధధియా నిత్యం యో భుంక్తే కో  
విశిష్యతే సర్వమప్యన్నం రుద్రస్వామికమేవ తథా చ శ్రుతిః॥



శతరుద్రీయే

భువంతయే వారివస్కృతా యోషధీనాం పతయే నమో నమః! బభ్రుశాయ  
వివ్యాధినేన్నానాం పతయే నమో నమః! ద్రాపే అంధ సస్పతే రన్నపతేన్నస్య నో  
దేహి! యో రుద్రో అగ్నో యో అప్పుయ ఓషధీష్వితి! అతః కారణాదస్యైవ  
అన్నపతిత్వే సిద్ధే తన్నిషద్ద మన్నం భోక్తు మనిచ్చతా మశుద్ధాత్మనా ముపరి  
స్థూల దోష పాషాణా పతే యురి త్యుపవాస ఏవ తేషా మవశిష్యత ఇతి॥

యజుర్వేదే

యదేక మవ్యక్త మనంతరూపం! విశ్వం పురాణం తమసః పరస్తాదితి!  
విశ్వరూపాత్ పరమేశ్వరా దుత్పన్న పద్రసోపేత షడ్విధాహార జల కుసుమ  
జాతాని సర్వాణ్యపి దేవ ప్రసాద లబ్ధాని భవేయుః! తస్మా త్పురమేశ్వరాన్న  
కించిదిహ విద్యతే! యత్క్లకే యోగ్య పదార్థ జాత ముపయుజ్యతే తద్దేవేభ్యో  
దీయతే! తస్మా దన్తర్హ మీశస్య నైవేద్య మిత్యాది వాదో వ్యర్థ ఇతి సమర్థతమ్!  
తథా న భవతి చేత్! పరమేశ్వర శిరో నిర్మాల్య భూతకళానిధి కళా స్సర్వేసురాః!  
పురందరాదయో భుంజంతి! తేనైవ అమరలోక పూజ్యాశ్చ జాతాః! అపి ఏ శివ  
నిర్మాల్య భూత సుధాకర కళాసార ప్రసాదిత సుధారసాభిషిక్త వ్రీహి జాతాస  
కథం దేవతా యోగ్యాని భవంతి కథం తారమృషయో నిషేవంతే! శివో మే పితా  
ఇతి ముఖా ద్వాచయతి! ఈశ్వరముఖ నిసస్పృత విఘనీ భూతై ర్వేదై రాగష్టైశ్చ  
శబ్దరూపైర్జగదిద ముత్పద్యతే! యథా వేదాంతేషు! శబ్ద వివర్తం జగదేత (త్ర)సంచ  
రూపమితి ప్రతిపాదితం! తతశ్చ పరమేశ్వర ముఖ నిర్గత శబ్దరూపస్య ప్రపంచస్య!  
సర్వేస్మి న్కర్మణ్య నర్హతా స్యాత్! సకలస్య శబ్ద వివర్త భూతస్య ఏస్తునః శివోప  
భుక్తప్రసాదతయాన్తర్హత్వాత్! అపి చ॥ భాస్కరస్యేశ్వరో దేవ ఇతి యో మండల  
పతిర్ య ఏషోంత రాదిత్యే హిరణ్మయఃపురుష ఇతి! సూర్యస్యోంతర్భావ  
స్థితః! పరమేశ్వర ఏవ! సోపి సకల పదార్థ జాతా ద్రసమాదత్తే!

శ్రుతిః!

యో సో తపన్నదేతి ససర్వేషాం భూతానాం ప్రాణానాదయో దేతి! తస్య  
భూతానాం పదార్థానాం రస మాకర్షతీత్వర్తః! భూతానాం వాయ్వాదీనాం  
తత్సంభవాత్! తస్మా త్పురమేశ్వర భుక్త శిష్టాన్యనర్హాణి కథం భవేయుః॥



మహాసనిషది

అప ఏవ ససర్జదౌ తా సువీర్య మసాస్సజత్ అలి ఆపో నారా నరో రుద్ర  
ఇతి జలమపి శీనజ తమతి । బ్రతిః ఆపో వా ఇదగ్ం సర్వం విశ్వా భూతాన్యాపః  
ప్రాణా వా ఆపః పశన లపోన్న మాఽపొమ్మత మాపః సప్రమాదాపో విరాడాపః  
స్వరాడాపశ్చందగ్ంఽప్యేత జ్యోతిగ్ంఽప్యేత స్సత్యనూప ఇతి తస్మా త్సకల జలం  
పరమేశ్వర చరణ కనులాభిషిక్త ప్రసాదిత ప్రవాసా రూపమేవ తతశ్చ విశ్వ  
విశ్వంభరా స్థలేఽస్థితాని చీర్ణ జలాన్యసేవ్యాని భవేయుః తతశ్చ చీర్ణస్నాతే చీర్ణే  
తేషాం ప్రావేశయన్ ఇత్యాది శ్రుతయః । ప్రమాణపద మతిక్రమ్య వరేరన్ అపి  
చ । ముఖా ద్వావోగ్నిరతి పరమేశ్వర జాతోగ్నిః తతశ్చ తత్పాక పరినివృతం  
రుద్రోపభుక్త మేవ స్యాత్ తతశ్చ రుద్రాగ్ని పక్వాన్నేన దేవతోపహార వైశ్వదేన  
ప్రాణాగ్నిహోత్ర హోమా తిథి సంతర్పణాదయో న ధర్మా సంభవేయుః ।  
తత స్సర్వమన్నం రుద్రోచ్ఛిష్టం తేన దాన హోనుయో రస్మర్తతా స్యాత్ అపి  
చ॥ నాసికాభ్యాం ప్రాణాద్వాయురితి నాతః ప్రాణో నిషిరోమయో భూరితి  
తచ్చైతన్య స్వరూపణ శంభునా గృహీత సకల పరిమళాని సకల ప్రసూనాని  
పత్రాణి పూజార్థ ముత్పాణి సంఘదేరన్ అపి చ ప్రాణాసాన వ్యానోదాన  
సమానాదిత చైతన్య స్వరూపస్య పరమేశ్వరస్య । శ్రద్ధాయాం ప్రాణేని  
విష్టేన్పుతం జుహోమి శివో మాశిశ ప్రదాహాయ ప్రాణాయ స్వాహా ।  
శ్రద్ధాయామపానేని విష్టేన్పుతం జుహోమి శివో మాశిశ ప్రదాహాయ లసానాయ  
స్వాహా । శ్రద్ధాయాం వ్యానేని విష్టేన్పుతం జుహోమి శీన మాశిశ ప్రదాహాయ  
వ్యానాయ స్వాహా । శ్రద్ధాయా ముదానేని విష్టేన్పుతం జుహోమి శివో మాశిశా  
ప్రదాహాయ ఉదానాయ స్వాహా । ఇలి సందమంత్రే ర్నిర్ణం హవిః పరమేశ్వర  
ప్రసాదో న భవతి కింతత్రసాద భూతాన్నం బ్రహ్మణై ర్నోపదజ్యతే కిం  
తతః పరమేశ్వరావ్యాప్తం పరమేశ్వరానుభవత్తం పరమేశ్వరార్పణం న కింది ర్లోకే  
యోగ్య పదార్థజాతమస్తి తస్మా దీశ్వరస్య నైవేద్యం పాదోదకం నిర్మాల్యం చ  
నోపభోజ్యమితి వచనజాతం శ్రవణయోగ్యం న భవతి సనుభవ స్మృతేపి  
తచ్చినాన్నం తస్మై శివాయ కిమర్ఘం సమర్పణీయ మిచ్ఛత్రాహ॥

శ్రే



సంతుప్యతి సదాశివః। యథా హి రాజకీయ పురుషః తదీయమేవ వస్తు తస్మై  
రాజ్యే సమర్ప్య తుష్టేన తేన రాజ్యా తుష్టో భవతి తద్వదితి భావః॥

బ్రహ్మాండ పురాణే

సర్వలోకైక నాథస్య శంభోః కః కిం ప్రయచ్ఛిలి ఉపవార ప్రియ శృంభు సై  
నైవాయం ప్రసీదతి। ప్రసాదానుభవ స్యైవ మహత్వం ప్రతిపాదితం। ఇదం పవిత్ర  
మమల। మఖిలాగమ చోదితమ్। వేద వేదాంగ తత్వజ్ఞైః పవిత్రం పరిభాషితం।  
ఇతిహాసే శివాచార సారభూత ముదాహృతం। నానాపురాణ వేదేషు రహస్యం  
పరిభాషితం। ఇమం ప్రసాదం భుంజాన్ విరించిః కిల జైమినే విష్ణుః పరశు  
రామోపి శివేన పరిదీక్షితౌ పాదోదక ప్రసాదాన్నం నిర్మాల్యాన్న నిషేవకౌ  
వసిష్టోపి గరిష్టో భూ త్రుసాదస్య ప్రభావతః ప్రసాద సేవనా జ్ఞాతో విశ్వామిత్రో  
మహామునిః పాణినశ్చ కణాదశ్చ కపిలో గౌతమాదయః ప్రసాద సేవనా ద్ద్వినా  
దర్చనా ద్ధారణాదపి జాతా దర్శనకార్తారః పావయన్తి జగత్రయం నిర్మాల్యం  
దేవదేవస్య చాంద్రాయణ శతాధ్వరం తస్మాత్పాదోదకం పేయం ప్రసాదాన్నం  
చ భుజ్యతాం యథా

కామికే

భక్షయే ద్యో నరో భక్త్యా పవిత్ర మతిశుద్ధిదం శుద్ధాత్మా బ్రాహ్మణ స్తస్య  
పాపం క్షిప్రం వినశ్యతి అస్మిన్నర్థే నానాశ్రుతయ స్సన్తి॥

ఋగ్వేదే

త్వా దత్తేభీ రుద్ర శంతమేభి శ్శతం హి మా ఆశీయం భోషజేభిః అస్మ  
ద్వేషో వితరం మిత్యంహో వ్యసీనా శ్చోదయ స్వావిషూచీరితి॥

యజుర్వేదే శతరుద్రీయే

యచ్ఛంచ యోశ్చ మనురాయ జేపితౌ తదశ్యామ తవ రుద్ర ప్రణీతౌ అపి  
చ ఐలబృదాయవృధః ప్రదేశాంతరే రుద్రేణాన్న మమృతం దేవా వై భోక్తు  
కామా వేదాశ్చ కామయన్తే అస్వార్థః అద భక్షణ ఇత్యస్మాద్ ధాతోః కర్మణి  
నిష్ఠాయా మన్నమితి రూపం నిష్పన్నం యేన మరణం న విద్యతే తదమృతం  
రుద్రేణ పరమేశ్వరేణాన్న మమృతం తస్మాత్కారణాత్ దేవా వై భోక్తు కామాః  
వేదాశ్చ కామయన్తే తదమృత మనుభవీతు మభిలషంతీత్యర్థః కించ మధ్యమ



పిండం పత్నీం ప్రాశయేత్ అత్ర రౌద్రస్య విప్రేణ దత్తస్య పుత్రార్థం పత్న్యాః  
ప్రాశన విధానాత్ పుత్రోత్పత్తి ర్భవతీత్యవగమ్యతే ఆదత్త పితరో గర్భం కుమారం  
పుష్కరస్రజం ఇతి మంత్రలింగబలేన తస్య మంత్రస్య అయమర్థః హే పితరః  
అస్యోః పత్న్యోః పుష్కరస్రజం కుమారం గర్భం ఆదత్త ఉత్పాదయంతు  
లైంగే

ఏష్టవ్యా బహవః పుత్రాః శీవతంత్రానుసారిణః సముద్ధరన్తి తే గోత్రం రజ్జుః  
కూపా ద్ద్వటం యథా శీవతంత్రానుసారిణః పుత్రస్సర్వేభ్యో వైశిష్ట్య కథనాత్  
శీవమంత్రానుసారిణం శీవాచార సంపన్నం కులోద్ధారకం పుత్రం యథా ఇయం  
లభేత్ తథా విధ కుమార యుక్తం గర్భం భవన్తస్సంపాదయంత్యితి తాత్పర్యార్థః  
అతః రుద్ర సమర్పితోపభోగేన సర్వలక్షణ సంపన్నో పుత్రో భవతీతి శ్రుతే  
రభిప్రాయః యథా లింగపురాణే వ, రుద్రార్క రూపేభ్యో మధ్య పిండస్తు  
పుత్రదిః వేదోక్తం రుద్రనిర్మాళ్యం కిం పున ర్భూభాషణైః ఇతి పురాణ వచనా  
త్పుత్రాది కామికానామపి వేదోక్త శీవలింగ ప్రసాదోపభోగేనైవ తత్తదైహిక ఫలసిద్ధి  
ర్భవతి

తాత్పర్యసంగ్రహ

దేవ నికాయే దేవస్త్వైవ బ్రాహ్మణత్వం బ్రాహ్మణోపాస్యత్వం చ ప్రపదమంత్ర  
సిద్ధమిత్యాహ త్వం బ్రాహ్మణ స్త్వ దుపధ సనచేన కార్యం తద్బ్రాహ్మణై స్త్వ  
దితరా న భవంతుపాస్యాః అబ్రాహ్మణో న సరవర్ణ నిషేవనేన సంభావ్య ఏవ  
యదీసః ప్రపదం సమాణం ప్రపదాభ్యో మంత్ర స్సామవేదే యథా త్వం  
దేవేషు బ్రాహ్మణోస్యహం మనుష్యేషు బ్రాహ్మణః బ్రాహ్మణో వై బ్రాహ్మణ  
ముపధాసత్యపత్వాధావామీతి య ద్బ్రాహ్మణ స్త్వమసి నాకసదాం నికాయే  
తుభ్యం నివేదిత మభోజ్యమితి స్మృతి ర్న ఉచ్చిష్ట మీశ్వర విశిష్ట ముత  
ద్విజానాం భూమౌ నభేయ మధనాంభసి మజ్జనీయమ్ న చోచ్చిష్టం కుర్యా  
దశక్తో భూమౌ సఖినే దప్పు ప్రావేశయే దితి శక్తోపి ఉచ్చిష్టం న కుర్యాత్ ఆపస్తంబే  
నోక్తం దర్శితం భూమౌ నభేయ మధనాంభసి మజ్జనీయమితి మనుష్యేషు  
బ్రాహ్మణో యథా విశిష్టో భవతి తద్దేవ వేద బ్రాహ్మణ నికాయే మహా  
బ్రాహ్మణః సరమేశ్వర ఏవ విశిష్టః తస్మాత్కారణా ద్దేవతాంతర నివేదితమపి  
బ్రాహ్మణానా మభోజ్య మిత్యాహ అస్మిన్నర్థే



శైవ సంహితాయాం

శంభో నిర్మాల్యకం శుద్ధం భుంజియా తుర్వతో ద్విజః అన్య దేవస్య నైవేద్యం  
భుక్త్వా చాంద్రాయణం చరేత్

స్కాన్దే

ప్రసాద మన్యదేవస్య భుక్తం తత్కిల్బిషం భవేత్ శివస్త్వేవతు నిర్మాల్యం భక్త్వా  
ధార్యం ద్విజాతిభిః ఇత్యాది నానా వచన ప్రామాణ్యాత్ బ్రాహ్మణానాం పర  
మేశ్వర ప్రసాద ఏవ విశేషణ భోక్తవ్యః

జాబాల శాఖాయాం

రుద్రేణాత్త మశ్నంతి రుద్రేణ పీతం పిబంతి రుద్రేణాఘ్రాతం జిఘ్రంతి తస్మా  
ద్బ్రాహ్మణా ప్రశాంత మనసో విద్వాంసో నిర్మాల్య మేవ భక్షయంతి నిషేవంతే  
నిర్మాల్యమేవాశ్నీయాత్ తతశ్చ పరమేశ్వర భుక్తనైవేద్యోపభోగేన సకల పురుషార్థ  
సామగ్రీ లభ్యత ఏవేన శంకనీయమ్ అస్మిన్నర్థే

స్కాన్దే

శిష్టా శ్శాంతాశ్చ రుద్రేణ భుక్తమేవ హి భుంజతే ఘ్రాతమేవ హి జిఘ్రంతి  
పీతమేవ పిబంతి చ

కఠ శాఖాయాం

త్రిగుప్సాతమశ్నీయా ద్యది నాప్నోతి శివార్పితమ్ తదేవోప భుజ్య క్రిమిం  
భక్ష మలం భక్ష అధోగచ్ఛ అధోగచ్ఛ

సాద్యే

అసమర్ప్య పదం శంభో భుంక్తే ఖాదతి పాతి చ శ్వమంస మస్థి మూత్రం  
చ భుంక్తే ఖాదతి పాతి చ నిర్వికల్పధియా శంభోర్ భుక్తోచ్చిష్టాన్న పానకమ్  
యో భుంక్తే సగణాధీశో యావజ్జీవం ప్రతిజ్ఞాయా తత స్స్వయం చ  
భుంజీయా చ్చుద్ధమన్నం యథా సుఖం నివేదితం చ దేవాయ తచ్ఛేషం చాత్మ  
శుద్ధయే

సూతసంహితాయాం

స్వేష్ట లింగస్య యద్గురం చరుకం తన్న సంశయః తత్ప్రాశయే త్స్వయం ప్రాజ్ఞో  
నాన్యస్మై సరుదాపయేత్ న దిద్యాద్గో జరాదిభ్యో దద్యాచ్చేన్నరకం వ్రజేత్



శివధర్మే

నిర్మల్యం ధారయే నూర్తి నైవేద్యం చాపి భక్షయేత్ తత్ర సాదోదకం  
పీత్వా గాణాపత్య మవాప్నుయీత్

స్వచ్ఛవ్రత లలిత భైరవే-పరమేశ్వర కుమార సంవాదే

నిర్మల్యధారణా త్పుత్ర సాలోక్యం లభతే నరః పాదోదకస్య పానేన సామీప్యం  
భజతే సదా మత్ర సాదోపభోగేన సాయాప్యం ప్రతిపద్యతి ప్రసాదోదక పానేన  
మత్సాయుజ్య మవాప్నుయ త్నాన్యస్య తపస శక్తి స్తవ బాలస్య విద్యతే  
రహస్యం తదిదం పుత్ర సులభం కురు వత్సతే కిం చ॥

హరివంశే-పురుహూత నారద సంవాదే

కదాచి దీశ పాదాంబు నిర్మల్యం పరమేశితుః పావనం పన్నగేశేన నిపీతం  
పుణ్య కారణమ్ తేన విశ్వంభరా భార ధురీణత్వ మవాపసః భోగీశ్వరత్వ  
మచల మీశభూషణతాపి చ సర్వజ్ఞతా చ సంజాతా దేనేంద్ర నహి సంశయః  
సాక్షాత్ప్రసాదభోగేన భక్త్యై ల్లభతే ఫలమ్ తద్వత్తుం నహి మే శక్తి ర్న గిరో  
న గిరాంపతేః

ఈశాన సంహితాయాం-ఉమానాహేశ్వర సంవాదే - దీక్షాప్రకరణే

కిం దీక్షయా కిం తపసా కిం ధ్యానేన జపేన కిం శృణు దేవి వరారోహి  
మద్భుక్తం యది భుజ్యతే శిరసా ధారయే ద్భక్త్యా యో నిర్మల్య మలోభతః  
అహమేవ ధృత స్తేన సోమ స్సోమకలాధరః నిర్మల్యం ధారయే ద్భక్త్యా శిరసా  
పార్వతీపతేః రాజసూయ సహస్రస్య ఫలం ప్రాప్నోతి నారద శిరసా శివ  
నిర్మల్యం భక్త్యా యో ధారయే ద్యది అశుచి ర్భిన్న మర్యాదః సర్వావస్థాం  
గతోపి వా సర్వదేవ ప్రయుక్తాత్మా నియమైశ్చ బహిష్కృతః తస్య పాపాని  
ఘోరాణి నాశయత్యేవ శంకరః మత్ర సాదోదకం పుష్పం సదా ధార్యం  
మదాశ్రితైః రోగిభిశ్చ విశేషణ విషదష్టైశ్చ యత్నతః పృథివ్యాం యాని తీర్థాని  
యానద్య సర్వదా శుభాః మల్పాదస్థాపితా నిత్యం తస్మాద్ధార్యం ప్రసాదకమ్  
పాదోదకం చ నిర్మల్యం భక్త్యా ధార్యం ప్రయత్నతః నతాన్ స్పృశన్తి పాపాని  
మనోవాక్కాయజాని చ నిర్మల్య ధారణం శంభోః ప్రసాదోదక సేవనమ్  
ప్రసాద భోజనం చేతి ప్రత్యేకం పాతకాపహమ్ నిర్మల్యం శిరసా ధృత్వా భుక్త్యా



నైవేద్యమేవ చ తత్ర సాదోదకం పీత్వా గాణాసత్యం లభే ద్ద్రుతమ్ నిర్మాల్యం  
 పరమం పుణ్యం । నైవేద్యం పాపనాశనమ్ బ్రహ్మచారి గృహస్థానాం యతీనాం  
 భుక్తి ముక్తిదమ్ నిర్మాల్యం పరమానందం నిర్మాల్యం శుద్ధదైవతమ్ నిర్మాల్యం  
 పరమం జ్ఞానం నిర్మాల్యం పరమామృతమ్ నిర్మలత్వాచ్చ నిర్మాల్యమ్  
 నృగాణాం నైర్మల్య కారణమ్ అనివేద్యం తు భుంజానో నరో భక్షతి కిల్బిషమ్  
 పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం మన్నసాద్య మౌషధమ్ శివార్చితం వినా భుంక్తే  
 భుంక్తే సద్యో హి కిల్బిషమ్ యద్యదాత్మ హితం లోకే తత్త ద్రవ్య మవంచయన్  
 శివలింగార్చితం కుర్యాత్తత్ర తుష్యేమి పార్వతి శివోపభుక్త నిర్మాల్యమ్ పవిత్రం  
 పాపనాశనమ్ తస్మాద్భుక్త్వా చ పీత్వా చ శివేన సహమోదతే ఇహ త్రివిధప్రసాదః  
 తల్లక్షణాభిధాన పుర స్సర మవాంతర భేద మాహ ప్రసాదం త్రివిధం ప్రోక్తం  
 శుద్ధం సిద్ధం ప్రసిద్ధకమ్ శుద్ధం లింగముఖత్వకమ్ సిద్ధం తు చర వర్జితమ్  
 ప్రసిద్ధం చగురో ర్భుక్త మిత్యేతత్ త్రివిధం స్మృతమ్ నిత్యం వైదికశైవేన సేవ్యతే  
 లింగసేవితమ్ తత్వార్థం వీరశైవేన సేవ్యతే చర సేవితం తథైవోభయ శైవేన  
 సేవ్యతే గురు సేవితమ్ నిర్మాల్య సేవనం తద్వత్పాదోదక నిషేవనమ్ ప్రసాద  
 భోజనం చేతి ప్రత్యేకం పాపనాశనం ప్రసిద్ధ ప్రసాద విషయే భోధాయనః  
 గురుదేవోచ్ఛిష్ట ప్రసాద పాద ప్రక్షాళిత పాదతీర్థ గ్రహణ ముఖేన దీక్షా  
 న్యాయమాహ పాదోదకం పాపహరం నిర్మాల్యం చైహికప్రదమ్ గురో ర్భుక్తం  
 సదాకాల మాముష్మిక ఫలోపదమ్ యద్యదాత్మోపభోగ్యం స్యాత్తత్త ద్రవ్య  
 మవంచయన్ నివేద్య గురవే భక్త్వా తదాజ్ఞాపాలకో భవేత్ కర్మణా మనసా  
 వాచా గురూణాం భక్త వత్సలః శరీర ప్రాణ మర్థం చ సద్గురుభ్యో నివేదయేత్  
 త్రివిధార్పణేన కిం లభ్యతే శరీర నివేదనా ద్గురు ప్రసాదం లబ్ధవాన్ ప్రాణనివేదనా  
 ల్లింగ సంబంధిత్యం లబ్ధవాన్ అర్థ నివేదనాత్ జంగమభక్తిం లబ్ధవాన్ తథా న  
 భవతి చేత్ శరీర వంచకస్య ప్రసాదసేవా సౌఖ్యం న భవతి ప్రాణ పంచకస్య  
 తల్లింగ సంబంధపదం న భవతి అర్థ వంచకస్య తదపరావతార జంగమ  
 పరిచర్యాఫలం న భవతి అస్మిన్నర్థే॥

శైవే

మత్ర సాదోపభోగీస్యాత్ నృద్భుక్తానాం చ వంచకః కుంభీపాకేషు ఘోరేషు



పవ్యతే చ న సంశయః। అత ఏవ ఇత్తమవంచకస్య భక్తస్య కదాచి ద్వైర్గత్యం న  
భవతి। తస్యోదాహరణ మాహ। నోపకర్తుం స్థితం ద్రవ్యం। కిం తు తత్కాల  
సంభవమ్। కిమస్తి లత వృంతస్య। మందమారుత సంగ్రహః। అతః కారణా  
త్తదవంచకస్య యథా వా త్రివిధాత్మికా భక్తి స్సదాకార్యా। స్పృహనా దధికం  
మన్యే। గురుపాదసర్ రుహః। దర్శనం కురుతే స్వర్గమ్। గురోరాత్మసమం హితమ్।  
తౌకికానాం తథాన్యేషాం మపి ముక్తి ర్న విద్యతే। పాషండినోపి ముచ్ఛంతే। గురోశ్చైవ  
ప్రసాదతః। సిద్ధప్రసాదః।

యజుర్వేదే

యే పథం పథిరక్షయః। ఐలబృదా యవ్యధః। అస్వార్థః॥ యే పథం పంథానం  
రక్షంతీతి పథి రక్షయః సన్మార్గస్య ప్రవర్తకాః। ఛందసి వనసనరవ రక్షణ పథో  
ఇ స్రవ్యయః ఐలబృద ఇతి ఐలభృతః। ఇలా అన్నం తస్య సమూహో ఐలః।  
తద్భుక్తేభ్యో దేయం। యే తత్ బిభ్రతి తతః తే ఐల భృతః ఇత్యుచ్యంతే। అయం  
వర్ణ వ్యాచృత్యా అభయం। యే వ్యధన్తి తే అయవ్యధః। వ్యవృజ్యస్య ధాతుః  
రసన్మషరంభో సేక్షయో నా। యావత్ కించి దపి తత్తద్ద్రవ్యం తత్సర్వమ్।  
వ్యధన్తీతి అయవ్యధః। ౮। యే రుద్రలోకా దవతీర్య రుద్రా మానుష్య మాశ్రిత్య  
జగద్దితాయు వరన్తి నానావిధ చారు చేష్టా స్తేభ్యో నమ స్త్రింబకపూజకేభ్యః।  
వ్యాకాకర్తానిషమ నయనా విద్రునూ తామ్రభాసో జాయా మిశ్రా జటిల  
శిరస శృంగద్రవేభావతంసాః। నిత్యానందా నియత లలితా స్నిగ్ధ కల్మాష కంఠాః।  
దేనా రుద్రా ధృత పరశివాస్తే భవిష్యన్తి భక్తాః। అత ఏవ శివోపభుక్త సద్గంధ వ  
స్తాలంకరణాదికమ్। అనుభుంక్తే గణోచ్ఛిష్టం। సోపి మాయాంతరిష్యతి।  
లింగద్వయ ప్రసాదం చ। యో భుంక్తే శ్రద్ధయాన్వితః। రదీ యోచ్ఛిష్ట మాసాద్య  
సర్వేయాన్తి పరాంగలిమ్। చరాచర ప్రసాదాన్నం। భుక్తం తచ్చేషధారిణామ్।  
చరాచరాణాం భూతానా మపి ముక్తి ర్భవే త్రియే। సకృత్లిః చక్రకోచ్ఛిష్టమ్।  
స్వదేహో యస్తు లేసయేత్। నజ్రకాయ స్స భవతి। శివేన సహ మోదతే।  
తస్యోదాహరణమాహ।

నుచోభారతే-అనుశాసన సర్వణే

దూర్వాసోచ్ఛిష్ట భక్తస్య సాదబాచ్యంగ రేచనాల్ సహసా నజ్రకాయత్వం।  
ప్రాస్తవా న్నిష్ణు రప్యయః।



ముండకోపనిషది

తేన సహభుంజీత తేన సహభుంజీతేలి శివానుభూత మఖిలం నిర్మల్యం  
పరిభక్ష్యతే భోజ్యం ధార్యమితి ద్వేధా షడ్విధం కైశ్చిదిష్యతే దేవ స్వం దేవతా  
ద్రవ్యం నైవేద్యం చ నివేదితం చండద్రవ్యం బహిః క్షిప్తం నిర్మల్యం షడ్విధం  
తథా దేవ స్వం గ్రామ భూమ్యాది దాసీ దాస చతుష్టయం హేమరౌప్యం చ  
రత్నాది దేవ ద్రవ్యమితి స్మృతమ్ య త్సంకల్ప్యంతు దేవాయా పత్రం పుష్పం  
ఫలం జలం అన్నపానాది తల్పర్వం నైవేద్యమితి కీర్తితం ఏతత్త్రివిధనిర్మల్య  
మన్వర్తమితి కథ్యతే ప్రమాదా ద్భోజనం కుర్యా ద్భూమే రప్యేక మంగుళమ్  
కించి ద్రవ్యాపహరేణ రౌరవం సరకం వ్రజేత్ శివోపభుక్తస్స గ్గంధమన్నపానాదికం  
తథా నివేదితమితి ప్రోక్తమ్ సర్వపాపహరం పరమ్ బాణలింగే చరే లోకే  
రత్నలింగే స్వయంభువి ప్రతిమాసు చ సర్వాసు న చండోధిక్యతో భవేత్  
స్థాసితే విధినా లింగే సర్వదేవాసురై ర్నరైః ఏతత్త్రివిధ నిర్మల్యే చండీశోధిక్యత  
శ్చివే బహిః క్షిప్త మన్వర్తం హి అన్య ద్రవ్యత్వ కారణాత్ పిశాచానాం చ సర్వేషా  
మధికారో హి సర్వదా ఇతి షడ్విధ ప్రసాదేషు నివేదిత ప్రసాద ఏవ భోక్త్యాణా  
మర్హో భవతి తం నివేదిత ప్రసాదం ద్వివిధ మాహుః భోజ్యం ధార్యం చేతి  
భోజ్యమితి భక్ష్య లేహ్యా పేయాదీనా ముపలక్షణమ్ యథా

స్కాన్తే

నిర్మల్యం ద్వివిధం ప్రోక్తం మన్నం పానం చ భూషణమ్॥

తైంగే

ఫలం పుష్పం సుగంధం చ సప్తాణ్యాభరణాని చ లింగార్చితం చ స్వీకుర్యా  
దన్యథా కిల్బిషం భవేత్ భోజ్యం లేహ్యం చ చోష్యం చ యచ్చ లింగార్చితం  
శుభమ్ నో చేచ్ఛిష్టాన్న మిశ్రంతు ప్రసాదో నిష్పురో భవేత్ బహ్వాపిస్తోక మేవాపి  
శిష్టాన్నేన విమిశ్రతమ్ అనర్చితం చ భుంజాన స్స ఏవోన్నతకిల్బిషీమ్ అస్మి  
న్నర్తే శ్రుతిరప్యస్తి నిర్మల్యమేన భక్షయన్తి నిర్మల్యమేవాశ్నియాత్ నిర్మల్య  
మేన నిషేవేత ఇత్యాది శ్రుత్యాగమ వచన ప్రామాణ్యాత్ భాండ శిష్టాన్నాది  
పదార్థ జాతమపి వర్జనీయమ్ ఖాద్యాని చాదనీయాని పేయాద్యన్నానియాని  
నై తానిదేయాని శంభో ర్వైదాశ్చీయా ద్వాసభావతః॥



శ్రీలైంగే

భోజ్యో రేహ్యశ్చ చోష్యేశ్చ యేవ లింగార్చితాః పరే లింగోచ్ఛిష్టం తు భుంజేత  
 ప్రసాదాః ప్తిరుదాహృతా ఇక్షుదిగ్ధ ఫలాపూపా ఖాద్యాని వ్యంజనాని చ ప్రసాద  
 మేవ భోక్తవ్యం మన్యద్గ్మాంస విల్బుమం ఇక్షు రంభాఫలాదీని సఖండాని  
 నివేదయేత్ ద్రాక్షా ఖర్జూర చుతాదీ న్యఖండాని నివేదయేత్ ఇత్యాది భక్ష్య  
 భోజ్య రేహ్య పానీయ చోష్యేదీన చాన్యాని సకల పదార్థజాతాని చ శివలింగస్వైక  
 చారమేన సమర్ప్య ప్రసాద ఏవ కార్యం ఆత్మాపేక్ష పరిమితాన్న మేకవారమేవ  
 లింగభాజనే నిక్షిప్య ప్రత్యేకం పదార్థాని స్వేష్టలింగస్య సమర్పణం కర్తు మన్తర్థ  
 మితి కేచన వదంతి తథా న భవతి స్వకీయ గురు లింగాభ్యుపహార పరిమితాన్న  
 మేకవార మేవ లింగభాజనే నిక్షిప్య తల్లింగస్య ప్రత్యేక పదార్థై స్సమర్పితం భవతి  
 వేత్ విరోధాయ న భవతి తత్పదార్థార్పణ భేదమాహ భక్ష్య భోజ్య రేహ్య  
 చోష్య పానీయాని పయోదధి ఘృత తక్ర తైలాదిరసాని కందమూలఫల పత్ర  
 శాక సూపాది వ్యంజనానిక్షీరోదన ముద్గ్దన శార్యోదనాది బహువిధోదనాని  
 చ అన్యాని ప్రక్షసోపేత పదార్థజాతాని తల్కాలోచిత యథా సంభవ పదార్థ  
 జాతాని స్వేష్ట లింగభాజనే నిక్షేప సమయ ఏవ పాచక ముఖాత్ ఆకర్ణ్య తత్త  
 త్పదార్థ నామాని అయం పదార్థః కలుతిక్తామ్ల మధుర త్తార కషాయాన్విత  
 వ్యంజన మిశ్రితోప రస నామాని స్వకీయ శ్రోత్రేంద్రియ కరాభ్యాం స్వేష్ట  
 లింగస్య శ్రోత్రేంద్రియస్య సమర్పణం కృత్వా తత్రసాద శబ్దం శ్రోతు మర్హో  
 భవతి తత్తత్పదార్థవాసితానుగతవాసనాః స్వకీయ ఘ్రాణేంద్రియ కరాభ్యాం  
 స్వేష్టలింగ ఘ్రాణేంద్రియస్య సమర్పణం కృత్వా తత్రసాదవాసనా మాఘ్రాతు  
 మర్హో భవతి తత్తత్పదార్థ రూపాని స్వకీయ నయనేంద్రియకరణ స్వేష్టలింగ  
 నయనేంద్రియస్య సమర్పణం కృత్వా తత్రసాదాలోకన మనుభవిత మర్హో  
 భవతి తత్తత్పదార్థ భావన సమయ ఏవ స్వకీయ మానసకరణైః స్వేష్టలింగాయ  
 మనసి సమర్పణం కృత్వా తత్రసాద భావన మనుభవిత మర్హో భవతి తత్పదార్థ  
 సంస్పర్శ సమ్మేళన సమయ ఏవ తన్మృదు కఠిన శీతోష్ణాని స్వకీయ కరోదరేణ  
 స్వేష్టలింగ కరోదరస్య సమర్పణం కృత్వా తత్రసాద స్పర్శన సుఖ మనుభవిత  
 మర్హో భవతి తత్తత్పదార్థ సమర్పణ సమయ ఏవ కర్మణా మనసా వాచా త్రివిధే



నార్చితం శుభమ్, నోచే దసర్చితం భుంక్షే, ప్రసాదో నిష్ఠురో భవేత్, ఏవమాది  
 వచన ప్రామాణ్యాత్, తత్త్రివిధార్చణం సర్వదా కర్తవ్యమేవ, తత్త్రివిధార్చణ  
 భేదమాహ, సంచభక్ష్యాద్యన్నాని కందమూలఫలపత్రశాకాది నానా న్యంజనాని  
 పయోదధి ఘృతాది రసద్రవ్యాణి స్వకీయ కరతలేన తత్తత్పదార్థజాతాని పునః  
 పునరభిమర్శన పూర్వకం స్వేష్టలింగార్చితం చేత్తత్తత్కర్మ క్రియాకృతం భవతి,  
 తత్తద్భుక్త్య భోజ్య లేహ్య పానీయ చోష్యేది పదార్థజాతాని మిశ్రితోప రసభేదాని  
 నానావిధ సూపాని నానావిధ పక్వాన్నాని తత్కబలాంతర్గత స్థిర పరంపరాణి,  
 తత్తద్ద్వ్యంజన పిండిత ముద్గలాని ఫలాంతర్గత బీజ త్వగ్న్యంత లతాది స్వీకార  
 విసర్జన భేదాని, దీపితానల సూర్యచంద్రాతప ప్రభామిశ్రిత చ్ఛాయావాయవ్యం  
 తైజస పార్థివ పరమాణు మిశ్రితావకాశ మిశ్రాణు మారుత బహిర్మారుతోప  
 మారుత మిశ్రగంధ పుష్ప ఫల ధూప సౌరభ మిశ్రిత ధూపధూమపాకే, బాష్ప  
 జలమిశ్ర పాక మిశ్ర రసమిశ్ర రాగమిశ్ర రూపమిశ్ర రుచిమిశ్రత భేదాని,  
 లింగోపభోగ భావనా పురస్సరం పర్యాయేణ స్వేష్టలింగార్చితం చేత్, మానస  
 క్రియాకృతం భవతి, యద్యచ్ఛాలోదనాద్యన్నాని అపూసాది పక్వాన్నాని  
 ముద్గాది నానాసూపాని తత్తద్ద్వ్యంజనాంత ర్వినిక్షిప్త సముద్రలనణాది లవణ  
 శర్కరాది మధుర రస మరీచ్యాది ఊర తింత్రిణీ ఫలరసాద్యాష్లు ఏలాఘన  
 రసాది నానాసరిమళ ద్రవ్యాని పునః పాకాన్విత వాసనా ద్రవ్య పయోదధిఘృతాది  
 రసాని తత్కాలోచిత సథా సంభవ పదార్థజాతాని తత్తన్నామోచ్ఛారణ పుర  
 స్సరం స్వేష్టలింగార్చితం భవతి చేత్, వాక్త్రియాకృతం భవతి, తత్త్రివిధార్చ  
 ణానంతరం తత్ప్రసాద స్వీకార సమయే, రూపం సమర్పయే ద్రవ్యరుచి  
 మప్యర్పయే త్తతః, ఉభయార్చణహీనం చేత్ప్రసాదం నిష్ఫలం భవేత్, ఇతి వచన  
 ప్రామాణ్యాత్, స్వకీయ జిహ్వేంద్రియ భాజనే తత్తత్పదార్థాంతర్గత రుచిం  
 నిక్షిప్య మానసకరేణ స్వేష్టలింగ జిహ్వేంద్రియస్య, సమర్పణం కృత్వా తత్ప్రసాద  
 రుచి మనుభవితు మర్హో భవతి, తస్యోదాహరణ మాహ,

(బ్రహ్మాండ పురాణే - ఈశ్వర - పితామహ సంవాదే

నైవేద్యం పురతోన్యస్తం, దర్శనా త్ప్రీకృతం మయా, రసాన్ భక్తస్య జిహ్వేగ్రా  
 దన్నాని కనులోద్భవ, ఇత్వాది వచన ప్రామాణ్యాత్, శవైకనిష్ఠాపైర్వీరవ్రతావార



నిరతై శ్శివభక్తైః జిహ్వగ్రే ప్రాణలింగస్య యద్యత్కర్మణా వచసా పూర్వ సమర్పిత  
పదార్థరూపాంతర్గతరుచిం స్వజిహ్వపేక్షానిచ్చయా సావధాన మనసా సమర్పితం  
తత్తచ్చివార్పితమేవ భవతి తథైవ ఖలు ఘాతస్పృష్టదేరన్యస్మిన్ సత్యపి నిషేధే  
పాకదశాయాం పరిచారకై స్తథాకృత మపి దేవార్థమేవ భవతి తథా  
స్కాన్తే

సమాఘాతం పరిస్పృష్టం యథా దృష్టం మనీషయా శివాయ కల్పితం  
వస్తు న కించిదపి దుష్యతి ఇతి తత్తత్పదార్థేషు స్వకీయా నపేక్షాసమర్పణాత్  
తత్తద్రుచి సమర్పణం న విరోధాయ భవతి

క్రియాతిలకే

శుద్ధశైవ ప్రసాదే చ శుచిత్వం యో న భావయేత్ సోపి యాతినరో ఘోరమ్  
నరకం కాలమక్షయం సుప్రతిష్ఠిత లింగస్య న యథా పూర్వభావనా తథా  
శివప్రసాదస్య పూర్వనామ న సంస్మరేత్ గవాం సర్పి శ్శరీరస్థమ్ న కరోత్యాత్మ  
పోషణమ్ విశ్రుతం కర్మ రచితం పున స్తాసాంతు భేషజమ్ ఏవ మంత శ్శరీరస్థ  
స్వార్పణా త్పరమేశ్వరః వినా చోపాసనం దేవో న కరోతి హితం నృషు ఇతి  
వచన ప్రామాణ్యాత్ బాహ్యార్పణమేవాలమితి కేచన వదంతి మన ఏవ  
మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః యథా చాలింగ్యతే పుత్రో న తథా  
లింగ్యతే పితా ఇతి వచన ప్రామాణ్యాత్ అభ్యంతరార్పణ మేవాలమితి కేచన  
వదంతి తత్తథా న భవతి

యజుర్వేదే

యద్ది మనసా ధ్యాయతి తద్వాచా వదతి తత్కర్మణా కరోతి ఇతి శ్రుత్యాగమ  
వచన ప్రామాణ్యా ద్విజ్ఞాపనం మనోభావనం క్రియా సమర్పణమ్ త్రికరణ  
శుద్ధం బాహ్యంతరార్పణ మేవ దేవస్వార్పణం భవతి

కాత్యాయన గృహ్యే

పంథానం గచ్ఛన్నభిమంత్రయే న్నమో రుద్రాయ పథిషదే స్వస్తి మా  
సంపాదయ వనం గచ్ఛన్నభిమంత్రయే న్నమో రుద్రాయ వనసదే స్వస్తి మా  
సంపాదయ ఆపోగచ్ఛన్నభిమంత్రయే న్నమో రుద్రాయాపుషదే స్వస్తి మా  
సంపాదయ తస్మా ద్యత్కించన కర్మ కుర్వన్ తత్సర్వమ్ నమో రుద్రాయే

త్యేన కుర్యాత్ అస్వార్థః॥ పంథానం పాదుకాభ్యాం యుక్తో వా ప్రసాద రథ హయాం దోళిరా గజాది నాహనారూఢో వా గచ్చన్ నమో రుద్రాయేతి మంత్రేణాభి మంత్రణ పూర్వకం తత్పథగమనా గమన సమర్పణం కృత్వా పథిషదే పథీనాం పతయే నమోనమః॥ యే పథాం పథిరక్షయ ఇతి పథీనాం పతే స్వస్తి మాసంపాదయ॥ తద్గమనాగనమ॥ సుఖం పరిపూరయేతి॥ విజ్ఞాప్య తత్రప్రసాదతః ప్రసాదమార్గేషు॥ పదే పదే సమర్ప్య గచ్ఛతి॥ తత్రకారేణ పునరాగచ్ఛతి॥ వనం గచ్చన్ వనప్రదేశ నిర్గమన సమయే తద్వనాంతర్గత॥ ఛాయా తప శీతోష్ణ సుఖాని చాంకురిత పల్లవిత కోరకిత కుసుమిత ఫలిత నానావృక్ష వయావరోక్ష సుఖాని॥ తత్తత్రసూన పత్ర ఫల పరిమళానుభవ సుఖాని॥ శుక పిక భృంగ మరాళ బర్హిణాది నానామృదు మధుర కోనుల నినద శ్రవణ సుఖాని సమర్ప్య॥ వనసదే వృక్షాణాం పతయే నమః॥ అరణ్యానాం పతయే నమ ఇతి వనానా మధిపతే స్వస్తి మాసంపాదయ॥ తత్రప్రసాద సుఖ మాపూరయేతి॥ విజ్ఞాప్య ప్రసాదీ తత్రప్రసాద వనాంతర్గమనాగమన ప్రసాద సుఖ మనుభవితు మర్హో భవతి॥ ఆపా గచ్చన్ ఆపా మవగాహన సమయే నమో రుద్రాయేతి మంత్రేణాభి మంత్రణ పూర్వకం తత్త జ్వల ప్రవేశ నిర్గమన తత్సుఖం తచ్ఛీతోష్ణ సుఖ సమర్పణం కృత్వా అప్పుషదే నమశ్శివాయ చనమః॥ పార్యాచావార్యాయ చనమః॥ ప్రతరణాయ చోత్తరణాయ చేతి యే తీర్థాని ప్రచరంతీతి ఆపామధిపతే స్వస్తి మాసంపాదయ॥ తత్రప్రసాద సుఖ మాపూరయేతి॥ విజ్ఞాప్య ప్రసాదీ తత్రప్రసాద జల స్వీకార సుఖ మనుభవితు మర్హో భవతి॥ తస్మా త్క్రించన నమో రుద్రాయే త్యేవ కుర్యాత్ లింగార్చితం చ సర్వత్ర॥ బాహ్యభ్యంతర ఏవ చ॥ రూప ద్రవ్యం చ బాహ్యేషు॥ నీరూపం చాంతరేషు చ॥ రూపం సమర్ప్య ద్రవ్యస్య॥ రుచిమప్యర్పయే త్తతః॥ ఉభయార్పణహీనం చే॥ త్రప్రసాదో నిష్ఫలో భవేత్॥ బృహత్కాలోత్తరే॥ గచ్చన్ తిష్ఠన్ స్వపన్ జాగ్రన్ భుంజాన్ మైథునే రతః॥ య శ్శివార్చిత చేతా స్వా ద్భక్తిమా న్నతు నాన్యథా॥ సంయోగేషు వియోగేషు॥ చాణుమాత్ర సుఖాని చ॥ యః కుర్యా దిష్టలింగే తు॥ సోఽవధానీతి కథ్యతే॥

వాతూలతంత్రే

యాయా క్రియా విధాతవ్యా॥ ప్రస్తుతా జాయతే పురః॥ తాం తాం కుర్యా



స్మహదేవ సమర్పణధియా సుధీః ఉసభోగయ పురతో వస్తు యద్య దుపస్థితం  
తత్తత్సమర్ప్య దేవాయః విదధీతాత్మసా తతః ఇంద్రియా దాగతం కించి  
ద్యత్సుఖం తచ్చివార్పితమ్ తత్తత్ప్రసాదో భోక్తవ్యః సైదింద్రియ ముఖేన చ తథా  
త్వక్చక్షు శ్శ్రోత్ర జిహ్వోఽఘ్రాణాదీంద్రియగతాని స్పర్శ రూప శబ్ద రస గంధాది  
విషయసుఖా న్యాత్మనో నిచ్చయా స్వేష్టలింగస్య సావధానేన మనసా సమ్య  
క్సమర్ప్య తదనంతరం తత్ప్రసాద సుఖ మనుభవీతు మర్హో భవతి అపి చ॥  
యదీంద్రియ ముఖా ద్దేయం తదీంద్రియ ముఖా చ్చరేత్ అన్యేంద్రియోప  
భుక్తం చే దనర్హం భూషణాదివత్ బుద్ధేణాత్త మశ్నన్తి పీతం పిబన్తి ఘ్రాతం  
జిఘ్రన్తి లక్షణాత్ ఇత్యాది ఆరభ్య కర్మాణి శుభాన్వితాని భావాంశ్చ సర్వా  
న్వినియోజయే ద్యః తేషా మభానేకృత కర్మనాశః కర్మక్షయే యాతి సమర్ప్య  
కేన

క్రియాలిలకే

అభావేభాన మాసాద్యః హ్యస్థానేస్థాన మాచరేత్ ఏతద్వయ పరిజ్ఞానీ ప్రసాదీ  
సావధానకః వాతూలతంత్రే అపి చ అసమర్ప్య యదీశాయ వస్తు కించి  
త్కదాచన కథంచి న్నోపభుంజీత శిశభక్తిసరో సరః దీపాంత ఉపవారం స్యా  
న్మైవేద్యాంతం చ పూజనమ్ తస్మాన్మైవేద్యహీనం చే త్పూజాలోపో భవేత్సదా  
తత్తత్ప్రసాద భోగాంతం నైవేద్యర్పణ ముచ్యతే ప్రసాదాదానహీనం చే దర్శితం  
చాపి నిష్ఫలం ప్రతోపనివాస నియమై ర్యేన కేనాపి హేతునా పూజాప్రసాద  
లోపశ్చేన్నాసావప్నోతి తత్ఫలమ్ ఉపవాస సహస్రాణి ప్రాజాపత్యాయుతాని  
చ శివప్రసాద సిద్ధస్య కోట్యంశేనాపి నో సమాః

ఆదిత్యపురాణే

ఏకనివేలి యో రుద్రః స్పర్శవేదేషు గీయతే తస్య ప్రసాదరేఖేన ముక్తి ర్భవతి  
శాంకరీ లిల షోడశ భాగం చ తృణాగ్రాంబుకణోపమమ్ పాదోదక ప్రసాదాన్న  
సేవయా మోక్ష మాప్నుయాత్ పాంసవ పర్వలాయగతే పాంసూయ స్తే చ  
పర్వతః శివప్రసాదయుక్తానా మాజ్ఞయైవ ము కేసరమ్ ప్రాణలింగ ప్రసాదీ స్యా  
న్నోపవాసాదికం చరేత్ మోహోద్యద్యాచరేత్తస్య ప్రత్యవాయో మహా నృచేభౌ  
పూజకా బహవ స్సన్తి భక్తా శ్శత సహస్రశః చ తత్ప్రసాద సాత్రస్తు ద్వివ్రావా

నైవ పంచషట్ ప్రసాదభోక్తృః నిందంతి యే జనా భక్తి సంయుతాన్ తే యాన్తి  
పితృభి స్సార్థం నరకం నాత్ర సంశయః శివప్రసాదమాహాత్మ్యం సిద్ధ కిన్నర  
గుహ్యాకాః విష్ణు ప్రముఖదేవాశ్చ తేన జానంతి కిన్నరాః పరమేశ్వరస్య ప్రసాదం  
చండద్రవ్యమితి కేచన వదంతి అథ చండద్రవ్య వివేకః

లైంగే

బాణలింగే చరే ర్హా రత్నలింగే స్వయంభువి ప్రతిమాసు చ సర్వాసు న  
చండో ధి కృతో భవేత్

ఆదిత్య పురాణే

లింగే స్వయంభువే బాణే రత్నజే రౌప్య నిర్మితే సిద్ధప్రతిష్ఠితే లింగే న  
చండో ధి కృతో భవేత్ విధినా స్థాపితే లింగే నరై ర్వా మునిభిః సురైః ఏత  
త్త్రివిధ నిర్మాత్యే చండీశో ధి కృతో భవేత్ అథ వైదిక శైవాః కేచన వినియుక్త (స్య  
పునర్వినియోగ) విరోధాత్ పరమేశ్వరస్య ప్రసాదం ప్రాణాగ్నిహోత్రస్యా  
న్తర్లమితి వదంతి చేత్ లాజై ర్జ్ఞహోతీతి వచనాద్గ్నా వినియుక్త వినియోగో న  
భవతి కిం అపి చ తత్ర శ్రాద్ధకారే పశ్యేభ్యో దేవేభ్యః పితృ పితామహ ప్రపితా  
మహేహభ్యశ్చ యజమానేన తా నుద్దిశ్య సమర్పితాన్నం ప్రాణాగ్నిహోత్రస్యాన్తర్లం  
న భవతి కిం అపి చ తత్ర శ్రాద్ధకారే అవిచ్ఛినాగ్ని హోతారశ్చ సంతి తైః రగ్నా  
కరణం కరిష్యే పాణౌ కరణం కరిష్య ఇతి వచనాత్ వైశ్వదేవహవి శ్శిష్టాన్నం  
పాణౌ కరణహవి శ్శిష్టాన్నం విశ్వదేవ పితృ పితామహ ప్రపితామహ నుద్దిశ్య  
బ్రహ్మణానాం ప్రథమం దత్తమన్నం తల్కించి త్రాణాగ్నిహోత్రస్యాన్తర్లం  
యథా భవతి తద్వదేవ పరమేశ్వర ప్రసాదోపి ప్రాణాగ్నిహోత్రస్య విశేషణార్హ  
ఏవ అస్మిన్నర్థే॥

కూర్మపురాణే

యః శ్రాద్ధకారే హరభుక్త శేషం దదాతి భక్త్యా పితృదేవతానామ్ తేనైవ పిండైశ్చ  
తిలై ర్విమిశ్రై రాకల్పకోట్యా పితర న్నుత్యప్తా

శ్రీలైంగే

పత్రం పుష్పం ఫలం తోయ మన్నపానాద్య మౌషధం అనివేద్య న భుంజీత  
యదాహారాయ కల్పితం తత స్స్వయం చ భుంజీయా చ్చుద్ధమన్నం యదా  
సుఖం నివేదితం చ దేవాయ త చ్ఛేషం చాత్మశుద్ధయే॥



బోధాయన స్మృత - యదన్న మాహారత్వేన ప్రాప్తం తద్దోమీయమ్।

వ్యాసస్మృతిః

యద్య ద్భక్తం పరమా గచ్ఛే త్తద్దోమీయమ్।

శైవపురాణే

ప్రాణాగ్నిహోత్రం యః కుర్యా చ్చివస్యైవ ప్రసాదతః। అశ్వమేధాయుతం  
పుణ్యం। స్పృష్టే స్పృష్టే రభే న్నరః। ఇతి విధివచనానాం నిషేధ వచనానాం సమ్య  
గ్విషయ విభాగో దర్శిత ఏవ। ఇత్యాది శ్రుతి స్మృతి పురాణాగమేలిహాస వచన  
ప్రామాణ్యాదపి బ్రహ్మ నిష్ఠు పురస్సరైర్లైవై స్సేవితత్వా ద్వశిష్ట భృగ్వత్రి గౌతమ  
పాణిని కణాద ప్రభృతి మునిగణై ర్నిషేనితత్వా త్పురమేశ్వరస్య ప్రసాద ఏవ  
భోగమోక్షార్థినాం బ్రాహ్మణాదివర్ణానా ముపయోగ్య ఏవ। తస్మా త్కారణాత్  
శినలింగ సాదోదక ప్రసాద విరహితాశ్చ యేకేవన సన్తి తే న దర్శనీయా న  
సంభాష్యేః॥

ఇతి శ్రీ వీరశైవాచారసారోద్ధారే శ్రీ సోమనాథ భాష్యే ప్రసాదమాహాత్మ్యం  
నామాష్టమ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్।★

నవమ ప్రకరణే

వీరశైవ మాహాత్మ్యమ్

అథ యదద్భుతతనుం దివ్యం బ్రహ్మాది మరుతామపి। శ్రీ వీరశైవ మాహాత్మ్యం  
వందే మోక్షైక సాధనమ్। శ్రీ వీరశైవ మాహాత్మ్యం వక్ష్యామః।

ముండకోపనిషది

నిర్మల్యమేవ సదా భక్షయేత్ చండాలో నైవ చండాలః। పుల్కిసో నైవ పుల్కిసః।  
అసి వా యశ్చండాల శ్శివేతి వాచం వదేత్తేన సహసం వసేత్తేన సహసం విశేత్తేన  
సహసం వదేత్తేన సహ భుంజీతేతి। అస్వార్థః స్వేష్ట లింగ ప్రసాద ఏవ చండాలేనాపి  
వా సదైవోపభుక్తః స్యాత్ స చండాలో న భవతి। స పుల్కిసో న భవతి। కిం తు  
స ఏవ కులజ స్స ఏవ ధన్యః।

శైవే

యథా పంకే సరోజం స్యాద్యథా కాష్టే హంతాశనః। యథా సువర్ణం పాషాణే

భక్తశృండాల వంశజః। స్త్రీవాధ పురుష స్వండుశృండాలు ప్రాకృతాధమః। న జాతి  
భేదో లింగార్థే। సర్వే రుద్రసమా స్మృతాః। శివదీక్షాజ్ఞజాతస్య। పూర్వజాతిం  
న చింతయేత్। సుప్రతిష్ఠిత లింగే తు। న యథా పూర్వభావనా।

తైంగే

దార్వశ్మరోహ మృద్రత్న । జాతం లింగం ప్రతిష్ఠితమ్। యథా పూజ్యం  
తథైవ స్యా। భక్త శృండాల వంశజః। కాంచనం రజతం తామ్రం రోహం చేతి  
చతుష్టయమ్। యద్వదేతి సువర్ణత్వం। రస(స్పర్శ)వేది ప్రభావతః। తద్వ  
చ్ఛాద్రాది పాత్రస్య । శివముద్రాంకితస్య తు। విద్య ద్రసేన మహతా। పర  
బ్రహ్మత్వమే త్యలమ్। నగరీ నిర్ఘరాద్యంభో। గంగాం ప్రాప్య యథైకతామ్।  
దీక్షా యోగా తథా వైశ్యః। శూద్రాది శ్శివతాం వ్రజేత్। శివ సంస్కార సంపన్నో।  
హ్యయం శూద్రోహ్యయం ద్విజః। లింగభేదః కృతో యేన। రౌరవం నరకం  
వ్రజేత్। యస్య చిత్తం శివే లీనమ్। తస్య జాత్యాదికం స్మరన్। శివ లింగే  
శిలాబుద్ధిమ్। కుర్వాణ ఇవ పాతకీ। ప్రాణేశం లింగ మాకల్ప్య తత్సంభాషణ  
ముత్తమమ్। ఉపపాతకకోటిశ్చ। బ్రహ్మ హత్యాయుతాని చ। దహత్యశేష పాపాని।  
శివభక్తస్య దర్శనమ్। స సర్వవేదీ సర్వజ్ఞః। సర్వయజ్ఞేషు దీక్షితః। మహాపాతక  
కోటిష్ణు శ్శ్వపచో లింగపూజకః। త త్సంభాషణతో ముక్తిః। ర్గణముఖ్యం సుఖం  
భవేత్।

భృగు సంహితాయాం

పూజయిష్యంతి యే కేచి। న్మదాశ్రమ సమాశ్రితాన్। స్వాగతాసన దానాద్యైః।  
తేషాం ముక్తిః కరే స్థితా। దర్శనాదపి తేషాం వై బ్రహ్మహత్యాస్తు ముచ్యతే। య  
శ్చతుర్వేదవిన్నిత్యమ్। శివభక్తి విసర్జితః। తే న సంభాషణం నిత్యం । న  
కుర్యాదుపజీవనమ్। సదా సన్నిహితభ్రైవ। శృండాలో నైవ సర్వదాగతం శూద్రస్య  
శూద్రత్వ మన్యథా బ్రాహ్మణస్య తు। శివసంస్కార సంపన్నే జాతిభేదో న  
విద్యతే। శ్వపచోపి మునిశ్రేష్ఠః। శ్శివభక్త్యా ద్విజాధికః। శివభక్తివిహీనశ్చ। బ్రాహ్మణ  
శ్శ్వపచాధమః।

వాయవీయ సంహితాయాం

చతుర్వేదధతో విప్రః। శ్శివభక్తి విసర్జితః। భవీ స నైవ సంభాష్యః। చండారాధను



ఉచ్యతే! స చండాల ఇతి జ్ఞేయ శ్శివద్రోహీ న సంశయః! శివసంస్కారహీనస్తు  
ద్విజోపి శ్వపచాధమః! శివేతి వాచం యో నిత్యమ్! చండాలోపి వదేన్ముదా!  
సహతేన వదేద్వాచం! సహతేన వసేత్సదా! అనేనైవ తు దోహన! రుద్రస్సంతిష్ఠతి  
క్షితౌ! పాపహా సర్వమర్త్యానాం! సల్లాపా ద్దర్శనాదపి! అర్చయే ద్య స్సదా రుద్రం  
సరుద్ర ఇవ భూతలే! పాపహా సర్వమర్త్యానాం దర్శనా ద్భాషణాదపి! విష్ణు నారద  
సంవాదే! దర్శనా చ్చివభక్తానామ్! సకృ త్సంభాషణాదపి! అతిరాత్రస్య యజ్ఞస్య  
ఫలం భవతి నారద॥

శివధర్మశాస్త్రే

గంగాస్నాన సమం పుణ్యం దర్శనా చ్చివయోగినామ్! సర్వతీర్థాభిషేకాచ్చ  
తత్సంభాషణ ముత్తమమ్! పూజిత శ్శివయోగీస్యా! త్సర్వదేవాః ప్రపూజితాః!  
చతుర్వేదధరో విప్ర! శ్శివభక్తి వివర్జితా! నరో నరకావీ! త్తస్య సంభాషణాదపి!

శ్రీస్కాందే

విష్ణుశాపోపశమనా ధ్యాయే । భృగురువాచ! ఏకదండ త్రిదండాద్యా యే చ  
భక్తా హరే త్వయి! తేపి పాషండినః ప్రోక్తా! దృష్ట్యాశ్చ నరకప్రదా! యే నరా  
భోజయిష్యన్తి! సంభాషన్తి నమన్తి పై! తేపి స్థాస్యన్తి నరకే! యావదాభూత  
సంప్లవమ్! ఈశ్వరం ప్రతి నిష్ణువిజ్ఞాపనమ్! తే పాషండికృతా స్తేన దర్శనాదపి  
పాపదాః! శయనాసన వస్త్రాది దానాదప్యభినాదనాత్! తేషాం మహారౌరవాది  
గమనం తేన కీర్తితమ్! విష్ణోరీశ్వరేణాజ్ఞాపితమ్! మదాశ్రమ రతాన్ ద్వేష్టి!  
యశ్చమాం ద్వేష్టిమాధవ! మదాశ్రమ రతాన్ స్తాతి యశ్చమాం స్తాతి నిర్మలః!  
కిం తు మే సమయం కృత్వా నేత్రేణార్చక నాన్యథా! యేచ తం పాలయిష్యన్తి  
త్వద్భక్తాస్తే వికల్మషాః! యేచాప్యపహసిష్యన్తి పాషండాస్తే జనార్దన! సంభాషణా  
దపి హరే! తేషాం దోషో మహాన్ నృణామ్! అస్మిన్నర్థే॥ శ్రీలెంగే-భాషణా దాసనా  
ద్వానా త్సంపర్కా త్సహభోజనాత్! సంచరిన్తి మహాఘోరే! నరకే కాలమక్షయమ్!  
విష్ణురువాచ! హే వైకుంఠాలయజనాః! ప్రోచ్యమానం వచోమ అద్య ప్రభృతి  
శృణ్వన్తు! భ్రమన్తు గృహన్తు మమ ఘోషణమ్! సునృత్తోదుర్విచీతో వా శివభక్తః  
ప్రభు ర్మమ! మమ వాచా సకృ ద్దేవి! ప్రతిజ్ఞాతం ధరాతలే! పతితోపి విముచ్యేత!  
మద్భక్తో విద్యయా మమ! చండాలవాటికాయాం వా! శివభక్త స్థితో యది

తద్వేణి శ్శివలోక స్సోఽతద్గుహం శివమందిరమ్ కీటకేష్వపి దేశేషు యత్ర  
 మాహేశ్వరో జనః మనా క్రొపన్నో వసతే కాశీక్షేత్ర సమం హి తత్ యస్మి  
 న్దేశే వసేన్నిత్యం భూతిశాసన సంయుతః సోపి దేశో భవేత్పూజ్యః కిం పునస్తస్య  
 మందిరమ్ పాతకే స్వమునుప్రాప్తే శివభక్త గృహం వ్రజేత్ యాచయే  
 దన్నమమృతం తదలాభే జలం పిబేత్ సుదూరమపి గంతవ్యం యత్ర  
 మాహేశ్వరో జనః ప్రయత్నేనాపి ద్రష్టవ్యః స్తత్ర సన్నిహిత శ్శివః యత్ర యత్ర  
 స్థితో భక్తో భూతిశాసన సంయుతః తత్ర తత్ర స్థితా గంగా ప్రభావా చ్ఛాసనస్య  
 వై అంత్యజో నాథమో వాపి మూర్ఖోవా పండితోపి వా యస్మిన్ దేశే వసే  
 న్నిత్యమ్ భూతిశాసన సంయుతః తస్మిన్ సదా శివ స్సోమః సర్వభూతగణై  
 ర్యుతః సర్వరీర్దైశ్చ యజ్ఞైశ్చ సాన్నిధ్యం కురుతే సదా యస్మిన్ దేశే శివజ్ఞానీ  
 భూతిశాసన సంయుతః గతో యదృచ్ఛయా వాపి సర్వతీర్థ సమాగమః నాహం  
 వసామి కైలాసే న మేర నచ మందిరే మద్భక్తా యత్ర తిష్ఠంతి తత్ర తిష్ఠామి  
 పార్వతి స్వయంభు యత్ర వా లింగమ్ యత్ర వా శివయోగినః తత్ర యోజన  
 పర్యంతమ్ వారాణస్యా సమం మతమ్ లింగా ద్దస్తాయుతం సాగ్రం శివక్షేత్రసమం  
 తతః మనుజైస్తాపితే లింగే క్షేత్రమాన ముదీరితమ్ స్వాయంభువే సహస్రం  
 స్యా దార్షే యే చ తదర్థకమ్ తత్ర పంచత్వ మాహుర్వై శివసాయుజ్య కారణమ్  
 శివక్షేత్ర సమీపస్థాన్ శివసేవార్థ మాగతాన్ పతితా నంత్యజాన్వాపి స్పృష్ట్వా న  
 స్నాన మాచరేత్ గ్రామే వా యదివారణ్యే జలేవాపి స్థలేపివా యత్ర వా దృశ్యతే  
 లింగమ్ సర్వతీర్థాని తత్ర వై శివలింగ సమీపస్థమ్ తత్తోయం పురత స్త్రితం  
 శివ గంగేతి నిజ్ఞేయమ్ తత్ర స్నాత్వా శివం వ్రజేత్ తస్యోదాహరణ మాహ  
 పురా తు సూకరః కశ్చిత్ శ్వాసం దృష్ట్వా భయాత్పథి ప్రసంగా చ్ఛిన్నదేహీ  
 తు శివ తీర్థేఽమగాహ్యా చ మృత స్వయం ద్విజశ్రేష్ఠ గాణాపత్య మవాప్తవాన్  
 అస్య దేశః పురం గ్రామమ్ లోకో గోత్రం గృహం చరేత్ యత్ర త్వం దేవదేవేశ  
 పూజ్యసే సుకృతాత్మభిః న తత్రదేశే దుర్భిక్షమ్ నచ మారీ ప్రవర్తనమ్ నాకాలే  
 మ్రియతే రాజా పూజ్యతే యత్ర శంకరః స్మశానం తద్గుహం ఘోరమ్ సదేశః  
 ప్రేత భూమికః శ్లేచ్ఛా స్పర్శేపి తే లోకా శ్శివో యత్ర న దృశ్యతే అస్మిన్నర్థే  
 శతరుద్రీయే - దశమానునాకే -

విశ్వం పుష్టం గ్రామే అస్మిన్ననాతురం అస్పార్థః విశ్వం ప్రాణిజాలం పుష్టం



అనాతురం స్యాత్ అస్మిన్ గ్రామే యత్రాహం వసామి ఆహుశ్చ పౌరాణికాః  
 రుద్రాధ్యాయావసేద్యత్ర గ్రామే వా నగరేపి వా న తత్ర ఖత్విపాసాద్యా దుర్భిక్ష  
 వ్యాధయోసి చ తస్మాత్కారణాత్ అస్మిన్ జేత్రే శివో నాస్తి నాస్తి మాహేశ్వరో  
 జనః తచ్చ స్థానం న గంతవ్యమ్ తద్గుహం నరకాంతరం ఇత్యాది శ్రుతిస్మృతి  
 పురాణాగమ వచన ప్రామాణ్యాత్ చండాల పుల్కిస శ్వపచాదయః శివభక్తియుక్తా  
 శ్చేత్ తదీయ ప్రసాదోపజీవినశ్చ యేకేచన సన్తి త ఏవ శ్రేష్ఠా స్త ఏవ కులీనాశ్చ  
 తై స్సహ సందర్శన సంభాషణ సహవాస సహభోజనాదికం కార్యమ్ కింతు  
 చతుర్వేదధరా శ్శివభక్తిహీనాశ్చ శినేతర దేవతారాధకాశ్చ శివప్రసాద  
 పరాజ్ఞుభాశ్చ యేకేచన సన్తి తై స్సహ సందర్శన సంభాషణ సహవాస  
 భోజనక్రియాః న కర్తవ్యాః

ఇతి శ్రీవీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే వీరశైవ  
 మాహాత్మ్యం నామ నవమ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్ ★

దశమ ప్రకరణే

వీరమాహేశ్వర మాహాత్మ్యమ్

ఈశాయకేశాయిత పుష్కరాయదేవాయదావాయ భనద్రుమస్య రుద్రాయ  
 భద్రాయిత రక్షణాయ సోమాయ భీమాయ నమో నమస్తే త్రిధా లింగ  
 ప్రసాదాంబు సేవానుక్షణ లక్షణః వీరమాహేశ్వరాచారో జయత్యుత్సాహ  
 సాధనః॥

అథ శ్రీవీరమాహేశ్వర మాహాత్మ్యం వక్ష్యమః శివభక్తా మహోత్సాహా  
 శ్శివార్చన పరాయణాః సంయుతా ధర్మ సంపన్నా స్సర్వార్థాన్ సాధయన్తి తే  
 సర్వ ద్వంద్వ సహా ధీరా నిత్య ముద్యుక్త చేతసః పరోపకారనిరతా నిత్యమ్  
 గురు శుశ్రూషణో రతాః ఋజువో మృదవ స్స్వచ్ఛా అనుకూలాః ప్రియంనదాః  
 శాంతా స్మితముఖా భద్రాః నిత్యం స్వాగతవాదినః అల్పవాచ స్సువక్తారా శ్శూరా  
 స్త్వాగ విశారదాః అమానినో బుద్ధిమంతః త్వక్త స్పర్ధాగత పృహాః శివాచార  
 సమాయుక్తా దయాదాక్షిణ్యశాలినః దంభ మాత్సర్య నిర్ముక్తా యాథా  
 తథ్యాభిభాషణాః సంవిభాగపరాః ప్రాజ్ఞా హ్యశతాశ్చాప్య కుత్సితాః నదీ నానాపి

మలినా నచ దోషవశానుగాః జనేషు వాచామతినా నచ రోషవశానుగాః భవంతి  
చామలాత్మానః సుస్మితాః సాధుసేవినః స పాద పాణి వాక్చక్షుః శ్రోత్ర  
శిశ్నవశానుగాః చపలాని న కుర్వంతి సర్వ వ్యాసంగ వర్జితాః ఏకాంత భక్తి మాస్థాయ  
గుణోష్ణతేషువర్తినః పూజయంతి శివం నిత్యమ్ పరాపర విభూతయే॥

శివధర్మ శాస్త్రే

లింగద్వయం సమాఖ్యాతం చరం చాచరమేవ చ చరం ప్రతీతి విఖ్యాతా  
మచరం పార్థివాదికమ్ చరే సదా వసత్యేవ ప్రీతియుక్తో మహేశ్వరః అచరే  
మంత్రసంస్కారా ద్వసే నిత్యం సదాశివః స్థావరం జంగమం చైవ ద్వివిధ  
లింగ ముచ్యతే జంగమస్యావమానేన స్థావరం నిష్ఫలం భవేత్ సోపవీత  
సహస్రేభ్యో బ్రహ్మచారీ విశిష్యతే బ్రహ్మచారి సహస్రేభ్యో వేదాధ్యాయ  
విశిష్యతే వేదాధ్యాయ సహస్రేభ్యో శృంగ్నిహోత్రీ విశిష్యతే అగ్నిహోత్రీ  
సహస్రేభ్యో యజ్ఞయాజీ విశిష్యతే యజ్ఞయాజి సహస్రేభ్యో స్పత్రయాగీ  
విశిష్యతే సత్రయాగి సహస్రేభ్యో స్పర్శవిద్యార్థపారగః సర్వ విద్యార్థ విత్కల్యా  
శ్శివభక్తో విశిష్యతే కించి ద్వేదమయం పాత్రమ్ కించి త్పాత్రం తపోమయమ్  
ఆగమిష్యతి యత్పాత్రమ్ తత్పాత్రం తారయిష్యతి సర్వేషామపి పాత్రాణా  
మతిపాత్రం మహేశ్వరః పతనా త్రాయతే యస్మా దతీవ నరకార్థవాత్ తస్య  
పాత్రస్య మాహాత్మ్యం ద్వానమణ్వుపి చాక్షయమ్ తస్మా త్తస్మై సదాదేయమ్  
సుప్రమాణ ఫలార్థిభిః శివభక్త స్సదా స్కన్త శ్వపచోపి మమ ప్రియః న తస్మా  
దధికం కించి ద్విద్యతే పాత్ర ముత్తమమ్ అసంయత స్సంయతో వా సర్వావస్థాం  
గతోపి వా యోవా కోవా శివే భక్త శ్శివవ త్పాత్ర ముత్తమమ్ గుణవ త్పాత్ర  
పూజాయాః పరం శాసన పూజనమ్ శాసనం పూజయే త్తస్మా దవిచార్య  
శివాజ్ఞయా పాత్ర శాసనయో ర్మధ్యే శాసనం తు విశిష్యతే తస్మా చ్చాసన  
మేవాదౌ పూజ్యం యత్నా చ్చివో యథా సర్వాచార విహీనోపి వర్ణాశ్రమ  
వివర్జితః భక్తిలేశయుత స్కన్త మత్ప్రియ స్సగుణాధికః తస్మా త్పూజ్యా  
ననుస్కార్యా వర్ణాశ్రమ పరాయణైః వర్ణాశ్రమపరిభ్రష్ట శ్శివే భక్తిపరాయణాః  
నిత్యం నైమిత్తికం కామ్యమ్ నిర్మలం చ చతుర్విధమ్ దానం పాత్రే ప్రదాతవ్యమ్  
నాపాత్రేష్యణు మాత్రకమ్ హరస్యప్రీణ నార్థం చ శివభక్తా యదీయతే దానం



తద్విమలం ప్రోక్తమ్ కేవల మ్మోక్ష సాధనమ్ తస్మా త్పాత్రతమం జ్ఞాత్వా శివ  
భక్త మకల్మషమ్ తస్మై సర్వం ప్రదాతవ్యమ్ అక్షయం ఫలమిచ్ఛతా విప్రాణాం  
వేదవిదుషాం కోటిం సంభోజ్య యత్ఫలమ్ భిక్షామాత్ర ప్రదానేన తత్ఫలం  
శివయోగినః శివయోగీ గృహే యస్య భిక్షాం గృహ్లాతి సత్కృతః కులం  
తారయతే తస్య సప్త సప్తచ సప్తచ శివభక్తం సమాయాంతమ్ దృష్ట్వైవ గృహ  
సంస్థితాః క్రీడం త్యోధయ స్సర్వాః యాస్యామః పరమాం గతిమ్ నాహం  
తథాద్మి యజమాన హవిర్వితానై శ్చోతద్భుత ఫ్లుత మిదం హుత భుజ్ముఖేన  
యజ్జంగమస్య పరతశ్చరతోన్నమేవమ్ తృప్తి ర్నమేహ్య వహితై ర్నిజ కర్మపాకైః  
క్షీయంతే చ వరారోహ తపోయజ్ఞక్రియాదయః న క్షీయంతే వరారోహ శైవ  
వక్త్రే హుతం హవిః నైవేద్యం పురతో న్యస్తమ్ దర్శనా తీర్త్వకృతం మయా  
రసాన్ భక్తస్య జిహ్వోగ్రాదశ్నామి కమలోద్భవ యత్ర భుంజీత భస్మాంగీ  
మూర్ఖోవా పండితోపి వా తత్ర భుంక్తే మహాదేవ స్సపత్నీ కో వృషధ్వజః  
బహునాత్ర కిముక్తేన శివభక్తం తు భోజయేత్ శివభక్తో యథా భుంక్తే సాక్షా  
ద్భుంక్తే సదాశివః శివస్య పరిపూర్ణస్య కిన్నామక్రియతే నరైః యత్కృతం  
శివభక్తానాం తచ్ఛివస్య కృతం భవేత్ భక్తప్రియోహం సతతమ్ యథార్థం  
క్రౌంచసూదన తస్య సంపూజనా ద్వత్స పూజితోహం న సంశయః నమే  
ప్రియ శ్చతుర్భేదీ మద్భక్త శ్శ్వాపచోపి వా తస్మై దేయం తతోగ్రాహ్యమ్ స చ  
పూజ్యో యథాహ్యహమ్ శివభక్తాయ యద్దానమ్ భక్త్యా దత్తం యదర్చనమ్  
తదహం చానుగృహ్లామి తేనానంతం తదుచ్యతే సకృ ల్లింగార్చకే దత్వా వస్త్ర  
మాత్రం యదృచ్ఛయా యేకచ్ఛత్రం భవే ద్రాజ్యమ్ శివసాయుజ్య మవాప్ను  
యాత్ వాసాంసి చ విచిత్రాణి సారవంతి మృదూనిచ శివాయ గురవే దేయమ్  
తస్య దానఫలం శృణు యావ త్తద్వస్త్రతంతూనామ్ పరసంఖ్యాచ యావతీ  
తావ ద్వర్ష సహస్రాణి రుద్రలోకే మహీయతే సకృ ల్లింగార్చకే దత్వా సువర్ణ  
మణు మాత్రకమ్ దేవేభ్యః పూజ్యతే సమ్యగ్ గణముఖ్యో గణేశ్వరః సకృ  
ల్లింగార్చకే దత్వా భూమిం గోష్పాదమాత్రకామ్ భూలోకాధిపతి ర్భూత్వా  
శివేన సహమోదతే సకృ ల్లింగార్చకే దత్వా ధేనుం బహుపయోధరామ్ రుద్ర  
లోకే నివాసం హి యావ ద్రోమాణి తత్పుశోః ఫలమూలాని భక్తానామ్ శాకాని

వివిధాని చ శ్వపచ శ్శివభక్తశ్చే దుత్తమోత్తమ జన్మభాక్ తస్మా త్స్వర్ణాది దానేన  
 దాతా మద్వంశజ శ్శివే ఆఢ్యోవాధ దరిద్రో వా స్వకాం శక్తి మవంచయన్ విత్తై  
 ర్భ్యాయార్జితై రేవ భక్త్యా దేవం సమర్చయేత్ భక్త్యా విత్తానుసారేణ శివముద్దిశ్య  
 యత్కృతమ్ అల్పేమహతి వా తుల్యమ్ పుణ్య మాధ్య దరిద్రయోః భక్త్యా  
 ప్రచోదితః కుర్యా దల్ప నిత్యోపి మానవః మహావిభవ సారోపి న కుర్యా ద్భక్తి  
 వర్జితః సర్వస్వమపి యో దద్యా ద్చివేభక్తి వివర్జితః సతేన ఫలభాజ్ఞ స్యా  
 ద్భక్తి రేవాత్ర కారణమ్ చిత్తం విత్తానుసారేణ కదా కస్య భవిష్యతి గ్రాసో వార్థ  
 మపి గ్రాసా ద్యుక్తం దాతు స్తదర్థినః యదినామనదేయం స్యా త్సంప్రాప్తయార్జినే  
 గృహమ్ కిం వాక్యాన్యపి నష్టేని ప్రియాణ్యనుగతాని చ ప్రత్యుత్థానాభిగమనమ్  
 స్వాగతం ప్రియభాషణమ్ ఆసనం చాన్నపానం చ ముక్తిసోపాన సప్తకమ్ అతిథి  
 ర్యస్య భగ్నాశో గృహ త్రుతినివర్తతే స తస్య దుష్కృతం దత్వా పుణ్యమాదాయ  
 గచ్ఛతి అదత్త దోషేచ్ఛ భవే ద్దరిద్రో దరిద్ర దోషేచ్ఛ కరోతి పాపమ్ పాపా  
 దవశ్యం నరకం యాతి పున ద్దరిద్రః పునరేవ పాపీ ద్వారే ద్వారే వదంత్యేతే  
 భిక్షుకాః పాత్రపాణయః దర్శయన్తో హ్యదాత్మాణామ్ లభతే ఫలమీదృశమ్  
 యద్యదిష్టం సముత్క్రిష్టమ్ న్యాయప్రాప్తం చ యద్యవేత్ శివాయేతి నివేద్యం  
 స్యా ద్భక్త్యానంత ఫలార్థిభిః యద్యదాత్మహితం లోకే తత్తద్ద్రవ్య మవంచయన్  
 శివలింగేర్చితం భక్త్యా తత్ర తుష్యేమి సువ్రతే న్యాయార్జితస్య విత్తస్య త్యాగ  
 ఏషా రక్షణమ్ తటాకోదర సంస్థానాం పరీవాహ ఇవాంభసామ్ న్యాయార్జితస్య  
 విత్తస్య ద్వావనర్థే ప్రకీరితతౌ అపాత్రే ప్రతిపత్తిశ్చ పాత్రే చాప్రతిపాదనమ్  
 అథాన్యాయార్జితైశ్చాపి భక్త్యా చే చ్చివ మర్చయేత్ న తస్య ప్రత్యవాయోస్తీ  
 భావ వశ్యో యతః ప్రభుః న్యాయార్జితైరపి ద్రవ్యై రభక్త్యా పూజయే ద్యది న  
 సత త్ఫల మాప్నోతి భక్తి రేవాత్ర కారణమ్ యది లుబ్ధ శర క్రూర నరస్య  
 ప్రియవాదినః దానం సత్యం క్షమా నాస్తి భాష్యతే సాధుభిః కథమ్ జనని  
 నతౌ జనిత సుతౌ పాతయన వృథా తవ స్తనౌ తుంగౌ యో దేహీత్యహహ వదే  
 ద్యశ్చ వదే త్తస్య నాస్తితి దానం భోగోనాశ స్తిస్రోగతయో భవంతి విత్తస్య యో  
 న దదాతి న భుంక్తే తస్య తృతీయాగతి ర్భవతి త్యాగం భోగం చ వినా ధన  
 సత్తామాత్రేణ యది ధనినః వయమపి కిమితి న ధనిన స్తిష్ఠతి నః కాంచనో



మేరుః పిబంతి నద్యః స్వయమేవనాంభః ఖాదంతి న స్వాదుఫలాని వృక్షాః  
పయోధరో న క్వచిదత్తి సస్యమ్ పరోపకారాయ సతాం విభూతిః ఇంద్రి  
యార్థం ప్రశంసార్థమ్ సర్వస్వం దీయతే నరైః ధర్మార్థ మణుమాత్రం చ  
తద్దానం పరమం స్మృతమ్ శివభక్తాయ యద్దేయమ్ యచ్చ దత్తం యదర్పితమ్  
తదహం చైవ గృహ్లామి తేనానంతం తదుచ్యతే దానం విత్తాదృతం వాచః కీర్తిర్  
ధర్మో యథాయుషః పరోపకారణం కాయా త్సారా త్సారం సముద్ధరేత్

ఇతి శ్రీవీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే వీరమహేశ్వర  
మాహాత్మ్యం నామ దశమ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్ ★

### ఏకాదశ ప్రకరణే

ఇతరదేవతా పరిత్యాగ ఏకశివధ్యాన మాహాత్మ్యమ్

అథేతర దేవతా పరిత్యాగ మాహాత్మ్యం వక్ష్యామః సర్వేతర దేవతా పరిత్యాగేన  
శివైక విషయం ధ్యానం నిశ్చయ సహేతుకమ్ తదేవోపదిశతో ధర్మణవేదస్యాభి  
ప్రాయ మాహ

అధర్మణవేదే

ఈశాన శ్శివ ( ఈశవాన్ శివ ) ఏకోద్యేయ శ్శివంకరః సర్వమన్య త్పరిత్యజ్య  
ఇతి అత్ర ఈశాన్ వా అత్ర ఈశవాన్ ఛందసి వనిసౌష వక్తవ్యావితి వని  
ప్రత్యయః ఏక ఇతి ఏక ఏవ రుద్రో న ద్వితీయా యతస్థే ఇతి ద్యావా పృథివీ  
జనయన్ దేవ ఏక ఇతి సశివ ఏకో దేవ ఇతి ప్రత్యహం దేవ ఏక ఇతి తమేకం  
పురుషం రుద్రమితి య ఏకో రుద్ర ఉచ్యత ఇతి శివస్వైక త్వమాహుః  
పశూనాం రుద్రం యజేతేతి బ్రహ్మదయః పశవ ఇతి రుద్రః పశూనా మధిపతి  
రితి బ్రహ్మరుద్ర శబ్దయోః పర్యాయతా ఏక ఏవ రుద్రో న ద్వితీయా యతస్థ  
ఇతి ఏకమేవాద్వితీయమ్ బ్రహ్మేతి పరస్పర సమానాభ్యాం శ్రుతిభ్యా  
మధ్యవస్యామ ఇతి ఘోర శివ లక్షణయో శ్రుతి సిద్ధయో రీశ్వర తన్వోః  
కార్యభేదోస్తి॥

బ్రహ్మ గీతాయాం

అలింగమేక మవ్యక్తం లింగం బ్రహ్మేతి నిశ్చితమ్ సరమాయ నమః పరమ

లింగాయ నమ ఇతి తస్మాత్కారణాత్ సకల నిష్కలాత్మక శ్శివ ఏకో ధ్యేయః |  
పూజనీయశ్చ ||

హంసోపనిషది

అరూపే భావనా నాస్తి యద్భుత్యం తద్వినశ్యతి | అదృశ్యదృశ్యరూపత్వే తథా  
సేవాం సదాభ్యసేత్ |

శివసంకల్పోపనిషది

యో సో సర్వేషు వేదేషు | పఠ్యతే హ్యజ ఈశ్వరః | అకాయో నిర్మలోహ్యత్మా  
తన్నేమన శ్శివ సంకల్పమస్తు |

సూతగీతాయాం - ఘృతకాఠిన్యవ న్మూర్తిః సృచ్చిదానన్త లక్షణా | శివా దన్యస్తు  
నైవాస్తి | శివ ఏవహి సా సదా |

మానవపురాణే

దేవా స్సర్వే మునిశ్రేష్ఠాః | శివస్యామిత తేజసః | అంబికాయాపతే శ్శుంభోః |  
ప్రత్యక్షాకర బిల్వనత్ సర్వోపనిషదామర్థః | శివ ఏవ న చాపరః | ఏక ఏవహి  
తత్ జ్ఞానమ్ | తథా జ్ఞానస్య శాసనమ్ |

ఆదిత్యపురాణే

తత్తత్త్వం యద్భగవతో | రూపమీశస్య శూలినః | ప్రదేశాంతరే | అక్షరం పరమం  
చ్యోమశైవం జ్యోతి రుమాపతిః | ఇత్యాది శ్రుతి పురాణ వచన ప్రామాణ్యాత్ |  
శివ ఏవ పూజ్యో భవతి |

యజుర్వేదే - రూపమేవాస్మై తన్మహిమానం వ్యాచక్షే |

అథర్వణవేదే

ముఖాని తే పశుపతే యాని చక్షూంషి తే భగవతే రూపాయ సదృశే ప్రతి  
భిన్నాయ తే నమః |

తాత్పర్య సంగ్రహే

ఏకం ముఖం త్రితయ మీశ్వర లోచనానాం | చత్వారిదోంషి విశదం వపు  
రద్భుతం తే | అత్యంతమేవ భజతా ముపకార హేతో | ర్నానా భవంతి తనవ స్తవ  
దివ్యరూపాః | అనశ్వర మీశ్వరస్య శరీరమిత్యాహుః | అంగై స్థిరేభిరితి రూప  
మనశ్వరం తే | భూరీణితాని చ భుజంగమ హారధారిన్ సురూపో బహురూపః |



యజుర్వేదే

స్థిరై రంగై స్తుష్టినాగ్ం సస్తనూభిః ప్రదేశాంతరే స్థిరేభి రంగైః పురురూప ఉగ్ర  
ఇతి హోమోపమంత్రః పురురూపః బహురూపః భూరీణితాని రూపాణి  
చేతి తాని అవ్యయాని అజాత ఇత్యేవ మాదిశ్రుతేః విగ్రహ విషయతా  
నిత్యేత్యక్తమ్ అజాత ఇత్యేవం కశ్చి ద్భీరుః ప్రపద్యతే రుద్రయత్తే దక్షిణముఖం  
తేన మాం పాహి నిత్యమ్ ప్రదేశాంతరే జాబాలశాఖాయాం ప్రత్యంజనం తిష్ఠతి  
సంయుగాంత కాలే ఏక ఏవ రుద్రో న ద్వితీయా యతస్థే న బ్రహ్మ న విష్ణు  
ర్న సూర్యో నాగ్ని ర్న చంద్రో నచ తారకాః అస్మిన్నర్థే॥

స్కాదై

విష్ణుసంజ్ఞాహ్యసంఖ్యాతా హ్యసంఖ్యాతాః పితామహాః అసంఖ్యాతా  
స్సరేంద్రాశ్చ నిత్య ఏకో మహేశ్వరః.

ఆదిత్య పురాణే

అసంఖ్యాతా న సంక్షిప్తాః ప్రధానా దన్వధిష్ఠితాః అసంఖ్యాతాశ్చ కాలాశ్చ  
అసంఖ్యాతాః పితామహాః అసంఖ్యాతాశ్చ హరయో నిత్య ఏకో మహేశ్వరః  
త్వం విశ్వకర్తా తవ నాస్తి కర్తా త్వం విశ్వభర్తా తవ నాస్తి భర్తా త్వం విశ్వహర్తా  
తవ నాస్తి హర్తా త్వం విశ్వనాథ స్తవ నాస్తి నాథః తస్మా త్కారణాత్ బ్రహ్మాదికం  
సకల మన్య దపో హ్యపుంసాం ధ్యాతవ్య మేక మభిధాయ శివంకరం త్వమ్  
వక్తవ్య మన్య దనపేక్ష్య విమోక్ష హేతు మాధర్వణః పరిసమాప్తి మువాచ వేదః  
అత ఏవ అనీశ్వరాః అనర్చ్యాః అనిత్య పదాన్వితా బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవతా  
అనీశ్వరా అపవర్గ పదం దాతు మసమర్థాః తస్మా దీశ్వరః అనశ్వర సకల  
నిష్కళాత్మకః సచ్చిదానంద స్వరూప స్సదాశివః శివంకరః శివ ఏవ నిత్య ముక్తి  
ప్రదః స ఏవ ముముక్షుభిః పూజనీయః స ఏకోద్యేయ స్సర్వ మన్య త్పురిత్యజ్యే  
త్యనేన వాక్యేన దేవతాంతర పరిత్యాగోభిధీయతే॥ అస్మిన్నర్థే॥

పరాశర పురాణే- సర్వమన్య త్పురిత్యజ్య శివ ఏవ శివంకరః । ధ్యేయ ఇత్యాహ  
పరమం శ్రుతి రాధర్వణీ ఖలు॥

మానవపురాణే

అతో ముముక్షుభి స్సర్వైః సాంబ స్సర్వేశ్వరాహ్వయః పరతత్వం విశేషణ ।

ధ్యేయ ఏవ సదాహృది తస్య శేషతయా ధ్యేయా బ్రహ్మ విష్ణోది దేవతాః  
 కదాచిదపి మోహోద్వాః స్వ ప్రధానతయానహి సర్వ మన్యత్పరిత్యజ్యే త్యాహ  
 చాధర్వణీ శ్రుతిః జ్ఞానయోగ ఖండే ధ్యేయభేదేన సోఽప్యేవ ముత్తమాధమ  
 భేదతః ద్వివిధ స్తత్ర దేవస్య శివస్య ధ్యాన ముత్తమమ్ విష్ణోదీనాం తు దేవానాం  
 ధ్యానం చాధమ మిష్యతే అతో ముముక్షుభిః ప్రాజ్ఞైః శివ ఏవ శివంకరః  
 ధ్యేయ స్సర్వం పరిత్యజ్య శివా దన్యన్తు దైవతమ్ అస్మిన్నర్థే ఆధర్వణీ శ్రుతి  
 స్సాధ్యే సమాప్తా వేదవిత్తమాః క్వచిత్క్రదాచి ర్వేదేషు తదన్యాః స్సర్వదేవతాః  
 జ్ఞేయత్వే నాపి చోచ్యంతే ధ్యేయత్వేపి తథైవ చ బహునోక్తేన కిం విప్రాః శివో  
 ధ్యేయ శ్శివంకరః శివాదన్య త్పరిత్యజ్య దైవతం భుక్తి ముక్తయే॥

స్కాన్తే-వ్యాస విష్ణు సంవాదే

జగామ శరణం దేవం సర్వభావేన శంకరమ్ సంత్యజ్య తృణవ త్సర్వం  
 బ్రహ్మవిష్ణోదికాం స్తథా  
 సౌరసంహితాయాం

సర్వాన్తేవా న్పరిత్యజ్య యజే త్పంచాస్య మీశ్వరమ్ సర్వాన్మంత్రాన్పరిత్యజ్య  
 జపే త్పంచాక్షరీం సదా

బ్రహ్మగీతాసు

విష్ణుభక్త్యా చ మద్భక్త్యా నాస్తి నాస్తి పరాగతిః శంభో ర్భక్త్యైవ సర్వేషామ్ సత్యమేవ  
 మయోదితమ్

కాశీఖండే

శుకవ త్తవ విశ్వేశ క్రీడాయై కేవలం వయమ్ తవోన్మేష నిమేషాభ్యా మస్మాకం  
 ప్రళయోదయౌ

సూతసంహితాయాం

అతో మహాదేవ శివాదిశబ్దం పరం ముదా నిత్యమతంద్రితశ్చ విహాయ  
 నారాయణ నామ పూర్వమ్ జపే దశేషాశుభ నాశనాయ

సామృపురాణే

నారాయణాది నామాని న సాక్షాత్పురమార్థతః నామానీతి పరిజ్ఞాన మనల్ప  
 తపసః ఫలమ్



పరాశరపురాణే

నారాయణో హరి ర్విష్ణుః రుక్మకున్దః కేశవోఽచ్యుతః | ఏవ మాదీని నామాని |  
నైవ తత్త్వపరాణీవై | పరతత్త్వోపదేశస్య | సన్నిధౌ పతితా అమీ | శబ్దాః కథంచి  
ద్యోగేన | ప్రవర్తంతే న ముఖ్యతః | విష్ణునారాయణాద్వైస్తు | నామభిః సకలైరపి | శ్రుతి  
స్మృతి పురాణోక్తైః | నోచ్యతే పరమం పదమ్ |

మానవపురాణే

నారాయణాది నామాని | విస్ఫుజ్య న విచారతః | జపే చ్ఛివాది నామాని | సద్యో  
ముక్తిమ్ యదీచ్ఛతి | నారాయణాది నామ్నాం నిర్వచనమ్ ||

కారణాగమే

ఆపో నారా నరో రుద్రః పురుషః కృష్ణపింగళః | తత్సానవోయనం యస్య |  
తేన నారాయణః స్మృతః ||

స్కాన్దే

ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తాః | నారా వై నరసూనవః | తాయదస్యాయనం తేన | ప్రోక్తో  
నారాయణ స్వయమ్ |

తైంగే

ఆపో నరస్య తనవ | ఇత్యపాం నామ శుశ్రుమః | ఆపూర్యతాభిరయనమ్ | కృతవా  
నాత్మనో యతః | అప్పుతే తే యత స్తస్మా | దసౌ నారాయణ స్మృతః | విః పక్షీష్ణు  
ర్గతిశ్చైవ | విష్ణునామ ప్రకీర్తితమ్ | వసుదేవాత్మజ స్తస్మా | ద్వాసుదేవ ఇతి స్మృతః |  
శివరహస్యే-విష్ణువాక్యే

దివ్యవర్ష సహస్రాన్తే | జఠరాత్తస్య ధీమతః | అథోద్వారా ద్వినిష్క్రాన్తో |  
భవామ్యహ మథోక్షజః | ఏవమాదీని నామాని | పరతత్త్వ వాచకానిన భవంతి | తస్మా  
న్ముముక్షుభిః వర్జనీయాని |

వాయవీయ సంహితాయాం

అల్పాన్తేవా నృరిత్యజ్య | కర్మణా మనసా గిరా | తమేన సాంబం సగణం | భజ  
భావ పురస్సరమ్ |

పరాశరపురాణే

విహాయ సాంబ మీశానం | భజన్తే దేవతాంతరమ్ | యే మహాఘోర సంసారే |

పతన్తి పరిమోహితాః విహాయ సాంబ మీశానం యతన్తే యే విముక్తయే తే  
మహాతమసాక్రాంతా న తేషాం పరమాగతిః

శ్రుతిః- దేవ నికాయే దేవస్త్వైవ బ్రాహ్మణ్యం బ్రాహ్మణోపాస్యత్వం చ ప్రపద  
మంత్ర సిద్ధ మిత్యాహుః

తాత్పర్య సంగ్రహే

త్వం బ్రాహ్మణ స్త్వదుపధావన మేవ కార్యం తద్బ్రాహ్మణై స్త్వదితరే న భవం  
త్యుపాస్యాః అబ్రాహ్మణో న పరవర్ణ నిషేవణేతు సంభావ్య ఏవ యదినః ప్రపదం  
ప్రమాణమ్ ప్రపదాఖ్యో హి మంత్ర స్సానువేదే స యథా త్వం దేవేషు  
బ్రాహ్మణోస్యహం మనుష్యేషు బ్రాహ్మణో వై బ్రాహ్మణ ముపధావ త్యుపధావా  
మీతి అస్మిన్నర్థే

పరాశరపురాణే

తతో విప్రస్య సంబంధః శివే నైవ హి యుజ్యతే సంకరా స్సర్వదేవాశ్చ  
వృషలస్తు పురందరః పితమహస్తు వైశ్యశ్చ క్షత్రియః పరమో హరిః బ్రాహ్మణో  
భగవాన్ రుద్ర స్సర్వేషా ముత్తమోత్తమః బ్రహ్మభావో హి రుద్రస్య బ్రాహ్మణ్యం  
నైవ హేతుజమ్ బ్రాహ్మణో వై సదాలోకే బ్రాహ్మణం చోపధావతి మహా  
బ్రాహ్మణ మీశాన ముపధావేన్నచేతరమ్ సదా మహాంత మాత్మానం విరూపాక్షం  
ద్విజోత్తమః అస్మిన్నర్థే

ఆదిత్యపురాణే

రుద్ర ఏవ సదాసాక్షా ద్బ్రాహ్మణో బ్రహ్మభావతః బ్రాహ్మణైః పరితస్తస్మా  
ద్బ్రాహ్మణో రుద్ర ఏవ హి ప్రజానాం పాలకో రాజా విష్ణు స్సర్వస్య పాలకః  
తేన రాజా హరి స్తస్య బ్రాహ్మణ్యం త్వోపచారికమ్ జగ ద్విస్తరణేచైవ కార్యవాన్  
భగవానజః కేవలం వైశ్య ఏవ స్యాత్ సన్న రాజా న ద్విజోత్తమః రాజాధిరాజ  
స్సర్వేషాం స్త్ర్యంబక స్త్రీపురాంతకః తస్యైవానుచరా స్సర్వే విష్ణు బ్రహ్మ  
పురోగమాః తస్మా ద్బ్రాహ్మణానాం స్వకీయ దేవతా మహాబ్రాహ్మణో రుద్ర  
ఏవ సముపాస్యః యథా

యజుర్వేదే

యో వై స్వాం దేవతామతి యజతే ప్రస్వాయై దేవతాయై చ్యవతే న పరాం



ప్రాప్నోతిపాపీయా నృవతి అస్వార్థః॥ యో వై స్వాం దేవతామతి యజతే।  
అతిక్రమ్య యజతే స్వాయై దేవతాయై ప్రత్యవతేదేవతాంతర ముపాసతే సః।  
పరాంగతిం న ప్రాప్నోతి కింతు పాపీయానృవతి యో వా అన్యం దేవం యజతే  
స్వకీయ దేవతాం విహాయ దేవతాంతర ముపాసతే సపాపీయా నృవతీ త్వర్థః।  
ప్రదేశాంతరే యో వా అయథా దేవతం యజ్ఞ ముపచరత్యా దేవతాభ్యోవృశ్చ్యతే।  
పాపీయా నృవతి అస్మిన్నర్థే॥

ఋగ్వేదే

మా త్వా రుద్ర చక్రధామ నమోభి రాదుష్ణుతీః వృషభమాసహూతీ।  
ఉన్నో వీరా నర్పయ భేషజేభి ర్భిషక్తమం త్వాం భిషజాం శృ(వృ)ణోమి।  
తాత్పర్య సంగ్రహే

దేవాంతరై స్సహ నమస్కృతి భూతయస్తే తోషాయనాలమలమేవ  
విపర్యయాయ ఇత్యాగమ వక్తారః వ్యాచక్షతేచ కిం చ తుల్య నమస్కారై ర్నర  
దైవత గామిభిః ద్రష్టవ్యా సృద్భృశ స్తుత్యా సమానాహ్వాన కర్మణి తేవయం  
చక్రధామ త్వామ్ సర్వదేవ నమస్కృతం అస్తి స నమస్కారాది నిషేధః।  
ఇతి శ్రుతి స్మృతి పురాణోష్వపి పరమేశ్వర మంతరేణ స్తుతి నమస్కారా  
నర్హాశ్చాన్యదేవతా ద్విజాతీభి ర్న భజనీయాః॥

ఇతి శ్రీవీరమాహేశ్వరాచార సారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే ఇతరదేవతా  
పరిత్యాగ మాహాత్మ్యం నామైకాదశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్ ★

ద్వాదశ ప్రకరణే

నమస్కారాధిపతిత్వ నిరూపణ మాహాత్మ్యమ్

శ్రీగీరీశపురోగమ త్రిదశరాటూచాతట ప్రస్ఫుర । ద్రత్న త్విణ్ణీకురుంబ  
యోగ మస్యణీభూతాంఘ్రిపద్మ ద్యుతే పాలేక్షోద్గత హవ్యవాహన పరిష్కృష్ట  
ప్రమాణోష్ఠక శ్రీసోమేశ్వర భక్తలోక హృదయాంభోజార్క తుభ్యం నమః।  
యస్మై కృతే నమస్కారే పురుషార్థ చతుష్టయమ్ దదాతి శంభుః సాధూనాం  
తస్మాదేవ నమోనమః అథ నమస్కారాధిపతిత్వం వక్ష్యామః నమస్కారాధి  
పతిత్వం పరమేశ్వరస్త్వేతి సోదాహరణ మాహ।

తాత్పర్య సంగ్రహే

దేవత్వదేక విషయాణి నమాంసి పుంసామ్ యస్మై నమ శ్రుతి బలా  
దవధారయామః దేవాంతరేషు విహితాన్యపి తాన్యమూని సోతాంసి సాగర  
ఇవ త్వయి సంపతంతి యస్తే నమ శ్రుతి బలాదితిద్వే శ్రుతి భవతః యస్మై  
నమ స్తస్మై తావజుష్టమ్ ననయన్నితి యస్మై నమ స్తచ్చిర ఇతి అనయో ర్బలాదితి  
యస్మై నమ ఇతి శ్రుత్యా ధర్మమాహ యస్మై నమ శ్రుతి రనూద్యనమస్వినం  
త్వామేకం నియోజక మువాచ పశోః కపర్ద్దీన్ అన్యా చ దివ్య శిశుమార శిరోభిధం  
త్వామ్ శక్తం తదిత్య ముభయం చ నమో విధాతుమ్ యచ్ఛుబ్ధ నిర్దేశా దుభయ  
మపి నమో లక్ష్యత్వేన ప్రసిద్ధం కించి దనువదంతే తదుద్దేశేన పశు నియోజనం  
తదాత్మనా చ దివ్య శిశుమార శిరోభిధ మితి దివ్యశబ్దేన శిశుమారాంతరేణ  
వ్యావృత్తి రుక్తా నమో విధాతుమితి నమ స్సంబంధ ప్రతిపాదనే తాత్పర్య భావ  
ఇత్యర్థః శ్రుతి ద్వయమపి నమో లక్షణతయా పశు నియోజనం శివమేవ వ్యాచక్షు  
ఇతి విస్పష్టమాహ అంగాంతరేషు విబుధాంతర సంస్థితేషు యశ్శింశుమార  
శిరసః పరితుప్యసే త్వమ్ తస్మై నమో భవతు మీశ్వర సాంప్రతం తే  
దేవాంతరాయ న కథంచి దనీశ్వరాయ తస్మాత్ ఇతి దేవాంతర ప్రతిక్షేప ఇతి  
తైత్తిరీయకా స్సమామనంతి భూః ప్రపద్య ఇత్యాది తత్ర కస్య శిశుమారతా  
నిరూప్యతే

యజుర్వేదే

యస్మై నమస్తచ్చిరో ధర్మ మూర్ధానంబ్రహ్మోత్తరాహను ర్యజ్ఞోధరా విష్ణు  
ర్భృదయగ్ం సంవత్సరః ప్రజననమశ్వినౌ పూర్వపాదావత్రి ర్మధ్యం మిత్రా  
వరుణావపరపాదావగ్నిః పుచ్చస్య ప్రథమకాండం తత ఇంద్రస్తతః ప్రజాపతి  
రభయం చతుర్థగ్ం సవా ఏష దివ్య శ్శాక్వర శ్శిశుమార ఇతి అభయమిత్యాత్మ  
లక్షణమ్ బ్రహ్మ యథా పరోక్షా దుభయ హేతు భూత సంసార నివృత్తిః  
తథా బృహదారణ్యే అభయం వై జనం ప్రాప్నోతీ(కప్రాప్నోసీ)తి తస్య  
శిశుమారాత్మనః శిరో వర్జమవయవాంతరాణి దేవాంతరత్వేన సంస్మాయంతే  
శిరసస్తు సంస్తవాయ పరిశేష సిద్ధిరీశ్వరతయా చ విరూపాక్ష ఏవ నమో  
లక్షణతయా భవతు మ్హర్తరి అనీశ్వర స్స ఏవ నమస్కారాన్వర్త ఇతి కిం పునః



ఈశ్వరే తిష్ఠతీతి న కథంచి ద్యుక్తమితి తథా చ రంగోపజీవినస్తు త్తదసాధారణ  
ముద్రాభి రభినయంస్వాపవాది ప్రాణాయామ ముద్రయా దేవ  
మభినయంతీత్యాహ యా వజ్రిణీ భవతి శంకర శంఖినీయ ముద్రా తథా  
కమలినీ భవతోపదిష్టా తాభి ర్భవంత్యభినయా విబుధాంతరాణామ్ మౌళి  
స్పృశాకర పుటాంజలి ముద్రయా తేవజ్రిణ్యాదికా స్తత దైవత్యా ముద్రాః  
పఠంతి చ వజ్రిణ్యా ముద్రయా శక్రం పద్మిన్యా దర్శయే ద్విధిమ్ శంఖిన్యా  
కేశవం రుద్రం శిరస్యంజలి ముద్రయా ఏవ మీశ్వర లక్షణ తయా నమసః  
ప్రమాణోష్ఠితే పరిగ్రహ ఏవ దేవతాంతరై రిత్యాహ దత్తం నమః కిమపి శుశ్రుమ  
దేవతాభ్య స్త్వామంతరేణ నమసా మవసాన భూమిమ్ తాస్త ద్ధృహీతుమనలం  
నహి కశ్చి దీష్టే చోరోపనీత మవధారయితుం కిరీటమ్ అన్య మన్య ముద్దిష్టాన్యపి  
నమాంసి మహేశ్వర ఏవ విశ్రామ్యంతి న మధ్యే ఫలం ప్రయచ్ఛంతి యథా  
ఋగ్వేదే॥ మరుతో బహ్వభాస మామనంతి స్తోమం వో అస్య రుద్రాయ శిక్వసే  
క్షయద్వీరాయ నమసాదిదిష్ట న యేభి శ్శివస్వవాం ఏవ యావభి ద్దివ స్సిషక్తి  
స్వవయశాని కామభిరితి అస్సార్ఘ్యః అద్య వః యుష్మాకం సిక్వసే నిగ్రహోనుగ్రహ  
శక్తాయ క్షయద్వీరాయ వాసీకృత(కుర్వద్) వీరగణాయ రుద్రాయ నమసా  
నమస్కారై స్సహ సహార్థే తృతీయా స్తోమం స్తోత్రం దిదిష్టన కుర్వంతి హే  
శివ పరమేశ్వర ఏభి స్తుతి నమస్కారైః స్తుతి నమస్కారయో ర్నానారూపత్వా  
దత్ర బహువచనమ్ స్వనశాః అనన్య సాధారణవశాస్వవాన్ యావభి ర్నికామభిః  
శిషక్తి సంయోజయ అన్య తాత్పర్యం మరుతః పరబ్రహ్మనుసందధతే తస్మై  
బ్రహ్మణే రుద్రాయ సంప్రీయమాణాని స్తోత్రాణి నమాంసి ప్రయచ్ఛంతి తథాపి  
యైః కైర్మానుషాదిభిస్తుతి నమస్కారై స్స్వసాపవశా త్తశివ ఉపేక్ష్యతే తేన కారణేన  
దేవతా అపి స్వేషేం స్తుతి నమస్కర్తృణాం తత్తత్ఫలం దాతు మసమర్థాః  
తస్మా దన్య విషయాణామపి స్తుతి నమసా మీశ్వర నిన సరిచర్యావస్థానాభి  
ప్రాయేణ చ కశ్చాపి భూతాధిపతిత్వేన సంస్తువతే సర్వం తే నమ ఇతి శ్రుతం  
తదిదం నమసా మవసాన భూమిమితి మహేశ్వర మంతరేణ నమః క్రియమాణం  
న యుక్త మాపద్యతే తత ఆహ తస్మై నమో భగవతే పరమేశ్వరాయ  
మంత్రోపిరాజతి చ యత్ర నిషీదసీతి సర్వం నిషీదతి యత స్త్వయి దేవదేవ  
సర్వం నమస్య మనయా తు దిశా మహేశ

యజుర్వేదే

నమస్తే అస్త్యాయతే నమో రుద్రపరాయతే నమో యత్ర నిషీదసీతి తత్ర  
నమస్య సంబంధాధిష్ఠానేపి నమ శ్రూయతే తత స్సర్వమిదం నమస్య మాపద్యతే  
అనయా తు దిశా అన్వేషేవ న్యాయేనేత్వర్థః అత్రోదాహరణ మాహ అథౌషధిపతే  
తే నమో నమో బ్రహ్మణే నమో అస్త్యగ్నయి ఇతి సర్వాధిష్ఠానత్వం సర్వస్య  
నమ స్సంబంధ హేతు రిత్యాహ ఇత్యాది వచన ప్రామాణ్యా న్నమస్కారాధిపతి  
త్వం పరమేశ్వరస్యైవ దేవతాంతరాణాం న భవతి

ఇతి శ్రీ వీరమాహేశ్వరాచార సారోద్ధారే శ్రీ సోమనాథభాష్యే పరమేశ్వరస్య  
నమస్కారాధిపత్య నిరూపణం నామ ద్వాదశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥ ★

త్రయోదశ ప్రకరణే

దక్షాధ్వర నిరసన మాహాత్మ్యమ్

ఆదౌ భృంగిరిటీశ్వరః కృతయుగే నామ్నా సుకేశప్రభుః స్త్రీతాయాం శివమంత్ర  
జాపనిరతః పాణి ర్ముని శ్రేష్ఠధీః ద్వాపారే వరవీరశైవ నిపుణ స్సానంద  
నామాంకిత స్త్వేవం భక్తహితార్థతః కలియుగే పాల్కుర్ని సోమాభిధః మహాధ్వరే  
యజ్ఞమృగోత్తమాంగమ్ చిత్వార్థ చంద్రాననసాయకేన తథా ద్విజా న్సంయతి  
యజ్ఞ్యనోపి ఛేత్తాసమాం రక్షతు వీరభద్రః అథ దక్షాధ్వర నిరసనం వక్ష్యామః॥  
శివస్య ప్రతికూలస్య దక్షస్యాస్యాధ్వరే సతీమ్ సుతాం దక్ష ఉవాచేదం క్రోధసం  
రక్తాలోచనః స్తబ్ధా త్మా తామస శ్శర్వ స్తమిమం త్వమిపాశ్రితా తేన త్వా  
మవమన్యేహం ప్రతికూలో హి మే భవః తథోక్తా పితరం దక్షం క్రుద్ధా  
దేవీదమబ్రవీత్ విద్యా చోరో గురుద్రోహీ వేదేశ్వర విదూషకః త ఏవ బహు  
పాప్మానా స్సద్యో దండ్యా ఇతి శ్రుతిః తస్మా దత్యుత్కటస్యాస్య పాపస్య సదృశం  
భృశమ్ సహసా దారుణో దండః స్తవ దేవా ద్భవిష్యతి త్వయాన పూజితో  
యస్మా ద్దేవ దేవ స్త్ర్యంబకః తస్మా త్తవ కులం దక్ష నష్టమిత్యవధారయ  
ఇద్యుక్తా పితరం దృష్ట్వా సతీ సంత్యజ్య సావ్యయా తదీయాం స్వతనుం త్యక్త్వా  
హిమవంతం యయాద్గిరిమ్ సూర్య ఉవాచ॥ యజ్ఞస్యపాలకో విష్ణుర్మృషువాన్  
యజ్ఞభాగవాన్ హుతాశనో యమో వాయు ర్వరుణో ధనద స్తథా జగచ్ఛ్రు



రహం దక్షసార్థం సదసి సంస్థితాః। భయం సంత్యజ్య సహసా స రుద్రః కిం  
కరిష్యతి। ఇతీదం వచనం శ్రుత్వా దధీచో మునిపుంగవః। సంక్రుద్దశ్చక్రి శక్రాగ్ని  
జల ధర్మ పురోగమాన్। దేవా నృషి గణాన్ సర్వాన్ దృష్ట్వా వచన మబ్రవీత్॥  
దక్షాదపి చ మార్తాండగర్జితం కృతవానసి। వీరభద్రేణ రుద్రేణ తే భవిష్యతి  
దారణమ్। తస్మా చ్ఛివైకభక్తశ్చ వీర్షశేషవ్రతశ్చసః। నేక్షేతార్కాది విబుధాన్ దక్షంతం  
సముపాశ్రితాన్ అస్మిన్నర్థే॥

కాత్యాయన శాఖాయాం

విష్ణునా సహితాన్ సర్వా నాగతాన్ యజ్ఞభాగతః। దృష్ట్వా దేవకులం కృత్స్న  
మీశ్వరేణ వినాగతమ్। దధీచో మన్యునా విష్ణో దక్షమేవ మభానత। దధీచ ఉవాచ।  
అపూజ్య పూజనాచైవ పూజ్యానాం చాప్య పూజనాత్। నరః పాప మవాప్నోతి  
మహద్వై నాత్ర సంశయః। అసతాం సమ్మతి ర్యత్ర సతామవమతి స్తథా। డండో  
దైవకృత స్తత్రసద్యః పతతి దారుణః। ఏవ ముక్త్యా సవిప్రర్షిః పున ర్దక్షమభాషత।  
పూజ్యం తు పశు భర్తారం। యస్మా న్నార్చయ సే ప్రభుమ్। తస్మా త్తవ కులం  
దక్ష। నష్టమిత్యవధారయ। దక్ష ఉవాచ। సంతి మే బహవో రుద్రా శ్శూలహస్తాః  
కపర్దినః। ఏకాదశ స్థితానశ్చ నాన్యం విద్మ మహేశ్వరమ్। దధీచిరువాచ। కిమేభి  
రమరై రన్యైః। పూజితై స్త్వద్విధేః ఫలమ్। రాజసాన్నాధ్వరస్యాస్య సరుద్రః పూజ్యతే  
త్వయా। బ్రహ్మ విష్ణు సురేశానాం స్రష్టాయః। ప్రభురవ్యయః। బ్రహ్మాదయః  
పిశాచాంతా। యస్య కింకరవాదినః। ప్రకృతీనాం పతిశ్చైవ పురుషోణాం చయః  
ప్రభుః। చిన్త్యతే యోగవి ద్వద్భి స్తత్త్వజ్ఞై రృషిభి శ్శివః। అక్షరం పరమం బ్రహ్మ।  
అరూపం సదసచ్ఛయత్। అనాదిమప్యనిధన మప్రతర్క్యం సనాతనమ్। య  
స్రష్టా యశ్చ సంహర్తా భర్తా యః పరమేశ్వరః। తస్మా దన్యం న పశ్యామి।  
శంకరాదధ్వర ప్రభుమ్। దక్షఉవాచ। ఏతన్మహేశాయ సువర్ణపాత్రే హవి స్సమస్తమ్  
విధిమంత్రపూతమ్। విష్ణో ర్నయామ్య ప్రతిమస్య భావమ్ ప్రభో ర్విభో  
రాహవనీయనీతమ్। దధీచి రువాచ। యస్మా న్నారాధితో రుద్ర స్సర్వ  
దేవేశ్వరేశ్వరః। తస్మా ద్దక్షతవాశేషో యజ్ఞోయం న భవిష్యతి। ఇత్యుక్త్వా పరమ  
క్రుద్ధో దధీచో మునిపుంగవః। అంతరేణ మహాదేవం క్షుద్రో విష్ణు స్త్వయార్చితః।  
శిరస స్తేధ్వరస్యాపి చేదోదక్ష భవిష్యతి। అంతరేణ మహాదేవం పూజితోసి

జనార్దన! అధ్వరే తవ దేవేశా ద్దండస్త్రీవో భవిష్యతి! అధ్వరే చాన్వితాయూయమ్!  
 మునయో రుద్ర వర్జితాః! యుష్మకం వేద సంబంధో భావీనైవ భవిష్యతి!  
 త్రిపుండ్ర ధారణే భస్మకుంఠనే వేదమంత్రితే! భవేయు ర్విముఖా యూయమ్!  
 యుష్మకం వంశజా స్తథా! వేదబాహ్యేషు తంత్రేషు పాంచరాత్రాదిషు ద్విజాః!  
 భవేయు ర్దీక్షితాయూయమ్! యుష్మకం వంశజా స్తథా! అంగేషు చాంకితా  
 యూయమ్! శంఖచక్రాంకుశాదిభిః! భవేయు శ్రృద్ధయా సార్థం వేదబాహ్య  
 ద్విజాధమాః! ఊర్ధ్వపుండ్రే తథా శూలే వర్తులే చతురస్రకే! చిహ్నే వేదవిరుద్ధే  
 తు భవేయు ర్బ్రాహ్మణాధమాః! శౌత స్మార్త సదాచారై ర్వరిష్టైశ్చ వివర్జితాః!  
 వేదబాహ్యే చ దుర్మార్గే భవేయు ర్బ్రాహ్మణాధమాః! పాషండాచార నిరతా  
 స్సర్వే నిరయగామినః! కలౌయుగే తు సంప్రాప్తే దరిద్రా శ్శూద్ర యాచకాః!  
 సర్వస్మా దధికో రుద్రః పశుపాశ విమోచకః! పరాజ్ముఖోస్తు యుష్మకమ్!  
 మాభూద్వాతాంత్రీకీగతిః! ఇతి శప్తాయయౌ విప్రాన్ దధీచో మునిపుంగవః!  
 స్వాశ్రమం ఋనిభిర్జుష్టమోంకారం నర్మదాతతే! గౌతమ ఉవాచ! ఏతే చ  
 బ్రాహ్మణా స్సర్వే యద్విషన్తో మహేశ్వరమ్! భవన్తు వేదబాహ్యే స్తే తమోపహత  
 చేతసః! యజ్ఞవైభవ ఖండేమహాదేవస్య రూపే చ మహాదేవస్య విగ్రహే! మహాదేవస్య  
 భక్తా చ మహాదేవస్య నాన్ని చ! మహాదేవస్య విజ్ఞానే మహాదేవ పరిగ్రహే!  
 మహాదేవస్య చ స్థానే మహాదేవస్య కీర్తిషు! మహాదేవ ప్రధానే చ మహాదేవాశ్రయేషు  
 చ! మహాదేవస్య చోత్కర్షే త్రిపుండ్రో ద్దూళనాదిషు! రుద్రాక్షధారణే రుద్రలింగ  
 సేవన పూజనే! రుద్రాలయాది రుద్రాక్ష రుద్ర యాత్రాది కర్మసు! యద్యత్ర  
 రుద్రసంబంధి తత్ర తత్రాపి దుర్జనాః! భవేయు ర్విముఖా యూయమ్! సర్వదా  
 బ్రాహ్మణాధమాః! శంఖచక్ర గదా చాప దండ పాశాంకుశాదిభిః! అంకితా  
 శ్రృద్ధయా యూయమ్! భవేయు బ్రాహ్మణాధమాః! శ్రుతి స్మృతి  
 పురాణోక్తేష్వేతేషు సకలేషు చ! భవేయు ర్విముఖా యూయమ్! సర్వదా  
 బ్రాహ్మణాధమాః! స్వదారాగమనేదైవ పరదార పరిగ్రహే భవేయు రున్ముఖా  
 యూయమ్! సర్వదా బ్రాహ్మణాధమాః! విష్ణ్వది దేవతా స్సర్వా విశిష్టా  
 శృంకరాదితి భాన్తి విజ్ఞాన సంపన్నా భవేయు బ్రాహ్మణాధమాః! వర్తులాశ్వత్థ  
 పర్ణార్ద్రచంద్రదీపాది లింగినః! భవేయు శ్రృద్ధయా యూయమ్! కలౌవీశ్వర



నిందకాః! విహీనజాతినామ్నా తు రూపేణ చ తథైవ చ! అంకితా శ్రద్ధయా  
 యూయమ్! భవేయు బ్రాహ్మణాధమాః! పితృ మాతృ సుత భాతృ భార్యా  
 విక్రయణ స్తథా! బంధు విక్రయణ స్తద్వ ద్భవేయు ర్బ్రాహ్మణాధమాః! దేవ  
 విక్రయణ స్తద్వ తీర్థ విక్రయణ స్తథా! ధర్మ విక్రయణ స్తద్వ ద్భవేయు  
 ర్బ్రాహ్మణాధమాః! సురా విక్రయణ స్తద్వ న్మాంస విక్రయణ స్తథా! మత్స్య  
 విక్రయణ స్తద్వ ద్భవేయు ర్బ్రాహ్మణాధమాః! బౌద్ధే చ్ఛార్వమతే చైవ పాంచరాత్రేత్వ  
 వైదికే! శాక్తే చ దీక్షితా యూయమ్ భవేయు ర్బ్రాహ్మణాధమాః! పాషండేషు  
 తథాన్యేషు మార్గేష్వ శ్రౌతకేషు చ! శ్రద్ధయా దీక్షితాయూయం భవేయు  
 ర్బ్రాహ్మణాధమాః! యుష్మకం వంశజాతాశ్చ సర్వే స్త్రీభి స్సహ ద్విజాః!  
 మదుక్తారప్రనాణేన భవేయు ర్బ్రాహ్మణాధమాః! బహునోక్తేన కిం సాక్షా చ్ఛివే  
 సంసారమోచకే! తత్సంబంధిషు సర్వేషు శ్రుతి స్మృత్యాదికేషు చ! యుష్మకం  
 వంశజాతానాం యుష్మకం చ తథైవ చ! శ్రద్ధాభావ స్తథైవాస్తు శాప స్తీవ్రః  
 కృతోమయా॥

శివరహస్యే

పాపానామపి బాహుళ్యా ద్దధీచస్యచ శాపతః! గౌతమస్య మునే శ్శాపా చ్ఛౌత  
 లింగం నరోచతే!

శ్రీస్కాండే

గౌతమస్య మునే శ్శాపా ద్దధీచస్యచ శాపతః! జన్మాంతరకృతా త్సాపా  
 దయమర్థో నరోచతే! ఇత్యాది గౌతమ దధీచి శాపోపహత ఋషయశ్చ తేషాం  
 వంశజాశ్చ! న దర్శనీయా న సంభాష్యాః! వీరభద్ర దక్ష సంవాదే! ససర్జ సహరో  
 వీరం వీరభద్రం గణేశ్వరం తతక్షణాదేవ దక్షస్య యజ్ఞవాటం హిరణ్మయమ్!  
 ప్రవివేశ మహాబాహు ర్వీరభద్రో గణావృతః! తం దృష్ట్వా భీతభీతోపి! దక్షో  
 దృఢ ఇవ స్థితః! క్రుద్ధవ ద్వచనం ప్రాహ! కో భవా నిమిహేచ్ఛసీ! తస్య తద్వచనం  
 శ్రుత్వా దక్షస్య చ దురాత్మనః! వీరభద్రో మహాతేజా మేఘగంభీర నిస్సనః!  
 స్వయం చాపి సమాలోక్య! దక్షం దేవైశ్చ సర్విజమ్! అర్ధగర్భ మసంభ్రాంత  
 మలోభా దుచితం వచః! వయం హ్యనుచరా స్సర్వే శర్వ స్యామిత తేజసః!  
 భాగాభిలిప్సయా ప్రాప్తాః! భాగో న స్సంప్రదీయతాం! అథ చేదధ్వరేస్మాకం! న

భాగః పరికల్పితః కథ్యతాం కారణం చాత్ర యధ్యతాం వామయాసురాః  
 ఇత్యుక్తా స్తే గణేంద్రేణ దేవా దక్షపురోగమాః ఊచు ర్మంత్రాః ప్రమాణం నో  
 నవయం ప్రవస్థితాః మంత్రా ఊచుః తమధ్వరే ప్రథమం సం దధానాః హవీ  
 రుద్రం చికితానా నమోభిః యేన పూర్ణం జగృహు ర్విశ్వరూపా జుష్టం దేవా  
 అమృతత్వం భజన్తే అస్వార్థః అధ్వరే యజ్ఞే ప్రథమ మాదౌతం రుద్రమ్ అస్య  
 రుద్ర శబ్దస్యాయ మర్థః రుర్ దుఃఖం దుఃఖ హేతుర్వా తం చ ద్రావయతీతి  
 సః రుద్ర ఇత్యుచ్యతే సద్భి శ్శివతత్వార్థవేదిభిః రుద్రశబ్దేన సర్వ సంసార దుఃఖ  
 నాశకః పరమేశ్వరో భిధీయత ఇతి సం దధానా స్సమ్యగ్దధానా ఏకాగ్ర మనసః  
 రుద్రార్చిత చిత్తవృత్తయ ఇత్యర్థః చికితానాః ప్రకాశమానాః విరాజమానా ఇతి  
 నిరుక్తి దర్శనాత్ ఏవం విధా దేవా స్తేన రుద్రేణ జుష్టం హవి ర్నమోభి ర్జగృహుః  
 హవి శ్శబ్దే నాత్ర రుద్రో ర్దిష్టం ద్రవ్య మవగమ్యతే జుషిప్రీతి సేవనయో రితి  
 ధాతోః కర్మణి నిష్ఠా తస్య రూపం జుష్టమితి అతశ్చాయ మర్థః తస్మై  
 పరమేశ్వరాయ సమర్పిత మేతత్ దేవాః నమోభి ర్జగృహుః గ్రహ ఉపాదానాన  
 ఇతి ధాతో స్స్వికారోపగమ్యతే రుద్రేణ సేవితం భక్షితం ద్రవ్యం పశ్చా త్రసాద  
 రూపేణ సర్వేపి భక్షయామాసురిత్యర్థః తత్రసాదోపభోగస్య ఫల మవగమ్యతే  
 అమృతత్వం భజంత ఇతి న విద్యతే మృతం మరణం తదమృతం తస్య భావః  
 అమృతత్వం పున ర్భవరాహిత్యం భజన్తే ప్రాప్నువన్తీత్యర్థః అస్మిన్నర్థే మంత్రాంతరమ్  
 ఇమం పశుం పశుపతే తే అద్య బధ్నా మ్యజ్ఞే సుకృతస్య మధ్యే అనుమస్యస్వసు  
 యజా యజామ జుష్టం దేవానామిదమస్తు హవ్యమ్ అస్వార్థః॥ దేవానాం ఇదం  
 జుష్టం హవ్యమస్తు మంత్రా ఊచు స్సురా యూయమ్ తమోపహత చేతసః  
 యేన ప్రథమభాగార్హం న యజధ్వం మహేశ్వరమ్ తథోక్తా అపి తే మంత్రై  
 ర్దేవా స్సంమూఢ చేతసః భద్రాయనద దుర్భాగం ప్రహార మవలిప్సవః  
 యద్వక్తవ్యం చ పథ్యం చ స్వవాక్యం తద్వృధా భవత్ తథా తతోయయు  
 ర్మంత్రా బ్రహ్మలోకం సనాతనమ్ అస్మిన్నర్థే శ్రుతిరప్యస్తి యజ్ఞే సువిష్టా స్సభికాః  
 పురస్తా దూచు ర్మంత్రా స్సహసా కుప్యమానాః దృష్ట్వా సపూషా మఘవాన్  
 సదేవాన్ సర్వాన్ శృణుధ్వం న యజధ్వ మీశమ్ యస్మా త్రామాణ్యా  
 దఖిలాధ్వరాధిరాజస్య భాగం నదదు ర్యథోక్తం తస్మా ద్భవిష్యన్తి మహాతురాస్తే



రుద్రేణ భద్రేణ గణాధిపేన నేత్రేత సూర్యం సహసా సహర్షిజానితీదముక్త్యా  
మంత్రా స్తిరోహితా ఇతి శ్రుతి స్మృతి పురాణాదిభి ర్మంత్రైశ్చ పరమేశ్వర ఏవ  
ప్రథమభాగార్థ ఇత్యుక్తే సతి తదపి శ్రుత్వా దేవాః ప్రథమభాగార్థస్య రుద్రస్య  
నదదుర్భాగమితి తదధ్వరే దక్షాదపి ప్రతికూలాస్థితా సుర్యే దేవా స్సదా న  
భజనీయా న దర్శనీయాశ్చ ప్రదేశాంతరే అథోవా చ గణాధ్యక్షో దేవా నిష్ణు  
పురోగమాన్ మంత్రాః ప్రమాణం న కృతా యుష్మాభి ర్బలదర్పితైః యస్మా  
దస్మి న్మఖే దేవా ఇత్థం వయమసత్కృతాః తస్మాద్వో జీవితై స్సౌకమపనేష్యామి  
గర్వితమ్ ప్రదేశాంతరే తథా సవజ్రిణం సూర్యమ్ రుద్రాన్ రుద్రగణాగ్రణీః  
భద్రో మూర్ధ్ని జఘానాశు వామపాదేన లీలయా అసిభిః పానకం భద్రః  
పట్ట పైస్తు యమం యమీ రుద్రాన్ నిశాత శూలేన ముద్గరై ర్వరుణం ధృఢైః  
పరిఘై ర్నిర్మతిం వాయుమ్ లంకైష్ట్యంకధర స్వయం విచిచ్ఛేద రణే వీరో  
లీలయైవ గణేశ్వరః తతో దేవ్యా సురస్వత్యాః నాసికాగ్రం సుశోభనమ్ చ కర్త -  
కర జాగ్రేణ దేవమాతు స్తథైవ చ చిచ్ఛేద చ కుఠారేణ బాహుదండం విభావసోః  
అగ్రతోద్వ్యంగులాం జిహ్వో మాత్తహవ్యాం లులాయ చ స్వాహా దేవ్యా స్తథా  
దేవో దక్షిణం నాసికాపుటమ్ చ కర్త కరజాగ్రేణ వామత స్తన చూచుకమ్  
భాగ్య విపులేనేత్రే శతపత్ర సమప్రభే ప్రసహ్యోత్పాటయామాస భద్రః సరమ  
వేగవాన్ పూష్ణోదశన రేఖాం చ దీప్తముక్తావళీమివ జఘాన ధనుషః కోట్యా  
సతేనా స్పష్ట వాగభూత్ తత శృంగ్రమసం దేవః పాదాంగుష్ఠేన లీలయా క్షణా  
త్క్రిమిమివాక్రమ్య ధర్షయామాస లీలయా శిరశ్చిచ్ఛేద దక్షస్య భద్రః సరమ  
శోభనమ్ క్రోశంత్యామేవ వైరిణ్యామ్ భద్రకాఞ్చై తదౌచ తత్ తత్రప్రాప్తౌ  
సమాదాయ శిర స్తాళ ఫలోసమమ్ సా దేవీ కందుక క్రీడమ్ చకార సమరాంగణే  
శరేణార్దేందు వక్త్రేణ స వీరోద్వర పూరుషమ్ మృగరూపేణ ధావంతమ్  
విశిరస్కం తథా కరోత్ అస్మిన్నర్థే ।

లైంగే

యజ్ఞస్య చ శిర శ్చేత్తా పూష్ణోదంత వినాశకః వహ్నిర్ హస్త హర స్సౌక్షా ద్భగ  
నేత్ర నిపాతనః పాదాంగుష్ఠేన సోమాంగ పేషకః ప్రభు సంజ్ఞకః సరస్వత్యా  
మహాదేవ్యా నాసికోర్ద్వౌష్టకృంతనః ఉపేంద్రేంద్ర యమాదీనామ్ దేవానా  
మంగతక్షకః నమ స్తక్షభ్య ఇతి శ్రుతిః ।

యజుర్వేదే

తదేవ సంయోగై రుపాస్య ర్యదిత ద్రుద్రస్య ధనుః | రుద్రస్య త్వేవ ధనురార్చిః  
శిర ఉత్పిపేష | ధనురగ్ని విశ్చరద్యో విష్ణోః | శిరః ప్రతిచింద్యహి తతుత్తుష్ణుమితి  
పపాత |

లైంగే

పపాత చ తథా భూమౌ | వినంజ్ఞః పురుషోత్తమః | పునరుత్థాయ తం హంతుమ్ |  
చక్రముద్యమ్య స ప్రభుః | వృష్ట్యం భయతదీనాత్మా | కరేణేవ స్తనం శిశుః | అతిష్ఠచ్చకిత  
స్తేన పాషాణ ఇవ నిశ్చలః | త్రిభిశ్చ ఘర్షితం శౌర్జ్జం | ద్విధా భూతం ప్రభో  
స్తథా | శౌర్జ్జకోటి ప్రసంగాచ్చ చిచ్ఛేద శిరసి ప్రభుః | వృద్ధవయాః సువీరః నకిష్టమ్ |  
ఘ్నతీతి తద్ఘ్నం పపాత | శిరస్తస్య ధరాతలే వాయునా ప్రేరితం చైవ | పూణజేన  
పినాకినః | ప్రవివేశ క్షణాదేవ తథాహ్యహవనీయకే |

ప్రదేశాంతరే |

శౌర్జ్జకోటి ప్రసంగాచ్చ | కేశవస్య మహాత్మనః | స శిరశ్చేదయామాస | వీరభద్రో  
మహాబలః | అరుణకేతుకీ బ్రాహ్మణమ్ | రుద్రస్య త్వేన ధనురార్చిః | శిర ఉత్పిపేష  
సప్రవర్గ్యో భవ త్తస్మాత్ | య స్య ప్రవర్గ్యేణ యజ్ఞేన యజతే రుద్రస్య సశిరః  
ప్రతి దధాతి స్థలాంతరే | యజ్ఞో వై మఖః తస్యై తచ్చిరః | యత్రవర్గ్యః వాజసనీయే  
ధనురార్చిః | ప్రకృత్యామనంతి విష్ణోః | శిరఃప్రతిచ్ఛిదేత | పునరపి వాయవీయే | శూలవేగ  
ప్రరుగ్ణాచ్చ | చిన్న బాహూరు వక్షసః | వినికృత్తోత్తమాంగాంశ్చ | పేతురుర్వాం  
సురోత్తమాః | నికృత్త బాహవః కేచిత్ | కేచిల్క్లాన వరాననాః | బాష్పేవదారితాః  
కేచి | న్నిపేతు రమరాభువి | విశిఖోన్మాద గాత్రైశ్చ | బాహుభి శ్చిన్న సంధిభిః |  
ప్రవృత్త నయనాః కేచి | న్నిపేతు ర్భూతలే మృతాః | భూమిం కేచి త్రవివిశుః |  
పర్వతానాంగుహాః పరే | అపరే జగ్మురాకాశ | మపరే వివిశుర్జలమ్ | తథా సంచిన్న  
భిన్నాంగైః | స వీర శిరసో బభౌ | పరిగ్రస్త ప్రజావర్గో | భగవానివ భైరవః | ఘర్షితా  
భూతభేతాశ్చై | ర్దారా స్ఫుర పరిగ్రహాః | యథా కలియుగే జారై | ర్భలేన కుల  
యోషితః | అరిష్టనేమినం సోమమ్ | ధర్మం చైవ ప్రజాపతిమ్ | బహుపుత్రం  
చాంగిరసమ్ | భృంగాస్యం కాశ్యపం తథా | గళే ప్రగృహ్య బలిన్ | గణపా స్సింహ  
విక్రమాః | భర్త్యయంతో భృశం వాగ్భి | ర్నిజఘ్నుర్ మూర్ధ్ని ముష్టిభిః | అహో



నిధి విపర్యాస మశ్వమేధో యమధ్వరః యజమాన స్వయం దక్షో బ్రహ్మ  
పుత్రః ప్రజాపతిః ధర్మాదయ స్సదస్యాశ్చ రక్షితా గరుడధ్వజః భాగాంశ్చ  
ప్రతిగృహ్లాన్తి సాక్షాదింద్రాదయ స్సురాః తథాపి యజమానస్య దక్షస్యాధ  
సహర్షిజః సద్య ఏవ శిరశ్చేద స్సాధు సంపద్యతే ఫలమ్ తస్మాన్నావేద నిర్దిష్టం  
నదేశ్వర బహిష్కృతమ్ నాసత్పరిగృహీతం చ కర్మ కుర్యాత్కదాచన కృత్వాతు  
సుమహ త్పుణ్య మిష్ట్యై యజ్ఞశతైరపి న తత్ఫల మవాప్నోతి భక్తిహీనో నుహేశ్వరే  
కృత్వాతు సుమహ త్పాపమ్ భక్త్యై యజతి య శ్శివమ్ సమహాపాతకై స్సర్వైః  
ర్ముచ్యతే నాత్ర సంశయః బహునాత్ర కిముక్తేన వృధా దానం వృధా తపః వృధా  
యజ్ఞాః వృధా హోమా శ్శివ నిందారతస్య తు తస్మాద్విరభద్రేణ నానాంగ  
విహీనాశ్చ పరాజితాశ్చ దక్షస్య పక్షష్టిత విష్ణుముఖ్యా స్సురా స్సదా వర్జనీయా  
బభూవుః శివ ఏకోద్యేయ శ్శివంకర స్సర్వమన్య త్పరిత్యజ్యేతి శ్రుతి వచనాత్  
శివైకభక్తినిష్ఠై శ్శివభక్తై ర్దక్షాధ్వరా త్రాగేవ విష్ణు పురోగమా స్సర్వే దేవా స్సదా  
న భజనీయాః యథా

మానవ పురాణే

తత స్సుకేశ స్స యయౌ తిమిరద్విప కేసరీ మహాంస్తనశ్వర స్సూర్యః స్త  
ద్విఘాత మచింతయత్ పరమాక్రంద నూలోక్య పురుషాణాం కటంకటం  
నమో భవాయ శర్వాయ ఇద ముచ్చై రుదీరయన్ తదాక్రందిత మాకర్ణ్య  
చారణావన గోచరాః హోహేతిచ కృశు స్సర్వే శివభక్తస్య తప్యతః తచ్చారణ  
వచ స్సర్వమ్ శ్రుతవాన్ సర్వగో వ్యయః క్రుద్ధస్తు భగవంతం తమ్ భానుమంత  
మపశ్యత దృప్యమాత్ర స్త్రినేత్రేణ నిపపాత తతోంబరాత్ గగనాత్ ప్రపరిభ్రష్టః  
పథి వాయునిషేవితః యదృచ్ఛయా నిపతితం నృంత ముక్తం యథా ఫలమ్  
చారణై ర్వేష్టితో భానుః స్రవిభాత్యంబరా త్పుతన్ అర్హపక్వం యథా తాల  
ఫలం కపిభి రావృతమ్

సర్వాగమోత్తరే

రోగాశ్చ వివిధాకారా దేవలోకే వ్యవస్థితాః పూష్ణోదశన వైకల్యం భుజస్తంభ  
శ్శచీపతేః క్షయరోగాశ్చ సోమస్య సుమర్థాన్ పరికీర్తితః జ్వరశ్చ సుమహానాసీ  
ద్దక్షస్యాపి ప్రజాపతేః యజ్ఞస్య హి శిరో రోగో వరుణస్య జలోదరమ్ మార్తాండ

భానోః కుష్ఠంచ ఘంటాక్షర్ణస్య శాపతః తస్మి న్మఖే యజ్ఞభాగాభీష్పయా ప్రాప్తై  
ర్విష్ణు పురోగమై ర్దైవై స్సహ జగ చ్చక్షుషిమైయ్యవస్థితే సతి సరుద్రః కిం  
కరిష్యతీత్యేవ ముక్తస్య సూర్యస్య పరమేశ్వర నిరాకరణ దోషేణ తన్నేత్రో  
త్పాటనం దంతచ్ఛేదనం చాభూత్

వాయుపురాణే

సుకేశాభిధానస్య వీరశైవాచార నిరతస్య భక్తస్యాపకార దోషేణ గగనా  
త్పరిభ్రష్టోభూత్ సర్వాగమోత్తరే వీరశైవవ్రతాచార్య ఘంటాక్షర్ణ నామధేయస్య  
ప్రమథస్య శాపదోషేణ దంతార్భుతం చ కుష్ఠరోగం చాభిప్రాప్తవాన్ తస్మా  
త్కారణా చ్ఛివస్యాపి శివభక్తానామపి నానావిధాపకారీ సూర్యో విషేశేణ న  
భజనీయో న దర్శనీయః దక్షాధ్వరే వీరభద్రేణావమానితా స్సర్వేదేవాః  
పరమేశ్వరస్య కృపావలోకనేన పున స్తత్తత్పదప్రాప్తిం నోపలబ్ధవంతః కిమితి  
కేచిద్వదన్తి । తథా న భవతి పరమేశ్వరోపి తేషాం తత్తత్పదప్రాప్తిం కృతవానపి  
దధీచి గౌతమాది మునీనాం శాపఫలాని వృధా న కరోతి తద్యథా స్కాన్తే॥  
విష్ణు శాపోపశమనాధ్యాయే పునః పరమేశ్వరేణ లబ్ధ ప్రసాదస్య విష్ణో ర్భృగుశాప  
నిమిత్తాని దశజన్మాని నివృత్తాని భవన్తి కిం తథైవ పరమేశ్వర శాపోపహతస్య  
బ్రహ్మణశ్చాపి పునః పరమేశ్వరస్య ప్రసాదే వైవ పూర్వపదం లబ్ధవతోపి  
పూజార్హత్వం భవతి కిం తథైవ దక్షశాపోపహతస్య శశాంకస్యాపి పరమేశ్వరస్య  
ప్రసాదాత్ ప్రతివాసరం కళావృద్ధిం లబ్ధవతోపి క్షయమోచనం భవతి కిం  
దైత్యాచార్యేణ శుక్రేణ కచః సప్రాణోపి పూర్వశాపఫల నివృత్తి ర్భవతి కిమ్  
శివః తద్వ త్పరమేశ్వరాపరాధినాం కృత ప్రసాదోపి తత్తత్పదప్రాప్తిమేవ కరోతి  
శాపఫలాని వృధా న కరోతి॥

ఇతి శ్రీవీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే దక్షాధ్వర  
నిరసన మాహాత్మ్యం నామ త్రయోదశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్ ★

చతుర్దశ ప్రకరణే

నారాయణోపనిషద్ధర్మ నిర్ణయః

సర్వోపనిషదామర్థమ్ ప్రకాశయతి య స్సృధీః తస్మై శ్రీసోమనాథాయ



నమో భక్తప్రియాయ చ| అథ సర్వోపనిషదా ముపాసనోపాస్య పురస్కరం  
నారాయణోపనిషదుక్త ముపాస్యత్వం నిరూపయతి| సర్వాభిరప్యపనిషద్భి  
రుపాసనోక్తాం నారాయణోపనిషదం పరిభావయానుః| పరిశీలయాను ఇత్యర్థః|  
నారాయణోపనిషది మహేశ్వరోపాసన విషయా స్త్రయోనానావాకా  
స్సమామ్నాయంతే| అణోరణీయాన్ సహస్రశీర్ష మృతగ్ం సత్యమితి తత్ర  
ప్రథమానువాకోపక్రమేణ వివిధపరిణామ ప్రపంచాధిష్ఠాతృ త్వేన తత్తత్పరిణామ  
వత్తయా అణీయస్తాది గుణయుక్తత్వం ఆత్మాధిష్ఠాతృత్వాత్| ఋతశబ్దేనాప్యప  
చర్యమాణ కర్మభిః పరామ్భుష్టం నిరతిశయ మభిమతశాలిన ఇతి మహేశ్వరస్యాభి  
మత ఫల ప్రదాతుః తస్యైవ ప్రసాదాత్మా యదాత్మజ్ఞాన నిరతః నిఖిలలోకం  
పశ్యతీత్ముక్తం అత్రోపనిషత్| శ్వేతాశ్వతరాణాం| యథైవ బింబం హృదయావ  
లిప్తం| తేజోమయం భాసతే తత్సృధాంతమ్| తదాత్మతత్వం ప్రసమీక్ష్య దేహీ|  
ఏకః కృతార్థో భవతివీతశోకః| యదాత్మ తత్వే నతు బ్రహ్మతత్వమ్| దీపోపమే  
నేహయుతం ప్రసశ్యేత్| అజం ధృవం సర్వ తత్త్వై ర్విశుద్ధమ్| జ్ఞాత్వాదేవం  
ముచ్యతే సర్వపాపైః ఇతి ఆత్మజ్ఞానేన వికృతి సంబంధం విషాద మపహాయ  
మహేశ్వర సాక్షాత్కారా దభిలైరపి బంధనైః క్లేశాదిభి ర్ముచ్యత ఇత్యర్థః|  
మధ్యమానువాకే తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా| అణీయోర్ద్వా వ్యవస్థితా| నీలతోయద  
మధ్యస్థా విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా| నీవారశూకవత్తన్వీ| సీతాభాస్వత్యణూపమా|  
తస్యా శ్శిఖాయా మధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థితః|

తాత్పర్యసంగ్రహే

మధ్యమానువాకాభిహితస్య పరమపురుషస్య నారాయణస్య ఉపాస్యత్వా  
సంభవా దుపాసకత్వమేవ పరిశిష్యత ఇత్యాహ| నాసా ముపాసన ముపాసకత్వేవ  
దూరే| తస్మా దుపాసకతయా పరిశేష సిద్ధిః| అంతర్వ్యవస్థిత గిరా పరమాత్మన  
స్తే| శబ్దా ద్ద్విధాభివిదితం త్వదుపాసకత్వమ్| వహ్ని శిఖాయా నారాయణ  
సంబంధిత్వ మనంతరమేవోపపాదయాను ఇతి| నను పరమాత్మ శబ్దః పరమ  
పురుషే శివే దృశ్యతే ఆత్మా నారాయణః పర ఇతి స ఏవ శిఖా వాక్యే కిం న  
దృశ్యతే| ఇత్యత ఆహ| అస్య స్థితోపి హృదయే పరమ స్వమాత్మా| యుక్తం న  
కస్య పరమాత్మతయాభిధానమ్| స్వేన స్వయం మనసి వహ్ని శిఖాంతరాళే|

తిష్ఠ త్యుపాస్య ఇతిహాస్య పదం న తస్య ఏకస్త్వేన యుగప దుపాస్యోపాసకత్వా సంభవా న్నత్వస్యాత్ర పరమాత్మతయా గ్రహణమ్ అత్మా నారాయణః పర ఇతి తు పరమాత్మాభిధానమ్ నారాయణస్య గౌణమితి భావః ఉపాసక పురుష వర్ణనమపి ఉపాసనాయామ్ శ్రద్ధాహేతురిత్యాహ నారాయణస్య హృదయం సుషిరం మహాగ్నిః అగ్నే శ్శిఖా చ పరమాత్మపదం యదుక్తమ్ సర్వోప్యుపాసన విధేరయ మర్థవాదః శ్రద్ధా విశిష్ట పురుషోచరణా ద్విధేయః ఇత్యాది నారాయణోపనిష ద్వాక్య ప్రామాణ్యా న్నారాయణస్యోపాసకత్వమేవ సిద్ధం భవతి తస్యా శ్శిఖాయా మధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థిత ఇతి వచనాత్ పరమాత్మ శబ్దః పరమేశ్వర ఏవ దృశ్యతే తస్యోదాహరణమాహ ఋత్యం సత్యం పరబ్రహ్మ పురుషం కృష్ణ పింగళమ్ ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షమ్ విశ్వరూపాయ వై నమో నమః

శివసంకల్పోపనిషది

ఋత్యం సత్యం పరమ్ బ్రహ్మ పురుషం కృష్ణ పింగళమ్ ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షమ్ తన్నేమన శ్శివసంకల్పమస్తు॥

బ్రహ్మబిందూపనిషది

న తత్పరం బ్రహ్మ విభాతి తత్ర దేవా న ఋషయో న పితరో న ఈశతే ప్రతి ఋధ్యస్వ సర్వం ఋధ్వా స శివ ఏకో దేవ స్సర్వభూతేషు గూఢ స్సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా॥

అథర్వణవేదే

తత్పరం బ్రహ్మేతి స ఏకోరుద్ర స్స ఈశ స్స భగవాన్ స మహేశ్వర స్స మహాదేవ ఇతి॥

యజుర్వేదే

మనః పరమాయ చ పరతరాయ చ నమః పరమాత్మనే చేతి ఏకమేవా ద్వితీయం బ్రహ్మేతి॥

కూర్మే-ఈశ్వర గీతాసు

అలింగమేక మవ్యక్తం లింగం బ్రహ్మేతి నిశ్చితమ్ ఏక ఏవ రుద్ర ఇతి బ్రహ్మ శివోమ ఇతి



కైవలోపనిషది

ఉమాసహాయం పరమేశ్వరం ప్రభుం త్రిలోచనం నీలకంఠం ప్రశాంతమ్।  
ఇత్యాది వచన ప్రామాణ్యా త్పరబ్రహ్మ పరమాత్మా పరమేశ్వర ఇతి శివస్య  
నామ పర్యాయాః। తత్త్వంతర వాచకా న భవంతి। ఉపాసకత్వేపి పరమపురుషస్య।  
పరబ్రహ్మభిధాన ముపలభ్యత ఇత్యాహ। బ్రహ్మోచ్యతే పరమసౌ పరమం చ  
తత్త్వం జ్యోతిః పరం చ పరమేశ్వర పద్మనాభః। త్వద్భావనైక రసిక స్త్వ దనన్య  
భావా న్మంత్రీ యథా గరుడ భావనయా గరుత్మాన్ తథా మధ్యమానువాకే।  
పరమ పురుషోపాసన ముచ్యతే। తస్య సరబ్రహ్మత్వాదిభి రనేకై రుపాస్య ధర్మై  
రభిధానా దత ఆహ। నారాయణస్య యదుపాస్య తయాభిధానమ్। మత్వా ఫలం  
తదిహ నోప లభేత కశ్చిత్ నను కేవలమస్య విశ్వం నారాయణమితి విశ్వత్వ  
మామ్నాయతే పతిం విశ్వస్యేతి శివస్య విశ్వపతిత్వమపి అత ఆహ। విశ్వాత్మన  
స్తుతిషు నిశ్వపతిత్వవాదమ్। సంగచ్ఛతే స్తుతిరిహైవ రథాంగపాణేః। విశ్వస్య  
పత్యురథ విశ్వతయాభిధానమ్। నాలంగుణాయ గుణ గృహ్య నికర్ష హేతుః।  
విశ్వత్వ విశ్వపతిత్వయోః ఛాయా తపయోరివ పరస్పర విరుద్ధయో రేకత్ర  
సమావేశా సంభవా ద్విశ్వపతిత్వవా దరిస్తుతిరేవ ఉత్కర్ష హేతుభి స్తవనం  
అపకర్ష హేతుభి ర్నిందేతిసర్వజనానామ్। యచ్చ కించి జ్జగ స్సర్వమితి వచనాత్।  
విష్ణో ర్జగద్వ్యాప్తకత్వమేవ సిద్ధం భవతి తత్పతిత్వం న భవతి నను శివా దన్యోయ  
ముపాస్యః ప్రతీయతే స శివ స్సేంద్ర ఇతి శివాదన్యత్వేన సంస్తవాత్ అత ఆహ।  
త్వామంతరేణాన కథం చిదుపాసనీయమన్యం బ్రవీతి స శివస్తుతిరంతకారే।  
యద్బ్రహ్మశబ్ద సమభి వ్యవహార యోగ త్సంహారకారిణి హరే శివశబ్దమాహుః।  
స శివస్తుతిరితి స శివఇత్యేవం రూపాస్తుతిః। అత్ర శివశబ్ద శ్రూయమాణ  
స్తత్తదధికార వచ్చై స్సహపాతా దధికార విశేష ఏవ కాలాత్మని గౌణ వృత్త్యావర్తత  
ఇతి స్థానం యథాంతర ముపాస్తి రుపాసకోవా యాసా పరాపరతయా ద్వివిధా  
విభూతిః। యద్వాపునర్విషమనేత్ర ముపాసితవ్యమ్ నారాయణోపనిషదాహ  
తదత్ర సర్వమ్ దప్రాం విపాప మిత్యాదినా హృదయాకాశాఖ్యం స్థానముక్తం।  
ఉపాసితవ్యమిత్యుపాసనమ్ సహస్రశీర్షక మిత్యుపాసకః స బ్రహ్మేత్వాదినా  
విభూతి స్సేంద్ర స్సోక్షరః పరమః స ఇంద్ర స్సోచిలోప ఇత్యాదినా సులోపః।

సః పరమోక్షర ఇతి నారాయణస్వాభిధానం నారాయణం దేవమక్షరం పరమం  
 పదమితి ప్రత్యభిజ్ఞేయమానత్వాత్ ఉపాసకస్య సత్వ్యధికారిత్వ ప్రదర్శనాయ  
 స్వరాట్ స్వస్మిన్ రాజత ఇతి । ఈశ్వరాధీశ్వరః పశుపతిః పశవో విరూపా  
 ఇత్యుపక్రమ్యత్వం స్వరాడనుమన్యతా మితి శ్రుత్యంతర దర్శనాత్ సోయ  
 మీశ్వరః తత్తదధికారిభిః బ్రహ్మాదిభి స్సదాత్మక ఇతి స్మాయత ఇతి బ్రహ్మాదయ  
 స్తద్విభూతయ ఇత్యాది వచనా దుపాసకో విష్ణుః ఉపాస్య శ్శివ ఇతి నిశ్చేయతే  
 తృతీయానువాకేఽఋత్యం సత్యమిత్యాదినా నిరాలంబోపాసనాభావా దాలంబన  
 విశేషః కృష్ణపింగళత్వాది రూపః ప్రదర్శిత ఇతి యథైవ మీశ్వరోపాసనేన  
 తాత్పర్యమస్యా ఉపనిషదః కథం తర్హి నారాయణోపనిష దుపదేశః అత ఆహా॥  
 యజ్ఞాత్మనా స్వయనుసావృషిణోపదిష్టో నారాయణోపి భవతా ప్రతిపాద  
 యిత్రా అత దృష్టాంతమాహ సూక్తం యథా పురుషదైవత మంతకారే  
 నారాయణార్థమితి తద్వ్యపదిష్టనూహుః నారాయణార్థమితి యదాహ  
 శౌనకర్షిః నారాయణః పురుషో దేవతేతి పురుషస్య హరే స్సూక్తమితి చ పురుషేణ  
 నారాయణే నేత్యాపస్తంబః ఇత్త మతిశయిత మహిమ్నా పరమపురుషే  
 ణాప్యూపాసనీయః పరమేశ్వరః తస్మాన్నారాయణోపనిషది అణోరణీయాన్  
 సహస్రశీర్ష మృత్యోం సత్యమిత్యనువాకత్రయ వచన ప్రామాణ్యా దుపాసకో విష్ణు  
 రుపాస్య శ్శివః

ఋగ్వేదే

తవ శ్రియే మరుతో మర్తయంత రుదయత్తే జనిమ చారు చిత్రమ్ పదం  
 య ద్విష్ణోః పరమం నిధాయూతి అస్వార్థః హే రుద్ర తే తవ చారు చిత్రం  
 యజనీయం పూజనీయమిత్యర్థః జనిమేతి లింగనామ యజ్ఞనిమ శివలింగమస్తి  
 తచ్చివలింగం మరుతః దేవాః శ్రియే ఐశ్వర్యార్థం మర్తయంతః కరస్పర్శన  
 పూర్వకం యజన్తి తస్మాత్కారణాత్ విష్ణోః పరమం తవయ త్పదం నిధాయ  
 తత్పదం ప్రాప్నువన్తి విష్ణు ప్రముఖదేవాః పరమేశ్వరస్య సమ్యగర్చన ఫలాదేవ  
 తత్తదైశ్వర్యఫలం ప్రాప్నువన్తి త్యర్థః తస్మా ద్విష్ణుః పూజకః పూజ్య శ్శివః  
 అస్మిన్నర్థే॥

శివధర్మశాస్త్రే- ఇంద్రనీలమయం లింగం విష్ణుః పూజయతే సదా విష్ణుత్వం  
 ప్రాప్యతే తేన సాద్భుతైకం సనాతనమ్



నాయవీయ సంహితాయాం

తతో జనార్దన స్తుష్టో వరం ప్రాప్య మహేశ్వరాత్ జగామ భాస్వరం రమ్యం |  
వైకుంఠస్థాన ముత్తమమ్ | సంస్తాయమానో దీప్తాంగో దేవై ర్మునిగణై స్సదా |  
ధృత త్రిపుండ్రకో దివ్యై రుదాక్షేశ్వ విభూషితః | శుశుభే సతతం విష్ణు ర్భస్మ  
దిగ్గతనూలతః | త్రిపుండ్రాంకిత సర్వాంగో జటామండల మండితః | ఇతి తత్త్వ  
విష్ణువ్యావర్తనమ్ | బ్రహ్మపూజయతే నిత్యమ్ | లింగం శైలమయం శుభమ్ | తస్య  
సంపూజనాత్తేన | ప్రాప్తం బ్రహ్మత్వ ముత్తమమ్ | భూతి త్రిపుండ్ర రుద్రాక్ష  
జటామండల మండితః | అక్షమాలార్చితకరః | చతుర్వక్త్రః పితామహః | అస్మిన్మధ్యే  
తైంగే

పద్మపుష్ప సహస్రైశ్చ | పాదావభ్యర్చ్య భక్తితః | పురతః పరమేశస్య | స్తుతవా  
న్మధుసూదనః | ఏకం నూనం సహస్రాణాం పుష్కరాణాం తు పుష్కరమ్ |  
నారాయణ స్వకం నేత్ర మేక ముద్భుత్య వై తతః | తథా ప్రభృతితం ప్రాహుః |  
పద్మాక్ష ఇతి సువ్రతాః | దత్తవా న్నయనం చక్రం విష్ణవే నీలలోహితః | ఇత్యాది  
నచన ప్రామాణ్యాదపి బ్రహ్మవిష్ణుశ్చ పూజకౌ పూజ్య శ్చ ఏవేత్యభివదంతి ||

ఇతి శ్రీ పీఠశైవాచారసారోద్ధారే శ్రీ సోమనాథభాష్యే నారాయణోపనిషదర్థ  
నిర్ణయో నామ చతుర్థ శ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్ || ★

పంచదశ ప్రకరణే

ఊర్ధ్వపుండ్ర శంఖ చక్రాంక నిరసనమ్

అన్య లింగం పరిత్యజ్య శ్రౌతస్మార్తానువర్తినః | శైవాయద్భహుమన్యన్తే తల్లింగం  
శైవమాశ్రయే | అథోర్ధ్వ పుండ్ర శంఖ చక్రధారణ నిరసనం వక్ష్యామః |  
బోధాయన స్మృతా - నాంకయే న్న దోహ ద్వేహం | దోహి చే త్కామకారతః |  
నాధి కుర్వంతి దగ్ధాంగా | శ్శౌత స్మార్తేషు కర్మసు |  
గౌతమ స్మృతిః - ఉత్తప్త లోహదండేన | నాంగం విప్రః క్వచి ద్వహేత్ |  
శాతాతప స్మృతిః

అంగేషు నాంకయే ద్విప్రో | దేవతాయుధ లాంఛనైః | అంకయే ద్యదివామోహో |  
త్పతత్యేవ న సంశయః | ఉత్తప్త లోహదండేన | నాంగం విప్రః క్వచి ద్వహేత్ |

యమస్మృతిః- నాంకయే న్న దహే ద్గత్రం దేవతాయుధ లాంఛనైః దహనా  
ల్లేఖనా ద్విప్రః పాతిత్వం యాతి తత్ క్షణాత్ అస్మిన్నర్థే॥

సూతసంహితాయాం

స్వదేహే పరదేహే వా న కుర్యా దంకనం నరః యది కుర్యాచ్చ చక్రాద్యైః  
పతత్యేవ న సంశయః॥

మానవపురాణే

ఆయుధై శృంఖ చక్రాద్యై ర్న దహేచ్చ కదాచన మనుష్యాణాం చ నామ్నా  
తు న లిఖేచ్ఛోరసి భ్రమాత్ దగ్ధాంగోప్యాయుధై ర్దివ్యై ర్లిఖిత్ నర నామతః  
శ్రౌత స్మార్త సదాచారే నాధికారీ కదాచన దగ్ధాంగా లిఖితాంగాశ్చ న సంభాష్య  
ద్విజాతయః న దర్శనీయా స్తాన్ రాజా దేశా చ్ఛీఘ్రం ప్రవాసయేత్

పరాశరపురాణే

న దాహయే ద్విజశ్రేష్ఠా న దహేచ్చక్ర పూర్వకైః అంకితో య స్వదేశాత్తమ్  
రాజా శీఘ్రం ప్రవాసయేత్ యజ్ఞవైభవఖండే కేనచి ల్లాంచితో మర్త్యో న సాక్షీ  
సర్వదా భవేత్ శ్రౌతస్మార్త సదాచారే నాధికారీ చ లాంఛితః లాంఛితాశ్చ న  
సంభాష్య న స్పృశ్యాశ్చ తథైవ చ న దర్శనీయాస్తాన్ రాజా దేశా చ్ఛీఘ్రం  
ప్రవాసయేత్

స్కాందే

ఊర్ధ్వపుండ్రం ద్విజః కుర్యా శ్రీలయాపి కదాచన తదాకారేణ శస్త్రేణ  
పీడ్యతే యమకింకరైః॥

పరాశరపురాణే- ఊర్ధ్వపుండ్రం చ శూలం చ వర్తులం చార్ద్రచంద్రకమ్ లలాటే  
ధారయిష్యన్తి మనుష్యాః పాపకర్మిణః॥

సామ్యపురాణే

అశుద్ధం చ తథా ప్రోక్తం వర్తులం చోర్ధ్వ పుండ్రకమ్ అశుద్ధం చార్ద్రచంద్రం  
తు కీర్తితం చాంకుశాదికమ్

సూతసంహితాయాం

అశ్రౌతం తూర్ధ్వపుండ్రాది లలాటే శ్రద్ధయా సహ ధారయిష్యన్తి మోహినః  
పాషండోపహతా జనాః॥



మానవ పురాణే

ఊర్జపుండ్రం చ శూలం చ వర్తులం చార్ద్రచంద్రకమ్ తత్ర నిష్ఠే న ధార్యం  
చ న ధార్యం వైదికై ర్జనైః

మనుస్మృతిః

సోర్జపుండ్రం ముఖం దృష్ట్వా వ్రతం చాంద్రాయణం చరేత్

ఇత్యాది శ్రుతి స్మృతి పురాణాగమ వచన ప్రామాణ్యాత్ శంఖచక్రాది లాంఛనై  
రంకితాశ్చ ఊర్జపుండ్రధరాశ్చ యేకేచన ద్విజాః సన్తి తే న దర్శనీయా న  
సంభాష్యేః

ఇతి శ్రీ వీరమహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీ సోమనాథభాష్యే ఊర్జపుండ్ర  
శంఖ చక్రాంకన నిరసనం నామ పంచదశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్ ★

షోడశ ప్రకరణే

శివస్య సర్వదేవతాజనకత్వ నిరూపణమ్

వేదశాస్త్ర పురాణేషు శివ స్సర్వ మరుత్పితా ఇతియోమన్యతే నిత్యం  
సోమనాథాయ వై నమః బ్రహ్మవిష్ణోరి దేవతానాం పరమేశ్వరో జనక ఇతి  
సంపాదయామః అథర్వణవేదే-యో బ్రహ్మణం విదధే పుత్రమగ్రేజాతం  
యం బ్రహ్మ ప్రహీణోతి తస్మై॥

తైంగే

బ్రహ్మణం విదధే దేవా నగ్రే పుత్రే చతుర్ముఖే ప్రహీణోతిస్మ తస్మై చ జ్ఞాన  
మాత్మ ప్రకాశకమ్ పరాత్పరతరం ప్రాహుః పరాత్పరతరం ధ్రువమ్ బ్రహ్మణో  
జనకం విష్ణో ర్వహ్ని ర్వాయో స్సదాశివమ్

మహాపనిషది

అప ఏవ ససర్జాదౌతా సువీర్య మపాస్పజత్ తదండ మభవ దైమం  
విశ్వస్యాయతనం మహత్ సౌవర్ణ మభవ చ్ఛాండ మవేష్ట్యైద్యం తదక్షరం  
అనేకాబ్జం తదాచాప్ను దివ్యమంత ర్వ్యవస్థితమ్

శివసంకల్పోపనిషది

అండం హిరణ్మయం మధ్యే యముద్రం రుద్రస్య వీర్యా తృథమం బభూవ

అండా ద్విష్ణు ర్బ్రహ్మజాత వేదాశ్చ తన్మేమనః శివసంకల్పమస్తు ఏషో  
మహోపనిషదాహ హిరణ్యగర్భంజాతం త్వదేవ భగవన్ ప్రథమం సురాణామ్  
యజుర్వేదే

సోమః పవతే ర్జనితా మతీనాం జనితా దివో జనితా పృథివ్యా జనితాగ్నే ర్జనితా  
సూర్యస్య జనితేంద్రస్య జనితోత విష్ణోః అస్మిన్నర్థే॥

ఆదిత్యపురాణే

ఉమయా సహితో దేవ స్సోమ ఇత్యుచ్యతే బుధైః స ఏవ కారణం నాన్యో  
విష్ణోరపి చ వై శ్రుతిః మతీనాం చ దివః పృథ్వీ అగ్నే సూర్యస్య వజ్రీణః  
సాక్షాదపి చ విష్ణోర్వై సోమో జనయితేశ్వరః

కాశీఖండే

ద్యావా పృథివ్యో రింద్రాగ్న్వో ర్వియతశ్చ యమస్య చ వరుణస్య శశాంకస్య  
జనితా పరమేశ్వరః

స్కాందే - మదంగస్వేద సంభూతో బ్రహ్మనారాయణావిమౌ

శ్రీతైంగే - దక్షిణాంగ భవో బ్రహ్మ వామతశ్చ జనార్దనః

ఆదిత్యపురాణే

బ్రహ్మ విష్ణుర్మ శక్రాగ్ని జల ధర్మ సురోగమాః సురాసురా స్సంప్రసూతా  
స్వత్త సుర్వే మహేశ్వర బ్రహ్మ విష్ణు సురేశానాం స్రష్టాయః ప్రభు రవ్యయః  
బ్రహ్మధయః పిశాచాంతా యస్య కింకర వాదినః ఇత్యాది వేదపురాణ వచన  
ప్రామాణ్యాత్ బ్రహ్మ విష్ణ్వాది దేవతానాం పరమేశ్వర ఏవ జనక ఇతి॥

ఇతి శ్రీవీరశైవాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే శివస్య సర్వదేవతా  
జనకత్వం నామ షోడశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

సప్తదశ ప్రకరణే

ఏకాత్మవాద నిరసనమ్

కోయనూత్మేతి వయ ముపాస్మహే కతర స్స ఆత్మాయేనవా పశ్యతి యేనవా  
శృణోతి యేనవా గంధం జిప్రుతి యేనవా వాచం వ్యాకరోతి యేనవా  
స్వాదువాస్వాదు జానాతి ఇత్యాది వచన ప్రామాణ్యాత్ నిరవయవ ఆత్మాకేవలం



పూజనీయో భవతి తమాత్మానం కేచి చూన్యమితి వదంతి శూన్యశబ్దో భవతి  
చేత్ శూన్య ఏవ న భవతి శూన్యో భవతి చే చూన్యశబ్దో న భవతి స ఏవాత్మా  
నిరవయవః అత ఏవ ధ్యానార్హో న భవతి స్పష్టికర్తా న భవతి అనీశశ్చ అస్మిన్నర్థే  
మహిమ్నః స్తోత్రే-అనీశోవా కుర్యా ద్భువన జననే పరికరః తద్దైవ అనీశ్వర  
మనేకేశ్వర మన్యేశ్వరం వా న విశ్వమిత్యాహ

తాత్పర్య సంగ్రహే

నానీశ్వరం భవతు మర్త్వతి విశ్వమేత ద్భవీశ్వరం చ నితరామ యథా  
ప్రమాణమ్ తత్లోక వేదవిదితేశ్వర వర్జనేన కోయం భమః కతిచి దీశ్వర  
మన్యమాహుః యథా సురాన్ ప్రతీశ్వర గీతాస్వభిహితమ్ అసత్య మప్రతిష్ఠన్తే  
జగదాహు రనీశ్వరమ్ ఇతి తదయుక్తం సాత్వికానామితి భావః ఈశ్వర  
బహుత్వేతు పరస్పర బుద్ధి వైషమ్యాద సంభవ ఏవ భువన సర్గాదేదావేక ఇతి  
నితరా మితుక్తమ్ అన్యేశ్వర వాదినాం తు వా సవాదిషు కించి దుపలబ్ధామహే  
ఇత్యాహ తస్మా చ్చుతి ప్రమాణతయా ఈశ్వర పదం విషమలోచన ఏవ  
ప్రసిద్ధమ్ ఈశ్వర స్పర్శభూతానామితి మహోపనిషది ఈశ్వర శ్చర్వ ఈశాన  
శ్శంకర శ్చంద్రశేఖర ఇత్యమర సింహశ్చ యది నిరతిశయైశ్వర్య వచనో  
యమీశ్వరశబ్దః కేవల మీశ్వర శబ్దః ఈశ్వర ఏవ ప్రసిద్ధ ఇతి బ్రహ్మవిష్ణు సురేశాది  
దేవతాదీనా మీశ్వరత్వం వాణీశ్వర లక్ష్మీశ్వర శచీశ్వరా ఇతి సోపపదమేవ భవతి  
తస్మా దాత్మనో నిరవయత్వాదీశ్వరత్వం కర్తృత్వం చ న భవతి తాత్పర్య  
సంగ్రహే ఇహ ఖలు బహువిధానేక జన్మసంచిత సుకృత పరిణామ సమాసాదిత  
సంసార దోష దర్శనా దపగత విషయాభిలాషిణాం సత్యాత్మనా మధ్యాత్మజ్ఞాన  
మీశ్వర తత్వదర్శనం వా తదుపఘాత హేతుః నాన్యః కశ్చి దస్తీత్యుపనిషదావిదాం  
చక్రే తత్ర కేచిత్ తరతి శోక మాత్మవిత్ ఏకమేవా ద్వితీయం బ్రహ్మత్యాదిభిః  
శ్రుతిభి రాత్మేశ్వరాభేద వివక్షయా న త్యజంత ఇతి అపరే నిపుణ బుద్ధయః  
ప్రమాణైక నేత్రాః సమానే నృక్షే పురుషో నిమగ్నః అనీశయా శోచతి ముహ్య  
మానః ఆత్మాప్యనీశ స్సుఖదుఃఖ హేతో రిత్యాదిభి రాత్మనోప్యనీశ్వరత్వ  
ప్రతిపాదనాదీశ్వర జ్ఞానం చ పృథిగాత్మానం ప్రేరితారం చ మత్వాజుష్ట స్తత  
స్తేనామృతత్వమేతి ఈశం తం జ్ఞాత్వా అమృతో భవతి జ్ఞాత్వా శివం శాంతి

మత్స్యస్తమేతీత్యాదిభి రాత్యంతిక సంసారో పరమ హేతుత్వ నచనాదాత్మజ్ఞాన  
సహకృత మీశ్వరజ్ఞాన మపవర్గ హేతు రిత్యనేకోపనిష త్రసిద్ధమ్ తస్మా దనీశ్వరః  
పశురాత్మా తత్పశోరధిపతిః పరమేశ్వర ఏవ తదుపనిషద్ధర్మ మనభిజ్ఞా కేచన  
పశుపతి వచన నిర్వచనేరుద్రః పశునా మధిపతి రితి స్థితత్పురుష సమాసార్థం  
విహాయ బ్రహ్మోదయ సుర్యే దేవాః పశవ ఇతి శ్రుత్వర్థం ప్రమాణీకృత్య  
బహువ్రీహి , మాస మవలంబ్య పశురేవ పతి ర్యస్యేతి ఏదంతి అపి చ జీవ శ్శివ  
శ్శివో జీవ సృజీవః కేవల శ్శివ ఇతి వదంతి పాశబద్ధో భవే జ్జీవః పాశముక్తః పరశ్శివ  
ఇతి వదంతి అపి చ తత్పశుపతిత్వం పరమేశ్వర ఏవ త్రిపురదహన సమయే  
దేవాన్ వృణోతవానితి కేచన వదంతి తత్ తథా న భవతి ఈశ్వరస్యానీశ్వరాన్  
ప్రతి పాశుపత్య వరణమ యుక్త మిత్యాహ ఆత్మాంతరాణి పశవః పరతంత్రభావా  
త్సృతంత్ర్యతః పశుపతే పశు మీశ్వర స్త్వమ్ ఆత్మానమోపనిషదాః ప్రవదంత్యనీశ  
మీశం భవంత ముభయం చ శివస్వభావః సంప్రాప్తయేష్య సమసిద్ధతయా  
పతిత్వే కస్మై వరేణ్య వరణం కృపణోభిధత్తే ఇత్వర్థ మధ్యయన చోదనయా  
గృహీత్వా జల్పంతి యత్కిమపి భక్తి పదార్థవాదాః నానా ప్రధాన వచనాదపి  
వారణీయ స్తత్పాశుపత్యవరణం ప్రతిలంబవాదః లబ్ధం బ్రవీతు మథవా కథమేక  
ఏవ వారాన్ బహూనపి మహేశ్వరశక్య మర్థః ఆత్మనాం పారతంత్ర్య మీశ్వరస్యా  
పారతంత్ర్యం మంత్రోపనిషది శ్రూయతే జ్ఞాజ్ఞాద్వావజావీశానీశా  
ఆత్మాప్యనీశః సుఖ దుఃఖ హేతో ర్యః కారణాని నిఖిలాని తాని కాలాత్మయుక్తా  
న్యధితిష్ఠత్యేక ఇతి తథాత్మనాం పారతంత్ర్య మపారతంత్ర్యం చ పరమేశ్వరస్య  
స్వాభావికమిత్వర్థః సంప్రాప్తమేవం అప్రాప్తప్రార్థనం వా వరణం తత్ప్రాప్తపతిత్వ  
విషయం న సంభవతీతి తతశ్చ సోబ్రవీత్ వరం వృణోమహో అహమేవ పశునా  
మధిపతి రసావీతి తస్మా ద్రుద్రః పశునామధిపతి రిత్యత్ర పతిత్వ వరణత్వ  
శ్రవణం గుణవాద ఏవేత్యయ మర్థవాదః ఇత్త మర్థవాద విధయశ్చ యాచ్య  
యాచక న్యాయేన పరస్పర సంబధ్యమానాః ప్రవర్తయంతే నానాపదేషు  
పాశుపత్యావరణ లాభా త్తదేక నిబంధనతయా నిరపేక్ష మామ్నాయతే త్రిపుర  
దహనాపదానోదాహరణ ముక్తమ్ ప్రజాపతిశాసనా పదానే స ఏవ వరమవృణోత  
పశునామాధిపత్యం తస్యై తత్పశుపతి ర్నామ పశుమా న్భవతి యోస్యై



తన్నామ వేదేతి మృగయువేష పరిగ్రహణార్థా పదానే చ దేవం వా ఏతం  
మృగయురితి వదంతి ఏతేన వై స ఉభయేషాం పశూనామాధిపత్య మశ్నుత  
ఇతి తస్మా త్ప్రథమ సర్గ సమయే ప్రజాపతి శాసనా పదానే పరమేశ్వరస్య  
పశుపతిత్వం న విద్యతే కిం పశ్చ త్పశు సర్గ సమయే త్రిపురశాసనా పదానే  
దేవేభ్యః పశుపతిత్వం వరం లబ్ధవానితి క స్సంబంధః ఇత్యాది వచన  
ప్రామాణ్యాత్ త్రిపుర దహనా పదానే పరమేశ్వరః పశూనా మాధిపత్యం వరం  
వృణోతవానితి వచనం గుణవాద ఏవ నార్థవాదః తస్మా దాత్మా పశుః పరతంత్రః  
అనీశ్వరశ్చ శినః పశుపతిః స్వతంత్రః ఈశ్వరశ్చ అత ఏవ సతి పశూనా  
మప్యేకత్వం కథం భవతి॥

ఇతి శ్రీవీరమాహేశ్వరాచార శ్రీసోమనాథభాష్యే ఏకాత్మవాద నిరసనం  
నామ సప్తదశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

అష్టాదశ ప్రకరణే

ద్విత్రిమూర్తివాద నిరసనమ్

ద్విత్రిమూర్తివాద నిరసనం వక్ష్యామః శివాయ విష్ణురూపాయ శివరూపాయ  
విష్ణవే ఇతి ప్రక్షిప్త సామాన్య వచనా న్యవలంబ్య శివస్య విష్ణోరభేదం కేచన వదంతి  
తత్తథా న భవతి శ్రుతి స్మృతి పురాణాగమోదితై ర్విశేష వచ్చనై స్తయో రభేదవాద  
నిరసనం వ్యాఖ్యాస్యామః తథైవ త్రిమూర్తివాద నిరసనమపి వ్యాఖ్యాస్యామః

ద్విత్రిమూర్తివాద నిరసనమ్

యజుర్వేదే

విశ్వాధికో రుద్రో మహర్షిః విశ్వం నారాయణం దేవమితి విశ్వాధికో రుద్రః  
విశ్వం విష్ణురితి వదంతి ఆవో రాజాన మధ్వరస్య రుద్రం గాధపతిం మేధపతిం  
రుద్రమితి యజ్ఞేశ్వరో రుద్రః యజ్ఞోవై విష్ణురితి విష్ణు ర్భ్రజ్ఞః యజ్ఞో విష్ణురితి  
వదంతి యః కారణాని నిఖిలాని తాని కాలాత్మయుక్తాన్యధిలిష్ఠత్యేకః వాసుదేవః  
పరాప్రకృతిః విష్ణు ర్యోనిం కల్పయత్ ఇతి ప్రకృతి ర్విష్ణుః పురుషో వై రుద్ర  
ఇతి పురుషో రుద్ర ఇతి వదంతి

తాత్పర్య సంగ్రహే

విశ్వాధిక స్త్వమసి విశ్వమయో మురారిః యజ్ఞేశ్వర స్త్వమసి యజ్ఞమముం

గృణంతి ఆద్యా జగత్ప్రకృతి రేష భవాన్నిమితమ్ నూనం కథన్న యువయో  
ర్భగవన్నభేదః

యజుర్వేదే త్రిమూర్తివాద నిరసనమ్

వేదాహమేతం పురుషం మహంత మాదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్  
వాజసనీయే-అథర్వణవేదే

ప్రథమారక్తాపీతా బ్రహ్మదైవత్యా ద్వితీయా విద్యుమతీ కృష్ణా విష్ణుదైవత్యా  
తృతీయా శుభా శుక్లా రుద్ర దైవత్యా ఆదిత్యవర్ణో రుద్రః

కైవల్యోపనిషది-

ధ్యాత్వా ముని ర్గచ్ఛతి భూతయోనిం సమస్త సాక్షిం తమసః పరస్తాదితి  
సూతసంహితాయాం

రజస్తమశ్చ సత్త్వం చ గుణయుక్తా యథాక్రమమ్ సృష్టి స్థితిశ్చ సంహారః  
క్రియాః ప్రోక్తా యథాక్రమమ్

సూతగీతాసు

అస్తి రుద్రస్య విపేంద్రా అంత సృత్వం బహిస్తమః విష్ణోరంత స్తమ సృత్వమ్  
బహిరస్తి రజోగుణః అంత ర్బహిశ్చ విపేంద్రా అస్తి తస్య ప్రజాపతే రజసా  
తమసా క్రాంతౌ బ్రహ్మనారాయణౌ ఖలు ఇత్యాది వచన ప్రామాణ్యాత్  
తామసో విష్ణుః సాత్వికో రుద్ర ఇతి వదంతి

యజుర్వేదే-తద్విష్ణోః పరమం పదగ్ం సదా పశ్యంతి సూరయః అస్మిన్నర్థే॥

స్కాన్తే - సూరయో యత్రపశ్యంతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్

వాయవీయ సంహితాయాం

బ్రహ్మోవాచ తదీయం త్రివిధం రూపం స్థూలం సూక్ష్మం తతః పరమ్  
అస్మ దాద్యమరై ర్దృశ్యం స్థూలం సూక్ష్మం తు యోగిభిః తతః పరం తు య  
న్నిత్యమ్ జ్ఞానమానంద మవ్యయమ్ తన్నిష్ఠైస్తత్పరై ర్భక్తైః దృశ్యతే పరమాస్తి  
కైః

యజుర్వేదే

యో వేదాదౌ స్వరః ప్రోక్తో వేదాంతే చ ప్రతిష్ఠితః తస్య ప్రకృతి లీనస్య  
యః పర స్సమహేశ్వరః



శివసంకల్పోపనిషది

పరాత్పరతరో బ్రహ్మ తత్పరాత్పరతో హరిః। యత్పరాత్పరత శృంభుః ।  
తన్నే మన శ్శివ సంకల్పమస్తు। ఇత్యాది వచన ప్రామాణ్యాత్। బ్రహ్మవిష్ణుభ్యాం  
పరః పరమేశ్వర ఇతి వదంతి।

బాష్కల సంహితాయాం

యుద్ధే సంయుక్తాః పుభౌ చ దృష్ట్యా। బ్రహ్మ విష్ణు రజసా బద్ధవైరౌ।  
మధ్యేతయో ర్ద్వితీ జాతవేదా స్స్థాణూరుదతిష్ఠ ద్భువనస్య గోప్తాదృష్ట్యా చ  
స్థాణు ముపరమ్య యుద్ధమ్। ప్రతస్థతు ర్దూరమసౌ దిదృక్షు ర్వరాహో విష్ణు  
ర్నిమమజ్జ భూమౌ। బ్రహ్మోత్పాత దివ మాశు గృధ్రః। అస్మిన్నర్ధే।

శివధర్మే

అహం కర్తాహ్యహం కర్తా నమత్తోన్యో జగత్ప్రభుః। ఏవ మాహ హరిం బ్రహ్మ  
బ్రహ్మణం చ హరి స్తథా। తయో ర్ద్వర్పాపహారాయ। ప్రబోధార్థం చ దేవయోః।  
మధ్యే సమ భవ ల్లింగ మైశ్వరం తేజసాం పదమ్। అస్మిన్నర్ధే॥

మహిమ్నః స్తోత్రే- అనలమనల స్తంభ వపుషః।

అనామయ స్తవే- హుతవహ స్తంభమితి।

తైంగే

జ్వాలామాలావృతాంగాయ జ్వలన స్తంభరూపిణే నమశ్శివాయ శాంతాయ  
బ్రహ్మణే లింగమూర్తయే।

బృహదారణ్యశాఖాయాం- జ్వాలాయ నమః జ్వలలింగాయ నమః।

శ్రీరుద్రభాష్యే

ఉత్తమ వేదభూషితం దేవోత్తమాభ్యాం ప్రజనన మలంకృతం జగత్కారణ  
త్వేన జనయామాస।

ఋగ్వేదే

అగ్నిమీళే పురోహితం అత్ర తావత్। ఈడస్తుతావిత్యస్మద్ధాతో ర్గడాత్మనే  
పదోత్తమ పురుషైక వచనం లడయో రభేదాత్ ఈళ ఇతి। పురోహితః పురో  
భూతః । ఆకాశాదేః పురతః అగ్రతః స్వయం ప్రాదుర్భవన్నితి పురోహితమ్।  
అగే ర్గత్కర్తస్య కర్తువిహితోణాదిక నిప్రత్యయాంతస్య ధాతో రూప మగ్నిరితి।

పరస్మిన్ జ్యోతిషి వర్తతే పురోహితం అనాదిం అగ్నిం పరంజ్యోతిః ఈళే  
స్తామీత్యర్థః అస్మిన్నర్థే॥

సర్వాగమోత్తరే

అగ్ని స్స భస్మనః పరోహ్యగ్నిమీళే పురోహితమ్ బుగాహాకాశగ శృంభు  
ర్యోగ్రజోగ్నిరితిశ్రుతిః అస్వార్థః యోగ్ని ర్భస్మ నోపరో భవతి సపరోగ్నిః  
పరంజ్యోతిరితి యావత్ పురోహితం తమగ్నిం ఈళేనామీతి బుగాహా  
యోగ్నిరగ్రజః అవాయుజ ఆకాశగః సర్వవ్యాపకః శంభు శ్శివ స్సః జ్యోతి  
ర్లింగం స్వకీయకర్తారం పరమేశ్వర మవిదిత్వా అహం కర్తాహ్యహం కర్తేతి  
వదంతౌ బ్రహ్మవిష్ణ్వా తదీయ వాచక దోషేణ పక్షిమృగత్వం గతావితి కర్మ  
విపాక వచనాదత్యుక్తైః పుణ్యపాపైరిహైవ ఫల మశ్నుత ఇత్యవలేపదోషవశా  
దేవతా పుభౌ తదానీమేవ క్రోడ మరాళరూపౌ జాతావితి న వదంతి పరమేశ్వరో  
పితయో ర్దర్పాపహారాయ ప్రబోధార్థం చ జ్వాలామాలావృత మప్రమేయ  
మనుపమమాద్యంత రహితోరులింగాకారం తేజోరూప మాస్థాయ స్థిత ఇతి  
న వదంతి॥

అథర్వణవేదే- త్ర్యంబకోనామ రుద్రో నారాయణ శిరశ్చంచునా చకర్త  
కాళికాఖండే

అష్టి భూషణాధ్యాయే తతః ప్రాణ్యుపకారాయ కూర్మం సంహృత్య గర్వితమ్  
తదంగం భూషణత్వేన ధారయామాస శంకరః అద్యాపి తవ నిక్షిప్తం కపాలం  
కూర్మరూపిణీః హరహారలతామధ్యే ముగ్ధ కస్మా న్నబుధ్యసే ఉత్పాట్య  
దంష్ట్రాం తప్తైకామ్ హరస్యోరసి భూషణమ్ ఏకశృంగో వరాహో భూ త్తథా  
ప్రభృతి మాధవః

లైంగే

దృష్ట్యై జగ్రాహ దంష్ట్రాం తాం విష్ణో రమిత తేజసః బభార చ మహాదేవః  
కూర్మ ప్రాంతేపి చోరసి పుత్ర పౌత్రావృత స్సర్వో వరాహ స్త్వపత ద్భువి అద్యాపి  
సూకరారోహం తీర్థం గంగాతట్టే స్థితమ్ స్కన్దశక్త్యాహతో యత్ర వరాహో  
భ్యోమృతో హరిః ప్రదేశాంతరే విస్మృత స్తత్తదంజేన దంష్ట్రోత్పాటనపీడితః వరాహ  
విగ్రహశ్చాద్య సా క్రోశ స్తేన హేతునా



యజుర్వేదే

హరిగ్ం హరం తమనుయన్తి దేవాః విశ్వస్యేశానం వృషభం మతీనామ్

అస్మిన్నర్థే

స్కాన్తే

హరిం హరం తం వృషభం । విశ్వస్యేశాన మీశ్వరమ్ । అనుయాన్తి సురా

స్సర్వే । నమో వాక్యై స్సహార్దితాః । అస్మిన్నర్థే

ఋగ్వేదే- అపా వృణో శరభాయ ఋషిబంధవే । అస్మిన్నర్థే

కాళీఖండే

పురా హిరణ్యకశిపుందైత్యరాజం మహాబలమ్ । హత్వా తద్రుధిరాపాన  
ప్రమత్తం యా విత స్సరైః రుద్రశృరభరూపేణ । నరసింహ మపీడయత్ । తత  
సంతృక్తవా నిష్ఠ్ఠా ర్జీవితం స్వాపరాధతః । తద్వక్త్రశేషం తద్గాత్రమ్ । ధృత్వా శరభ  
విగ్రహాః । నృసింహకృత్తిమవస్తథా ప్రభృతి శంకరః । వక్త్రం తద్రుండమాలాయాం ।  
నాయకత్వేన కల్పితమ్ । తదాస్థాయ మహాదేవ శృరభం రూపమవ్యయమ్ ।

మహానాటకే

కల్పాంతేశ మిత త్రివిక్రమ మహాకంకాశబద్ధ స్ఫుర । చేష స్సూత్రమధో  
నృసింహ నఖర ప్రోతాది కోలామిషేత్ । విశ్వైక్వార్ణవ సంవిహార ముదితాయా  
మత్య్ కూర్మా వృభౌ । కర్షంధీవరతాంగతో సతు సతాం మోహం మహాభైరవః ।

బ్రహ్మాండ పురాణే

అవిజ్ఞాయపరం భావం । దివ్యం తత్పారమేశ్వరమ్ । నివారయ త్రిశూలాంకం ।  
ద్వారపాలో నుహాబలః । దుద్రావాభి ముఖం రుద్రం చిక్షిసోరసి శూలినః । నిర్భిద్య  
పాతయామాస । శూలేనోరసి తం భువి । తత్యాజ జీవితం దృష్ట్వా మృత్యుం  
వ్యాధి హతో యథా నివార్య విష్ణుః పురుషం । సార్థం ప్రధమపుంగవైః ।

ఋగ్వేదే

హరిః పవిత్రే వ్యధ । అస్మిన్నర్థే శాఙ్గకోటి ప్రసంగాచ్చ । చిచ్ఛేద చ శిరః ప్రభోః ।  
వాయునాప్రేషితం చైవ । ఘ్రాణజేన పినాకినః ప్రవివేశ క్షణాదేవ । తదాహ్య  
హవనీయకే ।

ఋగ్వేదే- ప్రజాపతి ర్విదాన్ దుహితర మభ్య ధావత్ । అస్మిన్నర్థే

మహిమ్నః స్తోత్రే

ప్రజానాథం నాథం ప్రసభిమభికం స్వాం దుహితరం గతం రోహి ద్భూతాం  
రిరమయిషు మృశ్యస్య వపుషే ధనుః పాణిర్యాతం దివమపి సపత్రాకృతమముం  
త్రసంతం తేద్యాసి త్యజతి న మృగవ్యాధరభసః అస్మిన్నర్థే

స్కందే

ఆఘ్రాయాఘ్రాయ విద్వంతి వేదశ్వాన శ్శ్వనై శ్శ్వనైః యత్పదాని మహారణ్యే తం  
వద్దే శరభేశ్వరమ్

శతరుద్రీయే

నమ శ్శూరాయ చావభిస్తతే చ

తైంగే

చకర్తకరజాగ్రేణ బ్రహ్మణః పంచమం శిరః

కూర్మపురాణే

సకృత్వాసు మహా ద్యుద్ధం బ్రహ్మణాకాలభైరవః చకర్త తస్య వదనమ్  
విరించస్యాధ పంచమమ్

స్కందే

హస్తాంగుష్ఠ నఖేనాశు వామేనావజ్జయైవ హి చకర్త తన్మహాఘోరమ్ బ్రహ్మణః  
పంచమం శిరః ఇత్యాది శ్రుతి స్మృతి పురాణాగం వచన ప్రామాణ్యాత్ బ్రహ్మ  
విష్ణు పరమేశ్వరా దేవ సంభూతావితి పరమేశ్వరేణై వలయం యాతావితి  
చ న వదంతి గౌతమ దధీచి పురస్సరాణాం మునీనాం శాపాత్ బ్రహ్మవిష్ణుభ్యాం  
రుద్రస్య సాంమ్యం కేచన వదంతి రుద్రస్య బ్రహ్మవిష్ణుభ్యాం సామ్యం వాంఛంతి  
యే జనాః తేషాం వంశస్య సాంకర్య మస్తీతి మమ నిశ్చయః రుద్రస్య  
బ్రహ్మవిష్ణుభ్యాం నాధిక్యం ప్రవదంతియే హన్యాత్తాన విచారేణ జంతూన్ దోషో  
న విద్యతే రుద్రస్య బ్రహ్మవిష్ణుభ్యాం ఆధిక్యం ప్రవదంతియే తేషాం వంశస్య  
వైశిష్ట్య మస్తీతి మమ నిశ్చయః శివం బ్రహ్మాదిభి స్తుల్యం శివాం పద్మాది శక్తిభిః  
స్వగురుం ప్రాకృతై స్సార్థమ్ యే వదంతి స్మరంతి షా తత్ప్రాపాని న నశ్యంతి యావ  
దాచంద్రతారకమ్ శివం బ్రహ్మాదిభి స్తుల్యమ్ స్వగురుం ప్రాకృతై స్సమమ్  
శివధ్యాన మవేదార్థం మనుతే యస్తు మానవః సపాపీ దుర్మదః క్రూరః శ్వపచ



శ్శ్వాధమః! యో మహాదేవ మన్యేన! హీన దైవేన దుర్మతిః! సకృ త్సాధారణం  
బ్రూయాత్! సోంత్యజోనాంత్యజోంత్యజః! విష్ణ్వాది దేవతానాం వా!  
విశ్వాధిక్యం వదంతియే! అథో ముఖోర్ద్వ పాదాస్తే యాస్యన్తి నరకార్ణవమ్!  
యథాస్యాపానయో స్సామ్యమ్! చిద్రత్వేపి న విద్యతే! తథైకత్వేపి సర్వేషాం! రుద్ర  
సామ్యం న విద్యతే! మహాపాపవతాం పూర్వ జన్మకోటిషు సువ్రతాః! విష్ణు  
ర్విశ్వాధికో భాతి! నారకాస్తే న సంశయః! తస్మా త్కారణాత్ పరమేశ్వరస్య  
బ్రహ్మవిష్ణుభ్యాం సహసామ్యం యేకేచిద్వన్తి! తే న దర్శనీయా న సంభాష్యేః!  
ఇతి శ్రీవీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే ద్విమూర్తి  
త్రిమూర్తివాద నిరసనం నామాష్టాదశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

ఏకోనవింశ ప్రకరణే

అష్టమూర్తివాద నిరసనమ్

ధ్వస్తః కర్కశ తర్క వేదవిరహో మోహంధకారోగతః! శైవామ్భోజనన ప్రభుత్వ  
మతులమ్ సన్మార్గదం చ క్షితౌ! నానావాదిత వేదశాస్త్ర సదభిప్రాయ  
ప్రమాణాశ్రితః! శ్రీసోమేశ్వర వాగ్విజృంభణ రవిర్లోకే సముజృంభతే! అష్ట  
మూర్తే నమస్తుభ్య మభ్యర్థ జలదోదరః! య స్త్వం త్రిలోకస్సప్త్య ర్థా న్నుజస్యప్త  
తనూ శ్శుభాః! పృథివ్యాద్యష్ట తనవః! పరమేశ్వరస్య సాక్షా న్మూర్తయ ఇతికేచన  
వదన్తి! ఘటోత్పత్తి హేతుభూతాశ్చ మృద్దండ సలిల చక్రాదయః! కులాల  
స్స్వయ మేవ భవతి కిం! తథైవ జగదుత్పత్తి హేత్వర్థ నిర్మితాః! పృథివ్యాద్యష్ట  
తనవః! పరమేశ్వర స్స్వయమేవ న భవతి! తథైవ భవతి చేత్!

యజుర్వేదే

ఆత్మన ఆకాశ స్సంభూతః! ఆకాశాద్వాయుః! వాయోరగ్నిః అగ్నేరాపః  
అద్భ్యః పృథివీతి భూతపరం పరా సంభవోపి పరమేశ్వరస్య సాక్షా న్మూర్తిత్వమ్  
పృథివ్యాద్యష్ట తనూనాం కథం సంభవతి! తథా న భవతి చేత్!

ఋగ్వేదే

సోమః పవతే ర్జనితా మతీనాం జనితా దివోజనితా పృథివ్యాః జనితాగ్నే  
ర్జనితా సూర్యస్య జనితేంద్రస్య జనితోత విష్ణుః! ఇత్యాది వేదవాక్యై ర్బహుశః

ప్రణీతత్వా దుపేంద్రాది దేవతానామపి యథా జనితా భవతి తథైవ పృథివ్యాద్యష్ట  
తనూనాం జనితా కథం న భవతి అస్మిన్నర్థే॥

ఆదిత్యపురాణే

ఉమయా సహితో దేవ స్సోమ ఇత్యుచ్య తే బుధైః స ఏవ కారణం నాన్యో  
విష్ణోరపి చ వై శ్రుతిః మతీనాం చ దివః పృథ్వా అగ్నే సూర్యస్య వజ్రీణః  
సాక్షాదపి చ విష్ణోర్వై సోమో జనయితేశ్వరః అస్మిన్నర్థే॥

కాళికాఖండే-ద్యావా పృథివ్యో రింద్రాగ్న్వో ర్వియతస్తు యమస్య చ వరుణస్య  
శశాంకస్య జనితా పరమేశ్వరః

లైంగే

తథాపి వహ్ని ర్యజ్జశ్చ వజ్రపాణి శృచీపతిః నిష్ఠ్య ర్నారాయణ శ్రీమాన్  
సర్వం సోమమయం జగత్ శ్రుతిరపి తథైవ ఈశ్వర స్సర్వభూతానామితి  
శతరుద్రీయే

పృథివ్యాః భవః అపాంశర్వః అగ్నేః రుద్రః వాయో ర్భీమః ఆకాశస్య మహాదేవః  
సూర్యస్యోగ్రః చంద్రస్య సోమః ఆత్మనః పశుపతిరితి ప్రత్యేకాధిష్టేతా చ  
జనయితా చ భవతి కిం తు

మహిమ్నః స్తోత్రే

త్వమర్క స్త్వం సోమ స్త్వమసి పవన స్త్వం హుతనహ స్త్వమాప స్త్వం వ్యోమ  
త్వం ధరణి రాత్మాత్వమితి చ పరిచ్ఛిన్నామేవ త్వయి పరిణతా భిభ్రతి గిరమ్  
న విద్మ స్తత్త్వం వయమిహతు యత్వం న భసి అనేన వచన ప్రమాణేనాపి  
అష్టమూర్తయశ్చైవ పరమేశ్వరస్య సాక్షాత్తనవ ఇతి కేచన వదంతి తే తదర్థం న  
జానంతి పృథివ్యాద్యష్ట తనవః పరమేశ్వరస్య సాక్షాత్సూర్యయో భవంతి చేత్  
దక్షాధ్వరే వీరభద్రేణ సూర్యాగ్నిచంద్రానిలాదయః కథం భగ్నంగా జాతాః  
అపి చ వారుణీషు చోపనిషత్సు భీషాస్మాద్వాతః పవతే భీషోదేతి సూర్యః భీషాస్మా  
దగ్ని శ్చేంద్రశ్చ మృత్యు ర్ద్ధావతి పంచమ ఇతి

స్కాందే

భయాదగ్నిశ్చ తపతి భయాత్తపతి వై రవిః భయాదింద్రశ్చ వాయుశ్చ మృత్యు  
ర్ద్ధావతి పంచమః శివాజ్ఞాబలవశా త్సూర్యోసి కాలమతిక్రమ్యోదయితుం



భీతో భవతి ఉదయం వినా స్థాతుం భీతో భవతి సంచారం వినాస్థాతుం భీతో  
భవతి తథైవ నాయురపి ఆతిసంచారం కర్తుం భీతో భవతి సంచారం వినాస్థాతుం  
భీతో భవతి తథైవాగ్నిరపి ఆతిదాహం కర్తుం భీతో భవతి దాహం వినాస్థాతుం  
భీతో భవతి ఇతరమూర్తయశ్చాపి పరమేశ్వరస్యాజ్ఞా మతిక్రమ్యస్థాతుం భీతో  
భవన్తి అస్మిన్నర్థే॥

వాయవీయే

అవకాశ మశేషాణాం భూతానాం సంప్రయచ్ఛతి ఆకాశః పరమేశ్వర  
శాసనాదేన సర్వగః ప్రాణాపానాదిభిశ్చైవ భేదై రంత ర్భూ ర్జగత్ బిభర్తి సర్వం  
శర్వస్య శాసనేన ప్రభంజనః హవ్యం వహతి దేవానాం కవ్యం కవ్యాశి నామపి ।  
పాకాద్యంచ కరోత్యగ్నిః పరమేశ్వర శాసనాత్ సంజీవనాద్యం సర్వస్య  
కుర్వంత్యాప స్తదాజ్ఞయా విశ్వం విశ్వంభరా నిత్యమ్ ధత్తే విశ్వేశ్వ రాజ్ఞయా  
త్రిభి రంతైర్జగ ద్భిభ్రాతృజోభి ర్ద్వష్టి మాదిశన్ దివిసర్పత్యసౌ భాను ద్వేవదేవస్య  
శాసనాత్ పుష్ట్యాత్యోషధిజాతాని భూతాన్యాష్టదయత్యపి దేవైశ్చాపీయతే చంద్రా  
శ్చంద్రభూషణ శాసనాత్ ఇత్యాది సకల శ్రుతి స్మృతి పురాణాగమేలిహాస  
వచనాత్ । పరమేశ్వరః పృథివ్యాద్యష్ట తనూనాం కర్తేతి ప్రసిద్ధః తస్మా  
త్పరమేశ్వరస్య సాక్షా న్మూర్తయో న భవన్తి॥

ఇతిశ్రీనీరమాహేశ్వరాచార సారోద్ధారే శ్రీసోమనాథ భాష్యే అష్టమూర్తి  
వాద నిరసనం నామైకోనవింశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

### వింశ ప్రకరణే కర్మవాద నిరసనమ్

కర్మవాద నిరసనం వక్ష్యామః జ్యోతిష్త్వమేన స్వర్గకామో యజేతేతి  
చతుర్ద్వ్యంతం దైవతమితి స్వయంకృతం కర్మఫలం స్వయమేవానుభవితవ్యమితి  
కర్మణ ఏవ కర్తుత్వం కేచన వదన్తి తత్తథా న భవతి కర్మైవ కాయానుగతం  
వర్తతే కిం నో చే త్కాయ ఏవ కర్మానుగతో వర్తతే కిం అథవా కాయస్య కర్మ  
అనాది స్యాత్ అస్య వా కాయ అనాది స్యాత్ తావుభౌ కర్మకాయౌ జీవాత్మానం  
యుగప దేవ ప్రాప్తౌ కిమ్ ఇతి కేచి దాశంకయన్తి తదాస్తాంత త్కర్మాపేక్షిణి

కాయే చేతన నిర్గుణోప లక్షణత్వాత్ తత్కర్తారం కథ ముపయాతి తత్కర్తాపి  
 జడాత్మా కర్మాధీనశ్చ అత ఏవ తత్కర్మఫలం స్వయమేవ కథం ప్రాప్నోతి  
 యః కశ్చి దపరాధీ పురుషః తదపరాధార్థ భూతాం శిక్షాం స్వస్య స్వయమేవ  
 కృతవాన్ కిం అథవా తదపరాధ ఏవ శృంఖలో భూత్వా తస్య పాదబంధనం  
 కరోతి కిమ్ అథవా తస్యాపరాధినశ్చ తదపరాధానుగుణదండం కర్తు మస్య  
 కర్తా భవతి కిమ్ తథైవ కర్మిణ స్తత్తత్కర్మ సంఘటయితు మకర్మాధీనః స్వతంత్ర  
 స్సర్వేశ్వర స్సర్వగతః పరమేశ్వరోస్తీతి అతః కర్మణః కర్తుత్వం న భవతి ఏవం  
 న భవతి చేత్ పూర్వమీమాంసోక్త భూరి కర్మాణి పృథ క్షుభగేవ షడ్విధాని  
 భవంతి తద్దర్శపూర్ణమాస యజ్ఞాది కర్మ కార్యత్వాత్ కేచి త్సంస్కారాన్  
 సంఘటయంతి తత్సంస్కారరూపభూతాని షడపూర్వాణి భవంతి తాన్యపి  
 మానాంతరాపూర్వభూతాం పరమాపూర్వ ముపజనయంతి తత్పరమాపూర్వ  
 విహిత ఫల శిర స్తదేవ దైవమితి అదృష్టమితి కర్మేతి నామ త్రితయత్వాత్  
 దేహాంతర లోకాంతర దేశాంతర కాలాంతరేషు తత్తస్యోప భోగ్య ఫలాని  
 దదాతీతి వచనం వ్యర్థం తత్కిం జడస్వరూపం కర్మ దేహాంతరాదిషు తత్ఫలం  
 దాతు మసమర్థం చేత్ కర్తారం వినా కర్మైవ ఫలదం చేత్ జైనబౌద్ధ భాట్వాది  
 కర్మవాదినాం జపతపోదానధర్మఫలాని వ్యర్థాని భవంతి పుష్టివర్ధన భూతాభి  
 ర్భోజన క్రియాభి ర్యథా మరణం సమజని తథైవ కేవలం కర్మ ఫలం దాతు  
 మసమర్థమ్ తథా న భవతి చేత్ క్రియామాత్రే పుష్టి ర్భవతి మరణం న భవతి  
 దుష్టకర్మప్రాప్తం శిష్టాన్నం విషమపి పుష్టిం వినా మరణం దదాతీతి అత ఏవ  
 సర్వగతః పరమేశ్వర స్తత్కర్మానురూపఫలప్రదః ఏవం స్థితే సతి కర్మణః స్వయం  
 కర్తుత్వం కథం భవతి అపి చాబాణోపి ధనుర్ధరం వినా స్వయమేవ లక్ష్యం  
 భినత్తి కిమ్

తథైవ కర్మాపి పరమేశ్వర ప్రేరణం వినా తత్కర్మిణ శ్శుభాశుభమ కర్మఫలం  
 స్వయమేవ దాతుం న సమర్థం భవతి

వాయవీయే

అజ్ఞో జంతు రనీశోయ మాత్మన స్సుఖదుఃఖయోః ఈశ్వర ప్రేరితో  
 గచ్ఛేత్ స్వర్గం వాశ్వభ్రమేవ వా ఇత్యాది వచన ప్రామాణ్యాత్ నాభుక్తంక్షీయతే



కర్మ కల్పకోటిశతైరపి అవశ్య మనుభోక్తవ్యమ్ కృతం కర్మ శుభాశుభం ఇతి  
వచనం వ్యర్థం చ భవతి కిం తు వాయవీయే అహో విధివిపర్యా సో హ్యశ్వ  
మేధో యనుధ్వరః యజమాన స్వయం దక్షో బ్రహ్మపుత్రః ప్రజాపతిః  
ధర్మాదయ స్సదస్యాశ్చ రక్షితా గరుడధ్వజః భాగాంశ్చ ప్రతిగృహ్లాన్తి సాక్షా  
దింద్రాదయ స్సురః తథాపి యజమానస్య దక్షస్యాపి సహర్షిజః సద్య ఏవ  
శిరశ్చేదః సాధు సంపద్యతే ఫలమ్ కృత్వాతు సుమహత్పుణ్య మిష్ట్యై  
యజ్ఞశతైరపి న తత్ఫల మవాప్నోతి భక్తిహీన్ యదీశ్వరే అస్మిన్నర్థే॥

మహిమ్నః స్తోత్రే

క్రియాదక్షో దక్షః క్రతుపతి రధీశస్తనుభృతా మృషీణామార్హిజ్యం శరణవ  
సదస్యా స్సురగణాః క్రతు భోష స్త్వత్తః క్రతుఫల విధాన వ్యసనిన్ ధ్రువం కర్తు  
శ్శ్రద్ధా విధుర మభిచారాయ హి మఖాః అత ఏవ కేవలం కర్మణ ఏవ కర్తుత్వం  
భవతి చేత్ దక్షం తదశ్వమేధాధ్వర ఫలం కథం న ప్రాప్నోతి కిం తు

సతాం వర్త్యత్వా శ్రుతి సమధిగమ్యం సహభువమ్ ఘృణా మప్యన్మూల్యస్య  
జన విషయ స్నేహ గుణితామ్ ద్విజః కృంతన్ పాదే పితర మపరాద్ధమ్ త్వయి  
విభో మనుష్యత్వం సద్య స్త్రిదశ పరిణామేవ విజహౌ అత ఏవ కేవలం కర్మణ  
ఏవ కర్తుత్వం భవతి చేత్ చండీశ్వరేణ స్వకీయ జనకస్య నిప్రస్య సాద నికృంతన  
దోషఫలం న ప్రాప్తమ్ మామనాదృత్య పుణ్యం వా పాపం స్యా త్ప్రతిపాదతః  
మన్నిమిలం కృతం పాపం పుణ్యం తదపి జాయతే అపి చ ఉపక్రమ్య  
కర్మాధిపతి ర్నిరూపాక్షోస్తీతి శ్రుత్యాది వాక్య ప్రామాణ్యాత్ నానాపురాణ వచన  
ప్రామాణ్యాదపి సర్వ కర్మాధిపతిః పరమేశ్వర ఏవ తం పరమేశ్వరం నినా కేవల  
కర్మణ ఏవ కర్తుత్వం న భవతి॥

ఇతి శ్రీసీతచార సారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే కర్మవాద నిరసనం  
నామ వింశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్ ★

ఏకవింశ ప్రకరణం

భగవచ్చబ్ద విశ్లేషణం

అథ భగవచ్చబ్ద నిర్వచనం వక్ష్యామః సోమనాథుః భగవత ఇతి పరాతా  
భగవ ఇతి నమస్తే అస్తు భగవ నిష్కేశ్వరాక్షు నమోద్ధవాయేతి నీలలోహిత

నమస్తే అస్తు భగవత ఇతి తాసామీశాన్ భగవ ఇతి ఇత్యాది నానా శ్రుతి  
 ప్రామాణ్యాత్ భగవచ్ఛబ్దవాచ్యః పరమేశ్వర ఏవ భగ శబ్దః షణ్ణామైశ్వర్యాదీనాం  
 గుణానా మభిధానమ్ యథోక్తం ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య వీర్య యశస శ్శ్రీయః  
 జ్ఞానవైరాగ్యయోజ్ఞైవ షణ్ణాం భగ ఇతీరితః తేన భగవచ్ఛబ్దః పరమేశ్వర ఏవ  
 వర్తతే అత ఆహ షేడ్గుణ్య హేతుకమసి త్వదుపైతి నాన్యమ్ షడ్గుణా ఏవ  
 షేడ్గుణ్యం యథా చత్వరో వర్ణాశ్చాతు ర్వర్ణం కారణమాహ ఐశ్వర్య మీశ్వర  
 పద శ్రుతి రుగ్రశబ్దో వీర్యం యశ శ్శివపదం ప్రతిపాదయంతి సర్వజ్ఞ కామ  
 రిపు శబ్ద సమర్థితో చ సార్వజ్ఞ్య రాగ విరహౌ భగవానత స్త్వం అర్థక్రియా  
 శివకరోసి విరజ్యత స్తే శ్రీశోయయాత్వమపి దాసతయాభి యుక్తః అస్యాః  
 కృతే జనిమ చారు విచిత్రరూప మభ్యర్చితం తవ మరుద్భి రుదాహరంతి  
 అనయో రభిప్రాయః ఈశ్వర పద శ్రుతి గ్రహణేన విధ్యతిరిక్త మఖిలేశ్వరత్వం  
 గృహ్యతీత్యర్థః ఉగ్ర శబ్దో వీర్యమితి నాయ ముగ్రశబ్దః క్రూరవచనః వీర్య  
 వచనత్వాత్ తదిహ ప్రార్థనీయం యదిద మధీమహే ఉగ్రోస్యగ్రోహగ్ం  
 సజాతేషు భూయాసమితి య ఉగ్రేభ్య స్సోప్యోజీయాన్ బలవాన్ వీర ఇత్యర్థః  
 యశ శ్శివపదమితి విశేష నిరతిశయ గుణాధారత్వం శివత్వమ్ యదాహః  
 పౌరాణికాః అధవాశేష కళ్యాణగుణైక ఘన ఈశ్వరః శివ ఇత్యుచ్యతే సద్భి శ్శివ  
 తత్వార్థవేదిభిః ఇతి యశోపి గుణతయా తదంత ర్భూతమేవ అర్థ శ్శ్రీయేత్యాది  
 పూర్వ ప్రకరణేషు ప్రసిద్ధమ్ న కేవలం షేడ్గుణ్యమేవేశ్వరస్య అవ్యయాదీని  
 బహూని గుణాంతరాణి సంతీత్యాహ సత్యం క్షమాధృతి రధిష్ఠితి రాత్మబోధో  
 ధాప్యం విరాగతపసీమతి రీశ్వరత్వామ్ సత్యం వియంతి న కదాచి దవైతి ధర్మః  
 కిం కిం న యద్భవతి తే గుణ సమ్మతేషు వియంతి విగచ్ఛంతి ఉపక్రామంతీతి  
 యావత్ న వియంతి ప్రత్యయం సౌ జ్ఞానీతి వచనం నాధాతుర్వి  
 పూర్వకోపక్రమార్థః ధర్మ ఇతి సర్వస్య ప్రథమరూపం రూపాంతరాణా  
 మప్యత్రాంత ర్భావాదితి నాస్తి యద్యచ్ఛ కళ్యాణం తత్తదస్య కదాచన కళ్యాణం  
 సకలం చాస్తి పరమాత్మా శివో యతః ఇతి జ్ఞానవైరాగ్య సంబంధ ఏవ భగవచ్ఛబ్దః  
 ప్రవృత్తా నివృత్తా సగుణాంతర సంబంధ ఇత్యాహ నైవేశ్వరాన్న యశసా  
 మహతోనవీరాన్న శ్రీమతం క్షితిపతీ నపి సార్వభౌమాన్ అన్యద్భూతానపి



మహేశ్వరపీఠరాగాన్ ప్రజ్ఞాపతౌ భగవతః ప్రవదంతి వృద్ధాః ఉక్తగుణవిరహిణోపి  
జ్ఞానవైరాగ్య సంబంధ మాత్రాదేవ భిక్షూన్ భగవచ్చబ్జేనా చ క్షత ఇత్యర్థః  
అథర్వణా అపి మహేశ్వర నామ నిర్వచనానుక్రమేణ భగవచ్చబ్జం  
నిరాహురిత్యాహ అథర్వణా మదనశాసన నిర్భువాణా నామాని నామ భగవానితి  
తే నిరాహుః॥

అథర్వశిరసి

శ్రూయతే అథ కస్మా దుచ్యతే భగవానితి య స్సర్వాన్ భావానీక్షతే  
ఆత్మజ్ఞానం నిరీక్షయతి యోగం గమయతి తస్మా దుచ్యతే భగవాన్ యద్య  
ద్భగవచ్చబ్జాభిధేయం గుణజాతం తత్సర్వమీశ్వర బుద్ధ్యధీనమితి మంత్రోపనిష  
దాహేత్యాహ అత్యాశ్రమోపనిషదాహ భగేశ్వరం త్వమ్ అథర్మాపనుదం భ  
గేశ మిత్యర్థః అత్యాశ్రమాధికారిణః ప్రపదనాదత్యాశ్రమోపనిషదితి  
మంత్రోపనిషది ఏవ సంజ్ఞాంతరం మంత్రశ్చ భగవ ఇతి అత్యాశ్రమిభ్యః పరమం  
పవిత్రం ప్రోవాచ సమ్యగ్భిషి సంఘజుష్టమితి పూజ్యమేవ చ నైఋంటికై రభిహిత  
మిత్యాహ నైఋంటికాశ్చ భగవంత ముశంతి పూజ్యమ్ తత్ర భగవానితి శబ్దో  
వృద్ధైః ప్రయుజ్యతే పూజ్య ఇతి నిఘంటు ర్భగవచ్చబ్జస్య పూజ్య వచనత్వ  
ప్రసంగేన పూజావిధానమపి మహేశ్వరస్యైవేతి సోదాహరణమాహ పూజాత  
ముష్టుహి పురా మహేశ్వర మంత్రేణ మానసకాయ నిబంధనతో ముష్మహేనవా  
తముష్మహేతి శబ్దవతా మంత్రేణ నయత్యర్చతి అనంతరం ముష్టుహి యస్విషు  
స్సుధన్వేతి మంత్రం వాఙ్మనస కాయ నిబంధనేతి వాక్కాయ నిబంధనా పూజా  
స్తుతిః మనో నిబంధనో యోగః యాగోపి ద్రవ్యత్యాగః తత్ర మన ఏవ కారణం  
కాయ నిబంధనా ప్రమాణాదిరీతిః ప్రసక్తీను ప్రసక్త భగవచ్చబ్జ నిరూపణ ముఖేన  
యస్య గుణా స్సమగ్రా ఇత్యయం మంత్రో నిరూపితః తస్మా త్కారణాత్  
ఐశ్వర్యాది షాడ్గుణ్య సమగ్రత్వా దవ్యయాది గుణాద్యభిహిత తత్వాత్ భగవచ్చబ్జ  
వాచ్యత్వం పరమేశ్వరస్యైవ బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవానా మృషీణాం విరక్తానాం  
వృద్ధానాం భగవచ్చబ్జః పూజ్యత్వ వచనమాత్రమేవ ముఖ్యం న భవతి॥

ఇతి శ్రీవీరశైవాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే భగవచ్చబ్జ నిర్వచనం  
నామైకవింశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

ద్వావింశ ప్రకరణే

శివస్య సర్వకర్మఫలప్రదత్వమ్ - సర్వకర్మాధిపత్యమ్

యద్ గాయత్రీ హృదయ మకరో త్తత్పదం చింతయామః | అథ సర్వే శ్వేరబ్జ  
కర్మసు పరమేశ్వర ఏవ సర్వకర్మ ఫలప్రద ఇతి వక్ష్యామః | సర్వ కర్మారంభ  
జప్య ప్రపదాఖ్య మంత్ర స్సామగానై రామ్మాయతే |

సామవేదే

తపశ్చతే జపశ్చతే త్యుపక్రమ్య కర్మాధిపతయే నమః | తత్ర విరూపాక్షో సీతి |  
ప్రదేశాంతరే | యదిదం కర్మ కరిష్యామి తన్నే సమృద్ధతాం తన్న ఉపపద్యతామితి  
తత్తత్కర్మారంభేషు దేవాభ్యనుజ్ఞా ప్రార్థ్యతే అస్వార్థః | తపశ్చేతి తపః కర్మోపక్రమ్య  
అధిపతిః పరమేశ్వర ఏవ జప కర్మోపక్రమ్య అధిపతి స్స ఏవ | జపశ్చేతి మంత్ర  
జపానుష్ఠానమ్ | కే మంత్రాః జపానుష్ఠానార్థాః తానేవ వక్ష్యామః |

ఇతి శ్రీ వీరశైవాచారసారోద్ధారే శ్రీ సోమనాథభాష్యే శివస్య సర్వకర్మఫల  
ప్రదత్వం నామ ద్వావింశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్ ★

త్రయోవింశ ప్రకరణే

ప్రణవస్య రుద్ర వాచకత్వమ్

నారాయణోపనిషది

ఓన్నను శ్శివాయేతి | శతరుద్రీయ మధ్యగా నమశ్శివాయేతి మంత్రః  
ప్రతిపాదయతి | ఔపాయికానాదిత్యో వా ఏష ఇత్యాదికా ననువాకానను సంవదతి |  
తదోంకార స్వరూప శ్శివ ఏవ | ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మేతి ఓమితి బ్రహ్మ  
ఓమితీదగ్ం సర్వమ్ | బ్రహ్మ శివో మే అస్తు సదాశివోమ్ |

యజుర్వేదే- యో వేదాదౌ స్వరః ప్రోక్తో వేదాంతే చ ప్రతిష్ఠితః తస్య ప్రకృతి లీనస్య |  
యః పర స్సమహేశ్వరః | అస్వార్థః | యో వేదాదౌ ఇత్యాదినా ప్రణవవాచ్యో  
మహేశ్వరః | ఉపాస్య ఇత్యుపదిష్టః | యద్వేదావిత్యత్రయదితి లింగవ్యత్యయః |  
వేదాదౌ వేదాంతే చ ప్రతిష్ఠితః | ప్రోక్తః | అధ్యయనోపక్రమావసానయోః ప్రయోక్తవ్య  
తయాభిహిత బ్రహ్మణః ప్రణవం కుర్యా దాదావన్తే చ సర్వదేతి స్మృతిః  
ప్రకృతిజం ప్రకృతౌ జాయత ఇతి ప్రకృత్యవస్థితమ్ ఉపసంహృతం సకలం  
వికారం చ ప్రపంచస్య స్వరూపేణ నాదాత్మనా తిష్ఠత ఇత్యర్థః | అస్మిన్నర్థే ||



స్కాన్దే

సర్వవ్యాపక మోంకార మంత్ర మన్యన్నశోభతే ప్రణవో హి పరబ్రహ్మ  
ప్రణవః పరమం పదమ్ తస్య ప్రకృతిజం విశ్వం యః పర స్సమహేశ్వరః  
యో యం మహేశ్వర సాక్షా త్ప్రణవస్యాస్య గోచరః బ్రహ్మైకమేవ జిజ్ఞాప్యం  
న తతోన్యత్తు కించన॥ ఓంకార స్సర్వ మంత్రాణా ముత్తమః పరికీర్తితః ఓంకారేణ  
ప్లవేనైవ సంసారాబ్ధిం తర్హిష్యతి ఉమార్థ విగ్రహో దేవో రుద్ర స్సత్యాది లక్షణః  
సంసార తారకస్యాస్య । ప్రణవస్యాస్య ముచ్యతే విష్ణోదయోపి దేవాశ్చ  
రుద్రస్యాస్యాన్వయే నతు కథం చిత్ప్రణవస్యా శివస్య విద్యేశానత్వమ్ భవిష్యన్తి  
న ముఖ్యతః

లైంగే

ఓమీశాన నమస్తేస్తు మహాదేవ మహేశ్వర నమోస్తు సర్వవిద్యానా మీశాన  
పరమేశ్వర ఛాశాన స్సర్వవిద్యానామితి

యజుర్వేదే - శతరుద్రీయేపి- సర్వవిద్యానా మీశాన ఇతి

యజుర్వేదే-శతరుద్రీయే

శివపంచాక్షరీ ప్రాధాన్యమ్

నమశ్శివాయ చ శివతరాయ చ నమశ్శివాయ చ హరికేశాయ చ  
సంచబ్రహ్మోపనిషది- శివాయనమః । శివలింగాయ నమః అస్మిన్నర్థే॥

తాత్పర్య సంగ్రహే

బ్రహ్మణి పంచ తనవ స్తవ మంత్రరూపా జీవా తవః పశుపతే శివ  
సంహితాయాం రుద్రేషు పుణ్యమివ పంచక మక్షరాణామస్యాం మహోపనిష  
దీలి మహత్త్వనాదః జీవాతవః ప్రాణభూతా ఇత్యర్థః రుద్రానువాకేషు పంచాక్ష  
రానుప్రవేశాదేవరుద్రైకాదశానాం పావనత్వం పౌరాణికాపరన్తియస్మా త్పంచాక్షరీ  
విద్యా శతరుద్రీయ మధ్యగా పావనీ సర్వభూతానాం రుద్రైకాదశినీ తతః

లైంగే

ఏకోహం సంస్థితో దేవీ న ద్వితీయోస్తి కుత్ర చిత్ అస్మిన్వేదాశ్చ శాస్త్రాణి  
మంత్రే పంచాక్షరే స్థితాః తే నాశం నైవ సంప్రాప్తా మచ్ఛక్త్యా తేనుపాలితాః

స్కాన్దే - అనేన సదృశం జప్యం నాస్తి నాస్తి శ్రుతా స్మృతా ఏషా పంచాక్షరీ విద్యా  
సర్వ శ్రుతిశిరోగతా

కారణాగమే

సప్తకోటి మహామంత్రా ఉపమంత్రా అనేకశః పంచాక్షరే ప్రలీయంతే పున  
స్తత్ర వినిర్గతాః

వాయవీయసంహితాయాం-దేవ్యువాచ

కలౌ కలుషిత కాలే దుర్జయే దురతిక్రమే హీనే వర్ణాశ్రమాచారే సంకరే  
సముపాకతే కేనోపాయేన ముచ్యంతే భక్తాస్తవ మహేశ్వర ఈశ్వర ఉవాచ అశ్రిత్య  
పరమాం విద్యాం హృద్యాం పంచాక్షరీం మమ భక్తాశ్చ పరమాత్మనో ముచ్యంతే  
కలిజా నరాః అంత్యజో వాధమోపి మూర్ఖో వా పండితోపి వా జపే త్పంచాక్షరీం  
విద్యామ్ జపేనైవాప్నుయా చ్చివమ్

స్కాన్తే

వేదశాస్త్ర పురాణాద్యాః సృష్టౌ వేశ్యాంగనా ఇవ యా పున శ్శాంకరీవిద్యా ।  
గుప్తా కుల వధూరివ అగస్త్య రామాదిభి రావృతత్వాదా ముష్య మంత్రస్య చ  
వైదికత్వాత్ పరస్య తత్వస్య చ వాచకత్వా న్నమశ్శివాయేతి సదా జపత్వమ్॥

ఇతి శ్రీవీర్ణశైవాచారసారోద్ధారే శ్రీసోమనాథభాష్యే శివస్య సర్వకర్మఫల  
ప్రదత్వం నామ త్రయోవింశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

చతుర్వింశ ప్రకరణే

గాయత్రీమంత్రగత-భర్గశబ్ద నిర్వచనమ్

తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి ధీయో యోనః ప్రచోదయాత్  
తత్ర తావత్-తాత్పర్య సంగ్రహే-

వాచ్యః కిమస్య సవితా సవితుర్వరేణ్యం కిం వా భవానితి వితర్కపదం న  
శేషమ్ భాస్వంత మేవ విషయాకురుతే న మంత్రా శ్శక్నోతి వక్తు మధిదైవత  
మీశ్వరత్వామ్ దేవస్త్వేవ సవితుర్వాచ్యంతచ్ఛబ్దవాచ్యత్వ ముపాదితమ్  
తత్రోపపత్తిమాహ యస్మా దయం త్వయి నిరోహతి భర్గశబ్దోప్రజ్ఞా ప్రబోధక  
తయా యదధీయసే త్వమ్ నిరోహతి నిరోధో భవతి భర్గశబ్దో నాన్యత్ర  
ప్రయుజ్యత ఇత్యర్థః ప్రజ్ఞా ప్రబోధకతయేతి ప్రజ్ఞా చ తస్మా త్రస్పృతా  
కేచిదిమం మంత్ర మన్యథా వ్యాచక్షతే యో దేవ సవితాస్మాకం ధీయో



ధర్మాదిగోచరాః। ప్రేరయే తస్య యద్భర్గ స్తద్వరేణ్య ముపాస్మహే। ఇతి వాక్య  
స్థితిత్వాత్ తదయుక్తమిత్యాహ। అంతో యమంతకరిపో యది భర్గశబ్దో యత్త  
త్పదద్వయ మనన్వయ లింగ భేదాత్ అన్వేషయే దుభయ మస్యతు భిన్న  
లింగ మశ్రూయమాణ మసమంజస ఏష పక్షః। యచ్ఛబ్దః పుంలింగతయా  
శ్రూయతే తచ్ఛబ్దో నపుంసక లింగతయా తదుభయ లింగతయా తదుభయ  
లింగమపి లింగభేదా దన్యోన్య సంబంధ యోగ్య సమాన లింగత్వా శ్రవణత్వాత్  
సాకాంక్ష ఏవావ తిష్ఠదిత్వర్థః। యచ్ఛబ్ద స్తచ్ఛబ్దాన్వయ లింగభేదత్వా ద్వైయాకరణై  
ర్భర్గశబ్దో యం పరమేశ్వరస్యైవేతి నిర్వచన మకారి। అస్మిన్నర్థే।

మైత్రాయణ శాఖాయాం-మైత్రాయణీ శ్రుతిరసౌ

తదితి ప్రకృత్య భర్గం భవంత మభిధాయ విచింతనీయమ్। రుద్రస్య  
భర్గపదగోచరతాం బ్రువాణః సాంతంప్రతిక్షిప్తి భర్గపదం పురాణే భర్గం భవంత  
మితి భర్గో దేవస్య ధీమహీతి సవితా వై దేవః యోస్య భర్గాఖ్య స్తం  
చింతయామీతి।

ఇహ శ్రుతిః

రుద్రస్య భర్గపదగోచరతామితి ఏష భర్గ ఇతి రుద్ర ఏవాయం భర్గ ఇత్యుచ్యత  
ఇతి అస్మిన్నర్థే ఆహుశ్చ నైఘంటికాః। భీమో భర్గః కృత్తివాసా ఇతి హరః  
స్మరహర్ భర్గ ఇతి।

తాత్పర్యసంగ్రహే

సాంతం పదం తమపి నైవ దదాతి వక్తుమ్। యం బ్రాహ్మణం తలవకారిణ  
మామనన్తి ప్రశ్నోత్తరక్రమ నిరూపిత పూర్వపాదం ద్వితీయ మథ భర్గమయం  
బ్రవీతి సకారాంతత్వే న వక్తుం న సహత ఇత్వర్థః। అకారాంతత్వ ప్రసిద్ధ మంత్రస్య  
పదానా మన్వయం దర్శయతి భర్గః ప్రచోదయాదితి యో ధియ మస్మ  
దీయాంత ద్ధీ మహీతి వాచ్యస్య భర్గస్య ఘటనాది నియామకలింగం వినియామ  
విపర్యాణావి త్వర్థః। ఏవం తదపి ప్రయోజన ద్వయం సంపద్యతే ఇత్యాహ।  
వాచ్యస్య భర్గ భవత స్వపదాభిధానమ్ భర్గాఖ్యమిత్యపి చ సాంబవచోనురోధః।  
తద్భర్గాఖ్యం కిమపి పరమం ధామేతి హి సాంబస్తు మంత్రోపనిష దుక్తార్థం  
భవానేనేత్యాహ త్వమేవ మంత్రోపనిష ద్భ్రవీతి సవితృతోస్య ప్రతివాచ్యమర్థమ్।

తదక్షరం తత్సవితుర్వరేణ్యం ప్రజ్ఞా చ శబ్దః ప్రధితేపి శబ్దః తత్సవితుర్వరేణ్యం  
త్వదీయ ప్రచోదకత్వాభిధానేన దేవస్త్వవ సవితృ ప్రతిపాద్వార్త ముక్తమ్॥

స్కాదే

యేవోస్మాకం ధియ శ్చిత్తాన్యంతర్యామి స్వరూపతః ప్రచోదయా త్రైరయేచ్ఛా  
తస్య దేవస్య సువ్రతాః దీప్తస్య సర్వజంతూనామ్ ప్రత్యక్షస్య స్వభాపతః సవితృ  
స్వాత్మభూతం తు వరేణ్య సర్వజంతుభి భజనీయం ద్విజో భర్గ సైజ  
శ్రౌతస్య లక్షణమ్ తచ్చబ్ర వాచ్యం సర్వజ్ఞం జగత్సర్గాది కారణమ్ స్వమాయాశక్తి  
సంపన్నమ్ శివం రుద్రాది సంజ్ఞితం నీలగ్రీవం విరూపాక్షమ్  
సాంబమూర్త్యుపలక్షితమ్ ఆదిత్య దేవతాయాస్తు ప్రేరకం పరమేశ్వరమ్  
ఆదిత్యేన పరిజ్ఞాతమ్ వయం ధీమహ్యపాస్మహే ఇత్యాది శ్రుతి స్మృతి  
పురాణాగమేతిహాస వచన ప్రామాణ్యాత్ సవితృ ర్వరేణ్యత్వా ద్దియాం  
ప్రేరకత్వాత్ శివవాచకత్వాత్ భర్గశబ్దవాచ్యః పరమేశ్వర ఏవ తథాదిత్యాది  
దేవతాంతరం న భవతి అత ఏత ద్గాయత్రీ మంత్రాధిపతిః పరమేశ్వర ఏవ॥

ఇతి శ్రీ వీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీ సోమనాథభాష్యే గాయత్రీ మంత్ర  
గత-భర్గశబ్ద నిర్వచనం నామ చతుర్వింశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్॥★

### పంచవింశ ప్రకరణే రుద్రశబ్ద నిర్వచనమ్

( పంచవింశతితత్వస్థం పంచవింశద్వయార్థగం పంచవింశ ప్రకరణ స్తుత్యం  
పశుపతిం నమః ) కేచన రుద్రోవా ఏష యదగ్ని రితి వచనస్య తాత్పర్య మజాన్తః  
అగ్నేరేవ రుద్రత్వ మాపాదయంతి తత్తథా న భవతి ఓన్నమో భగవతే రుద్రాయ  
నమస్తేస్తు రుద్రాయ నమోస్తు రుద్రాయ కద్రుద్రాయ నమస్తే రుద్రమన్యవే  
నమో రుద్రాయ మన్యవే విశ్వాధికో రుద్రః మాత్వా రుద్ర స ఏకో రుద్ర  
ఉచ్యతే ఏక ఏవ రుద్రః తన్నో రుద్రః రుద్రః పశూనాం ఊర్ధ్వబాహవో రుద్రం  
స్తువంతి రుద్రాయ తే రసవ తే నమః నమో రుద్రాయ మీధుషే ఇత్యాది శ్రుతి  
ప్రసిద్ధస్య పరమకారణస్య శివస్య రుద్రశబ్దాభిధేయత్వం కథయామి

శ్రీ రుద్రభాష్యే

ఋతగ్ం సత్యం పరం బ్రహ్మభావం రాతి దదాతీతి వా రుద్రః ఋతగ్ం



సత్యమితి త్రిధాబద్ధో నృపభోరోరవీతి। రుత్ ప్రణవః తన్నాదాస్తే ద్రవతి  
ద్రావయతీతి రుద్రః। రోదనమశుభం ద్రావకో రుద్రః। అస్మిన్నర్థే రుత్ దుఃఖం  
దుఃఖసోతుర్వ తం ద్రావయతి స ప్రభుః। రుద్ర ఇత్యుచ్యతే సద్భిః। శివ తత్వార్థ  
వేదిభిః। అంతకాలే సర్వం రోదయతీతి రుద్రః। రుదతే ర్లుక్ ణిచ్ ప్రత్యయః।  
అత ఏవ పరమకారణస్య శివస్త్వైవ రుద్రత్వముక్తమ్। కథమగ్నిః రుద్రః।

తాత్పర్యసంగ్రహే

అగ్నిం ప్రకృత్య ఖలు రుద్రసదం ప్రయుంక్తే తద్బ్రాహ్మణం భవతి యత్ర  
తయో స్సహూతిః। యత్ర సంస్కృతి స్సహోహ్వనస్తత్రాగ్నిరేవ సోమ సాహచర్యా  
దగ్నిరేవ రుద్రో భవీతు మర్హతి। తదా బ్రాహ్మణం భవతి సోమశబ్ద సాహచర్యాత్  
రుద్రం నిర్విశేషయేత్। ప్రజాకామ స్సోమో వై రేతో అగ్నిః। ప్రజానాం ప్రజన  
యితా। సోమ ఏవాస్మై రేతోదధాత్యగ్నిః। ప్రజాం ప్రజనయతీతి। యత్ర  
మహేశ్వరస్యాహ్వనం తత్ర పృథగేవేతి సోదాహరణమాహ। ఆహ్వన మత్ర భవతః  
పృథగేవ దృష్టమితి।

యజుర్వేదే

ప్రాతరగ్నిం ప్రాతరింద్రగ్ం హవామహే ప్రాత ర్మిత్రానరుణౌ ప్రాతరశ్వినౌ।  
ప్రాతర్ భర్గం పూషణం బ్రహ్మణస్పతిం ప్రాత స్సోమముత రుద్రగ్ం హవేమ।  
అగ్న్వాదిభి స్సహ నుహేశ్వరహూతిశం కామాభూదితి శ్రుతి ముపర్యనుషంగ  
యోగ్యమ్। మంత్రక్రియాప్యనిశమేవ పదాంతరేణత్వా మాహ్వాయ స్సృత  
పదేనభినత్యధీశమ్। నహి మహాదేవం దేవతాంతర పదాదాబ్వాతు మర్హతి। తదుక్తం  
హవేమ ఇతి లభేమహీత్యర్థః। అపి చ। అగ్నిం ప్రకాశయతి శంకర రుద్రవంతం  
మంత్రస్త్వమగ్న ఇతి వా తదనంతరో వా। అన్యోన్యమిశ్ర ముభయం శివదేవతాకమ్।  
యస్మా దుభావపి హవిః ప్రతిసంప్రదానమ్। యజుర్వేదే అభిచరం తమధికృత్య।  
అగ్నయే రుద్రవతే పురోడాశ మష్టైకపాలం నిర్వపేదితి। శూయతే అభిచరంతం।  
అత్ర చ యజ్ఞానువాకే భవతః। త్వమగ్నే రుద్ర। ఆవో రాజానమితి చ। నహి  
ద్వేశ్రుతీ కేనలమగ్నిం ప్రకాశయతః। అపి తు రుద్రవంతం రుద్రయుక్తమిత్యర్థః।  
తస్మా దుభయోరసహతోరేవ భవతా త్వం నహి। మరుత్పతయే మరుద్భి ర్వినా  
మరుత్వానింద్రో దేవతా భవీతు మర్హతి కిమ్। ఉభావపి యద్వదేవ మరుతశ్చేంద్ర

శ్చ తద్వదత్రాపి అభిచరంతమేవాధిక్యత్య పశు శూయతే। రౌద్రీగ్ం  
 రోహిణీమాలభేతేతి వదత్రానయోరేవ మంత్రయో రీశ్వరైక ప్రకాశత్వ దర్శనాత్  
 తదసాధారణావేవ। సంతావత్రాగ్నో నీయమానావపి తద్విశేషణభూత రుద్ర  
 ప్రధానావేవ। తస్మాన్న కేవల మగ్నిం ప్రకాశయతీత్యభిచరోగ్నిః। అధిపతిశ్చ రుద్రః  
 అత్రోదాహరణమాహ। గృహ్యేతు కామమనల స్సకలం హవి స్తే రాజ్ఞోబలిం  
 హరతు భాగదుఘ స్సమస్తమ్। పదపరిగ్రహార్థో గృహీత ఏవ భవతి గృహ్యతాపి చ  
 స్వామిన ఏవ సమర్పణీయమ్। అత్రేతిహాస ప్రసిద్ధమర్థం నిదర్శనత్వేనాహ। పార్థేన  
 శంకర నివేదితమంబుజాక్షేనైశం హవిస్సుట మదృశ్యత పార్శ్వత స్తే।

మహాభారతే-ద్రోణపర్వణి

యచ్ఛోపహారం సకలం। నైశకం వ్యక్తమాత్మనా। దదర్శ త్ర్యంబకాభ్యాసే।  
 వాసుదేవే నివేదితమితి। అతఏవ ప్రవృత్తి నిమిత్తేన సహరుద్రశబ్దవాచ్యా త్రసంగా  
 దాహ। ప్రదేశాంతరే దేవాసురా స్సంయత్తా ఆసన్ తే దేవా విజయ ముపయంతోగ్నా  
 వామం వసు సందధతే త్యనువాకే సోరోదీ ద్యదరోదీ త్తద్రుద్రస్య రుద్రత్వమ్।  
 యదశ్రవశీయత తద్రజతగ్ం హిరణ్య మభవత్ అస్మిన్నర్థే॥

తాత్పర్య సంగ్రహే

న్యాసీకృతం వసుబలా దమరై రవాప్తు మన్వాగతో రుదితవానితి రుద్రమగ్నిమ్।  
 ఇతి రోదనాదగ్నో రుద్రశబ్దోజాతః। పిత్రా కుమారమివ భృత్య మధీశ్వరేణ।  
 శిష్యం గిరీశ మమ తిష్ఠతి రుద్రశబ్దః। నామమాత్రాదేవ అగ్నేః రుద్రత్వం న  
 భవతి। తత్త్రిం ప్రదేశాంతరే నమోగ్నయే మఖిఘ్న ఇతి వచనాత్ మఖిఘ్న త్వమగ్నే  
 ర్ముఖ్యార్థం న భవతి। దక్షాధ్వరే వీరభద్రేణ జిహ్వోహీనశ్చాగ్ని స్స్వయమేవ  
 మఖిఘ్నా భవతి కిమ్। నమ ఇంద్రాయ మఖిఘ్న ఇతి వచనాత్ మఖిఘ్న  
 త్వమింద్రస్య ముఖ్యార్థం న భవతి। తథైవ వీరభద్రేణ కరహీన ఇంద్ర  
 స్స్వయమేవతో మఖిఘ్నా భవతి కిమ్। అత ఏవ ధాతుర్యోగిక సంబంధాదేవ  
 పరమేశ్వర నామాంతరాణి భవంతి ముఖ్యవాచకాని న భవంతి భో దేవ గుణాధిక।  
 అగ్నిం త్వయాకృత విశేషణమూచివాం సౌ మంత్రావిమౌ గమయతః పరమ  
 ప్రకర్షమ్। నిర్దేశాగత ప్రాధాన్యం వస్తు ప్రాధాన్యం నోపరుధ్యాదితి భావః।  
 మంత్రాంతర సంవాదాదపి మంత్రోయం పరమేశ్వర గోచర ఏవేత్యాహ।



ఋక్సంహితా వదతి మేధపతిం భవంతం రాజానమధ్వర విధే రయమాహ  
మంత్రః। రోద్రసూక్త పారాదపి తత్రుతిపాదక ఏవాయం మంత్ర ఇత్యాహ। తం  
సూక్త మంత్ర గణ మండన మౌళిరత్నమ్। నమో రుద్రాయేత్యాది రోద్రసూక్త  
మధ్వర్యన స్సమామనన్తి। ఆవో రాజానమధ్వరస్య త్యన్తిమో మంత్ర ఇతి  
స్వరూప పర్యాయోపయాపి దేవమేవాభిధాతుమయం మంత్ర శ్శక్నోతీత్యాహ॥

అథ పశుపతిశబ్ద నిర్వచనం వక్ష్యామః

అహమేన పశూనా మధిపతి రసానీతి తస్మా ద్రుద్రః। పశూనామధిపతిః।  
ఉమాపతయే పశుపతయే నమోనమః। ఇమం పశుపతే తే అద్య బధ్నామీతి।  
అధర్వణవేదే మఖాధిపతే పశుపత ఇత్యాది యజుర్వేదే। బ్రహ్మదయః పశవః  
సర్వేదేనాశ్చ పశవః। కాళికాఖండే। బ్రహ్మద్యాస్థావరాంతాశ్చ పశవః పరికీర్తితాః।  
తేషాం పతిల్వా ద్విశ్వేశో భవః పశుపతి స్స్మృతః। బ్రహ్మది స్థావరాంతాశ్చ దేవ  
దేవస్య శూలినః। పశవః పరికీర్త్యన్తే। సంసారవశవర్తినః। బ్రహ్మవిష్ణుసురేశాద్యాః।  
పశవః పరికీర్తితాః। తేషాం పతిస్తు భూతేశః। శివః పశుతి స్స్మృతః।

సూతసంహితాయాం

శివస్యాజ్ఞాబలా ద్విష్ణుః। ర్జాయతే మ్రియతేపి చ। బ్రహ్మసర్వజగత్కర్తా। విరా  
ఘ్నంప్రూఘ్నరాడపి। ఘరోఽఘ్రతరవః క్షుద్రా। బ్రహ్మ విష్ణోదయో భవన్।  
బ్రహ్మణశ్చ తథా విష్ణో ర్దంబస్య మశకస్య చ। ప్రవృత్తేశ్చ నివృత్తేశ్చ హేతురిచ్ఛాపి  
పినాకినః। బ్రహ్మణ స్తంబ భానోవా। స్తంబస్య బ్రహ్మభావతా। స్వేచ్ఛయా  
విదధానస్య నాతివారః పినాకినః।

స్కాన్దే

బ్రహ్మవిష్ణోదయో దేవా యే కేచిత్ స్థాణు జంగమాః। ఉమాధవస్య తే సర్వే।  
బాలక్రీడనకా ఇనః। బ్రహ్మనిష్ఠ్వింద్ర వంద్రాద్యాః। మునయో మనవ స్తథా। సర్వే  
క్రీడనకా స్తస్య। దేవదేవస్య శూలిః। శుకవ త్రవ విశ్వేశః। క్రీడామై కేవలం వయమ్।

అవోన్మేష నిమేషాభ్యా మస్మాకం ప్రలయోదయౌ।

ఇత్యాది నమః ప్రామాణ్యాత్। బ్రహ్మవిష్ణోది దేవతాః పశవః। శివః పశుపతిరితి  
ఇతి పశుపతిశబ్ద నిర్వచనమ్।

మహాదేవశబ్ద నిర్వచనమ్

అథ మహాదేవశబ్ద నిర్వచనం వక్ష్యామః।

యజుర్వేదే

మహాదేవాయ త్ర్యంబకాయ త్రిపురాంతకాయేతి

అథర్వణవేదే

సనుహేశ్వర స్సమహాదేవ ఇతి ప్రదేశాంతరే అథ కస్మా దుచ్యతే మహాదేవః  
యః సర్వాన్ భావాన్ పురిత్యజ్యాత్మజ్ఞానయోగేశ్వర్యే మహతి మహీయతే తస్మా  
దుచ్యతే మహాదేవ ఇతి

స్కాన్దే

ఉత్కృష్టే తుల్య జాతీనాం మహాశబ్దః ప్రయుజ్యతే తస్మా త్సమస్తదేవానామ్  
మహాదేవ స్స ఉత్తమః

లైంగే- విష్ణురువాచ మహాదేవాయ దేవానా మీశ్వరాయ నమో సమ ఇతి ||

మకుటాగమే

ఉగ్రోసి త్వం మహాదేవ భీమేశావ స్త్వముచ్యసే నిశ్వత శ్చక్షురిత్యాది వేదై  
స్త్వం పఠ్యసే విభో ||

యజ్ఞనైభవఖండే- హరిసాత్యవతేయ సంవాదే- విష్ణురువాచ

మహాదేవం మహాత్మానం భజే కారుణికోత్తమమ్ నామ తశ్చార్థ తశ్చాసి  
మహాదేవో మహేశ్వరః మహాదేవో మహాభీమో మహాభైరవవిక్రమః మహాశక్తి  
ర్మహాదీప్తి ర్మహాకీర్తి ర్మహామతిః మహాగ్రాసో మహేష్వాసో మహోల్లాసో మహా  
రసః అస్మిన్నర్థే

స్కాన్దే - కాళికాఖండే- వ్యాసవిష్ణు సంవాదే- వ్యాస ఉవాచ

శృణ్వంతు దేవతా స్సర్వా ఋషయో క్షీణ కల్మాషాః సత్యం సత్యం పునస్సత్య  
ముద్భుత్య భుజముచ్యతే వేదశాస్త్రా త్పురం నాస్తి న దైవం కేశవా త్పురమ్  
ఇత్యుక్త మాత్రే సహసా నన్దినా స్తంభితో భుజో సప్రత్యయా ద్ధరిం దృష్ట్వా  
కిమే తదితి శంకితః శంఖచక్రగదా హస్తమ్ తాక్ష్య సంస్థితవాససమ్ శ్యామం  
చతుర్భుజం విష్ణుం రుద్ర క్రోధాగ్ని కర్మతః వ్యాసోపి వీక్ష్యతే యాన త్తావ  
త్పుశ్యతి మాధవః అజ్ఞానం తస్య తత్కర్మ సంచింత్యచసమాదిశత్ విష్ణురువాచ  
అవలేపేన దుర్బుద్ధే త్వయా దుర్భాషితం మహత్ మమాపి గురుమాక్షిస్య  
శివం మాం యత్ర శంసపి అత్ర మే వచనం వ్యాస శృణు మూఢ యథార్థకమ్



యః కర్తా సర్వభూతానాం శిన ఏవ భవే త్పులిః కర్తాహం సర్వజగతామ్ మమ  
 కర్తా మహేశ్వరః తస్య దేవాదిదేవస్య కర్తా కోపి న విద్యతే యజ్ఞకర్తా చ దేవేంద్రో  
 వేదకర్తా చ వాక్పతిః అహమేవ జగత్కర్తా మమ కర్తా మహేశ్వరః వర్ణానం  
 బ్రాహ్మణో దేవో బ్రాహ్మణానాం చ దేవతాః దేవతానాం మహాదేవో  
 దేవోస్మాకం మహేశ్వరః శివస్య పూజితం లింగం సర్వదేవాసురై ర్నరైః శివేన  
 పూజితః కోవా ఏదన్తు ప్రతివాదినః సత్యం వచ్చి హితం వచ్చి సారం వచ్చి  
 పునః పునః సర్వస్మా దధికం రుద్రమ్ భక్త్యార్చయ మునే ప్రభుమ్ వ్యాస ఉవాచ  
 ఏకేన ద్దం త్రిపురం శరణాక్రామో లలాటాక్షి హుతాశనేన భిన్నోంధక శ్శూర  
 వరేణ యేన కస్తేన సార్థం కురుతే విరోధమ్ జలౌఘ కల్లోల తరంగభంగా  
 గంగాధృతాయేన జటాగ్రభాగే పే దాంబుజాంగుష్ఠనిపీడనేన పపాత లంకాధిపతి  
 ర్విసంజ్ఞః సురాసురాణా మిహమ త్సమక్షే విధ్వంశితో దక్షమఖః క్షణేన  
 ప్రణమ్య దక్షోక్షయతాం మఖస్య లేభే వరం శంకరతోపి చాగ్ర్యమ్ సర్వస్య  
 పూజార్హ మథోత్తమాంగమ్ సంపూజ్యతే లింగపరం హరస్య అనేన  
 పర్యాప్తవతీవ మూఢా ప్రభు ర్యదేవేచ్ఛతి తత్కరోతి బ్రహ్మత్మ లింగే  
 హరిరింద్రసిద్ధైః ముఖ్యాః సురాసురాశ్చైవమిహార్చయన్తి తథాపి మూఢా న  
 విచారయన్తి కోవాధికోహ్యస్తి సమోహరస్య విష్ణురువాచ స్వలీనం బ్రహ్మణా  
 లింగం మయా కృష్ణేశ్వరం మునే సర్వాపేక్షిత సిద్ధ్యర్థమ్ వారాణస్యాం  
 ప్రతిష్ఠితం యథార్థ వచసానేన యో మాం స్తాతి ప్రహర్షితః తస్యాహం సులభో  
 వ్యాస నాన్యస్యాబ్జశతైరపి తస్య త్వం శరణం యాహి జీవితం మే ప్రయచ్ఛసి  
 ఇత్యుక్త్యాంత ర్దధే నిష్ణః వ్యాసోపి భయ విహ్వలః జగామ శరణం దేవం సర్వ  
 భావేన శంకరమ్ సంత్యజ్య తృణవ త్సర్వమ్ బ్రహ్మవిష్ణోదికాం స్తథా సర్వపాప  
 విముక్త్యర్థమ్ మహాదేవతీ కీర్తయన్ కః పూజితో వా శశిశేఖరేణ నారాధితో  
 భూతపతిః సురైశ్చైః కిం వా న దృష్టం హి పితామహేన సురాసురై ర్వా మధు  
 సూదననేన క్షీరాబ్ధిమంధోద్భవ కాలకూటమ్ కంఠే ధృతం కేన హరం విహాయ  
 శివవార్తామృతోద్యు క్తోయద్యాంస్యా త్పరాజ్ముఖః వినశ్యే త్సుకృతం సర్వం  
 దుష్కృతా న్నరికం ప్రజేత్ శివపూజా పరోభూత్వా యోన్యదేవం చ  
 సంస్మరేత్ అస్త్వేనింశతి కోటిం చ నరకం యాత్యసౌ ధ్రువమ్ అసంస్కారికృతం

పాకం భోగీ నైవేద్యమేవ చ। అనివేద్యం తు భుంజీయా త్రసాదం నిష్ఫలం  
భవేత్। మాతరః పితరశ్చైవ భాతరోబంధవస్తథా। శివకార్యేషు వక్రస్థా హంతవ్యా  
శ్శీగ్రమేవ చ। దేశకాల విపర్యాసే సర్వావస్థాసు సర్వదా। జ్ఞానాం సద్భక్తి యుక్తానాం  
శివాచారం న లంఘయేత్। త్రైలోక్యప్రాణిన స్సర్వేన హంతవ్యాః ప్రయత్నతః।  
శివనిందా రతా స్సర్వే హంతవ్యా శ్శీఘ్రమేవ చ। శివనిందాకరం వాక్యం। శ్రుత్వా  
తద్వక్త తాడనమ్। కుర్యా దన్యత్ర వాగచ్చే తదుక్తి విహిత శ్శుచిః।

కాశీఖండే

అన్యేషు పుణ్యేషు బహుశ్రుతేషు। గచ్ఛన్తి మోక్షం ప్రతిపత్తి చిత్తాః। తే చిత్త  
భీతా ఇవ వానరాస్యః ఖద్యోత పుంజో జ్వలనప్తచేష్టాః।

ఆదిత్యపురాణే

భవ వ్యాళ ముఖస్థానాం భీరూణాం దేహినాం మునే। భక్తిరరేవ నిరూపాక్షే  
నాన్యః పంథా ఇతి స్మృతిః। ప్రభాకరస్య విష్ణు ర్వదతి। బ్రహ్మాండతో నిర్గమనా  
ద్యుపాయో నాస్త్యేవ శాస్త్రేష్వభిలేషు దేవ। వ్రతేన వా పాశుపతేన ముక్తి ర్మృతేన  
కాశ్యామథవాప్యతేత్ర। భక్తానా మప్యభక్తానాం పుణ్యపాపాత్మనామపి। ముక్తిం  
దాస్యామి సర్వేషాం భక్తానా మేవ శాంకరి। యావదేవ గతప్రాయో వృత్తిచ్చేదా  
ద్భవే త్కిల। తావత్తేన ప్రదత్తానాం నన్యాన్వేషణ కారణాత్। సౌఖ్యంచ దిక్పాల  
పదం చతుర్థం దదాతి సత్యం చ దివౌకసాం చ। లబ్ధాధికం చే త్తదనింద్యకీర్తిం  
సుఖం చ భూపాప్రతిమ ప్రభావమ్। సత్యం మృత్యోః ప్రదాతా వా న యమో  
యమదూతకాః। న చాన్యే శివభక్తానాం భవన్తి ప్రభవిష్ణవః। బ్రహ్మోవాచ। మయాచ  
విష్ణునాచైవ జన్ననా చ మహాత్మనామ్। అయోనిజం మృత్యుహీనం ససామర్థ్యం  
నివేదితమ్। జన్ననా జాయతే శూద్రః। కర్మణా జాయతే ద్విజః। వేదపాఠరతో  
విప్రో। బ్రాహ్మం చరతి బ్రాహ్మణః। న వజ్రచక్రాంక పరోరుహాంకం లింగాంకితం  
యచ్చ జగ ద్భగాంకితమ్। హస్త ప్రబద్ధే సతి కంకణౌపి పశ్యన్తి మూఢాః ఖలు  
దర్పణేన। నగురోరధికం నగురోరధికమ్ నగురోరధికం నగురోరధికమ్। విదితం  
విదితం విదితం విదితమ్। శివశాసనత శ్శివశాసనతః।

సర్వాగమోత్తరే

లలాటలోచనం చంద్రకళామపిచ దోర్ద్వయం। అంత ర్నిధాయవర్తేహం  
గురురూపం మహేశ్వరి। హరరూపం సమాదాయ భవపాశం నికృన్తతి।



మహిమే

మహేశాన్నాపరో దేవో మహిమ్నాన్నాపరస్తవః। అఘోరాన్నాపరో మంత్రో  
నాస్తి తత్త్వం గురోః పరమ్॥

భీమాగమే

త్రిపుండ్రం చైవ రుద్రాక్షా నిత్యార్చన జప స్తథా హోమధ్యానాది తత్సర్వం  
దీక్షాహీనే తు నిష్ఫలమ్।

తైంగే

స్వయమాచరతే యస్మా దాచారే స్థాపయత్యపి యశ్చిన్తోతి హి శాస్త్రార్థ  
మాచార్యస్తే వచోచ్యతే శివే క్రుద్దే గురు స్త్రాతా గురౌ క్రుద్దే న కశ్చన తస్మాదిష్టం  
గురోః కుర్యాత్కాయేన మనసా గిరా గురుభక్తిం సదా కుర్యా । (చే)యసే  
భూయసే నరః గురురేవ శివ స్త్వన్యో । నాస్తీతీశ్వరభాషితమ్। యథైవ  
వహ్నిసంపర్కాన్మలం త్యజతి కాంచనమ్ తథైవ గురుసంపర్కాత్పాపం త్యజతి  
మానవః। స్వదేశికస్త్వైవ తు నామ కీర్తనం భవే దనంతస్య భవస్య కీర్తనమ్।  
స్వదేశికస్త్వైవ శరీర చింతనం భవే దనంతస్య శివస్య చింతనమ్। అతీవ శ్రద్ధయా  
సార్థం శృణు పంకజలోచనే ఆచార్య ఏవ సంసారమోచనప్రద ఉచ్యతే స ఏవ  
వేదవి త్సోయం స ఏవాఘ విమోచకః। స ఏవ తారక స్సాక్షాత్ స తు సర్వస్య  
కారణమ్। గురౌ సన్నిహితేయస్తు పూజయే దన్యమగ్రతః। సదుర్గతి మవాప్నోతి।  
పూజనం తస్య నిష్ఫలమ్।

సూతసంహితాయాం

ఆచార్యే బాలబుద్ధిస్తు నరబుద్ధి స్తథైవ చ అశిష్ట బుద్ధిర్వానంత మజ్ఞానోత్పత్తి  
కారణమ్। అశుద్ధి ర్గోవధః ప్రోక్తో గురోరగ్రే నృతస్య చ వాద్ధత్తస్యా ప్రదానేన  
బ్రహ్మహత్యా సమం హి తత్।

మానవపురాణే

ఆజ్ఞాభంగోర్థ హరణం గురోరప్రియ దర్శనమ్। గురుద్రోహ ఇతి ప్రాహు స్త  
త్సంపర్కం పరిత్యజేత్ ఏకాసనం నోపవిశే ద్గురుణా చ సమం తతః।  
ప్రాయశ్చిత్తం న తస్యాస్తి పాపం గురు సమం హి తత్। ఆగమే గురుం సదాశివం  
మన్యే గపరుపత్నీం చ పార్వతీమ్ జ్యేష్ఠభ్రాతృ స్సూరూ న్మన్యే కనిష్ఠానాత్మనా



సహా గురుగేహ సమక్షం వా న తిష్ఠే దాసనేపి చ గుర్దేవో యత స్సృజా తద్గుహః  
 శివమందిరమ్ స్యగురుం ప్రకృతై స్సార్థం యే స్మరన్తి వదన్తి వా తేషాం పాపాని  
 నశ్యన్తి శ్రీమత్పంచాక్షరాశ్రయాత్ శివం బ్రహ్మాదిభి స్తుల్యం । స్వగురుం  
 ప్రాకృతై స్సమమ్ శివవిద్యా మవేదార్థాం । మనుతేయస్తు మానవః సపాపీ దుర్మదః  
 క్రూరః శ్శ్వాపచ శ్శ్వాపచాధమః గురుదేవో మహాదేవో । గురుదేవ స్సదాశివః  
 గురుదేవః సరం తత్త్వం సర్వం శివమయోగురుః గురుదేవో మహాదేవ ।  
 ఏకీభావం యథార్థకమ్ ద్వైధీభావం తు యః కుర్యాత్ తన్నరో గురుపాతకః  
 గురుదేవం మహాదేవ మేకీభవం చ భావితాః త్రిషులోకేషు విఖ్యాతా స్తేన  
 రాగురుభక్తకాః స్వయమాచరతే యస్మా దాచారే స్థాపయత్యపి యశ్చిన్తోతి  
 హి శాస్త్రార్థానాచార్య స్తేన చోచ్యతే ఆచార్యదేవో భవతి ఉభావస్యశ్చ త గ్రంథా  
 వుభౌవపి జడాత్మకౌ అహో మోహస్య మాహాత్మ్యం యదేక శ్శిష్యతాంగతః  
 సంవిత్తి జననం తత్త్వం సత్పురాన్వసంభవమ్ తత్తత్త్వం విదితం యేన స ఏవాన్వస  
 దర్శకః ముక్తి ర్నామ మాత్రేణ సంవిత్తి రహితస్తు యః అన్యోన్యం తారయే  
 మ్నైవ కిం శిలాతారయే చ్చిలామ్ ఏషాం తు నామమాత్రం తు ముక్తిర్యై  
 నామమాత్రకా యైః పునర్విదితం తత్త్వమ్ తే ముక్తా మోచయన్త్యపి॥

నాయనీయే

జ్ఞానం జ్ఞేయ మనుష్ఠేయ మధికారోఽథ సాధనమ్ సాధ్యం చేతి షడర్థానాం  
 సంగ్రహ శ్శేషసంగ్రహః గురోరధిగతం జ్ఞానం జ్ఞేయః పాశః పశుః పతిః  
 లింగార్చనాద్యనుష్ఠేయం భస్మత్వధిక్యతం ద్విజైః సాధనం శివమంత్రోద్య సాధ్యా  
 శివసమానతా తదర్థ సంగ్రహస్యాస్య జ్ఞానా త్సర్వజ్ఞ ఉచ్యతే శివోయోగః పశుః  
 పాశః పలిరిత్యర్థ పంచకమ్ పాశోవిష్ణుః పశుర్బ్రహ్మ సతీరుద్ర స్త్రియంబకః  
 యోగః పాశుపత స్సృజా ద్భస్మజ్యోతి ర్మహేశ్వరః పశోరసి చ కర్తృత్వం పత్యుః  
 ప్రేరణపూర్వకమ్ అయథా కారణం జ్ఞాన మంధస్య నయనం యథా అదీక్షితశ్చ  
 యో విప్రశ్చతుర్వేద ధరోపి వా సంస్పృశే ద్యదివా లింగం శ్వానోపి చ మృతో  
 భవేత్ వానరోవా మృగోవాథ । సర్వే సూకర గార్దభాః పిశాచ ప్రేత భూతాది  
 శార్దూలో రాక్షసాదికః చర్మకారశ్చ చండాలో లుబ్ధకో మాంస జీవకః దుష్కర్మా  
 చ దురాచారీ జాయతే క్రూరజంతుషు గోపీమలినధారీతు శినం స్పృశతియో



ద్విజః। తస్యైకవింశతి కులం సాక్షయం నరకం వ్రజేత్। గురుమూర్తిం  
 సదాకాలమ్। లభతే శిష్యకో వరాత్। క్షీయతే శేష కర్మాసు బంధనం పశుపాశయోః।  
 అశరీరం గురోర్భావం ఆకారం లింగమూర్తిగం। అసంగమం చ సంయుక్తం  
 గురు లింగం సమాశ్రయేత్। నక్షత్రగ్రహబృందాని లింగే తస్య వసంతి వై।  
 జంఘయో ర్వసతే నిత్యమ్ షట్త్రింశత్తత్వరూపకమ్। న దూరారాధనం భక్త్యా  
 త్రిసంధ్యం భక్తవత్సలమ్। కర్మణా మనసా వాచా గురో క్రోధం న కారయేత్।  
 దూరతోపి గురుం దృష్ట్వా ఉదాసీనం కరోతి యః। శ్వానయో నిశతం గత్వా  
 చండాల గృహ మావిశేత్। అత్యంత మక్షయం ద్రవ్యం నివేదయతి శాశ్వతమ్।  
 జ్ఞానం చ లభతే శిష్యః। కిం నష్టం స్వర్గవేదినామ్। అన్యథా( భక్తి) హీనోపి గురవే  
 తత్పరాయణః। కృత్వా దండ నమస్కారం స్వశరీరం నివేదయేత్। దుస్సంగం  
 చ దురుక్తిం చ దుశ్శీలం దుర్గుణం తథా। దుర్వాక్యం దుశ్చరిత్రం చ దూరస్థ  
 గురులింగకమ్। గురుస్తోత్రమ్। చైతన్యం శాశ్వతం శాంతం వ్యోమాతీతం  
 నిరంజనమ్। నాదబిందు కళాతీతం తస్మై శ్రీగురవే నమః। స్థావరం  
 జంగమాకారం నిర్మలం స్నిగ్ధమేవ చ। జగ ద్బందిత పాదాబ్జం తస్మై శ్రీగురవే  
 నమః। జ్ఞానశక్తి సమారూఢం తత్త్వ మాలా విభూషితమ్। భుక్తి-ముక్తి  
 ప్రదాతారం తస్మై శ్రీగురవే నమః। బ్రహ్మవిష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ ఈశ్వరశ్చ సదాశివః।  
 ఏతే గర్భగతాయస్య తస్మై శ్రీగురవే నమః। అజ్ఞానతిమిరాంధస్య జ్ఞానాంజన  
 శలాకయా। చక్షురున్మీలితం యేన తస్మై శ్రీగురవే నమః।  
 అఖండమండలాకారం వ్యాప్తం యేన చరాచరమ్। తత్పదం దర్శితం యేన  
 తస్మై శ్రీగురవే నమః। భవారణ్య ప్రవిష్టస్య దిజ్మోహ భాంత చేతసః। యేన మే  
 దర్శితః పంథా స్తస్మై శ్రీగురవే నమః। అనంతజన్మ సంప్రాప్త కర్మేంధనవిదాహినే।  
 జ్ఞానానల ప్రభావేన తస్మై శ్రీగురవే నమః। ప్రణమ్య దండవ ద్భూమౌ  
 ద్భస్మమాత్రేణ వార్చయేత్। గురు శ్రీ పాదపద్మే చ గంధ పుష్పాక్షతాదిభిః। గురోః  
 పాదం క్షణం శిష్య స్త్వంగుళా హస్త సంస్థితే। నాసాపుటే నిరీక్షేత కాష్ఠవ  
 న్మానమాచరేత్। గురోరాజ్ఞాదివానక్తం దాసవచ్చైవ సద్గురోః। అభిమానో న కర్తవ్యో  
 జాతివిద్యా ధనాదిభిః। కర్మణా మనసా వాచా గురోః క్రోధం నకారయేత్। తస్య  
 క్రోధేన నశ్యంతి ఆయుః శ్రీః జ్ఞానసత్క్రియాః। గచ్ఛతః పృష్ఠతో గచ్ఛే।



ద్గురోశ్చాయాం న లంఘయేత్ నోపదిష్టో భవే దూర్ధ్వం మూర్ధ్ని హస్తో భవే  
 ద్గురుమ్ పశ్చాత్పాదేన నిర్గచ్ఛే న్నమస్కృత్య గురోర్ధ్రహమ్ గురుస్తుష్టో  
 హరత్యేత త్పాపం తన్మంత్ర తేజసా తద్వదాచార్య సంగేన నృధర్మఫల భాగ్భవేత్  
 శివపూజాపరో భూత్వా ప్రమాదా ద్భక్తి సంయుతః విప్రకర్మకృతం పూర్వం  
 పూజాయా నిష్ఫలా భవేత్ అదీక్షితశ్చతుర్వేదా శివలింగస్య పూజనాత్ అరణ్యే  
 నిర్జలేదేశే భవతి బ్రహ్మరాక్షసః అదీక్షితశ్చయో విప్ర శ్శివలింగం తు పూజయేత్  
 రాజ్ఞోరాష్ట్ర వినాశం చ తస్య గ్రామో వినశ్యతి ధ్రియతే ప్రాణసంలగ్నో  
 లింగప్రాణి స ఉచ్యతే శరీర దహనా త్తస్య నరకే కాలమక్షయమ్ ప్రాణేషు లింగం  
 నిక్షిప్య నిక్షిపే త్తం సలింగకమ్ తద్దేహ దహనా ద్ద్వారం రౌరవం నరకం వ్రజేత్  
 ద్దగస్య దహనం నాస్తి పక్వస్య పచనం యథా శివజ్ఞానాగ్ని ద్దగస్య పున ర్దాహో న  
 విద్యతే పశూనామివ తస్యేహ న కుర్యా ద్దౌర్భదైహికమ్ నైవాశౌచం ప్రసజ్యేత  
 తత్పుత్రాదే ర్విశేషతః అథైనమపి చోద్దిశ్య కర్మకర్తుమిహేచ్ఛతి కళ్యాణమివ  
 కుర్వీత శక్త్యా భక్తాంశ్చ తర్పయేత్ ధనం తస్య భవే చ్ఛైవశైవ విత్తస్య సంతతిః  
 నాస్తి చే త్తచ్చివే దద్యా న్న దద్యా త్పశు సంతతౌ॥

ఇతి శ్రీ వీరమాహేశ్వరాచారసారోద్ధారే శ్రీ సోమనాథభాష్యే రుద్ర  
 పశుపతిమహాదేవశబ్ద నిర్వచనం నామ పంచవింశ ప్రకరణం సంపూర్ణమ్ ★



★ ఓన్నమశ్శివాయ ★







ప్రకాశకులు

సాధన గ్రంథ మండలి

తెనాలి